

Strategia ZIT miejskiego obszaru funkcjonalnego Zielonej Góry

Projekt

Opracowano w:

TOMASZ PIERSIAK KONSULTING

ul. Sikorskiego 4
65-454 Zielona Góra

Zespół autorski:

mgr Tomasz Piersiak
mgr Anna Pluskota

marzec 2014r.

SPIS TREŚCI

I. WSTĘP	3
II. PODSTAWY PRAWNE	4
III. DEFINICJA OBSZARU WSPARCIA.....	5
IV. DIAGNOZA OBSZARU WSPARCIA	8
IV.1. Demografia i zasoby ludzkie.....	8
IV.2. Edukacja	9
IV.3. Ochrona zdrowia	15
IV.4. Rynek pracy	17
IV.5. Przedsiębiorczość i gospodarka oparta na wiedzy	19
IV.6. Społeczeństwo informacyjne	22
IV.7. Dostępność komunikacyjna, sieć połączeń drogowych i transport publiczny	23
IV.8. Ochrona środowiska	25
IV.9. Gospodarka niskoemisyjna i efektywność energetyczna	26
IV.10. Wykluczenie społeczne	28
IV.11. Obszary zdegradowane	30
IV.12. Mieszkalnictwo	32
IV.13. Dziedzictwo kulturalne i walory turystyczne.....	33
IV.14. Analiza SWOT Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Zielonej Góry	38
V. ZAŁOŻENIA I CELE STRATEGII ZIT OBSZARU FUNKCJONALNEGO ZIELONEJ GÓRY	40
V.1. Wymiar terytorialny i obszary wsparcia.....	40
V.2. Cele i działania ZIT Obszaru Funkcjonalnego Zielonej Góry	43
VI. ZGODNOŚĆ STRATEGII ZIT Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI	74
VI.1. Strategia Europa 2020.....	74
VI.2. Strategia Rozwoju Kraju 2020	76
VI.3. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego	76
VI.4. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	77
VI.5. Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020	78
VI.6. Inne dokumenty strategiczne	80
VII. STRUKTURA ORGANIZACYJNA I ZASADY DZIAŁANIA ZIT Zielonej Góry	82
VII.1. Opis struktury organizacyjnej ZIT Zielonej Góry.....	82
VII.2. Opis podstawowych procedur zarządzania ZIT	83
VIII. PROJEKTY STRATEGICZNE ORAZ PROJEKTY KOMPLEMENTARNE	85
IX. INSTRUMENTY FINANSOWE.....	86
X. PLAN FINANSOWY Strategii w ramach alokacji ZIT	87
XI. STRATEGICZNA OCENA WPŁYWU NA ŚRODOWISKO	89
XII. USPOŁECZNIE NIE STRATEGII ZIT.....	90
XIII. SPIS MAP	91
XIV. SPIS TABEL.....	92
XV. SPIS WYKRESÓW	93

I. WSTĘP

Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Obszaru Funkcjonalnego Miasta Zielona Góra jest elementem procesu programowania wykorzystania środków Unii Europejskiej. Pojawienie się Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych jako narzędzia służącego realizacji strategii terytorialnych nakierowanych na zrównoważony rozwój miast wynika z założeń polityki spójności na lata 2014-2020 i szerokiego uwzględnienia w jej ramach wymiaru terytorialnego.

Podejście terytorialne oznacza odejście od postrzegania obszarów przez pryzmat granic administracyjnych na rzecz definiowania ich na podstawie potencjałów i barier rozwoju poszczególnych terytoriów (różnej wielkości). Potrzeba takiego podejścia myślenia o spójności pojawiła się już w Traktacie Lizbońskim, który zrównał wymiar terytorialny z wymiarem gospodarczym i społecznym. Zintegrowane podejście terytorialne stanowi jedną z podstawowych zasad strategicznych dokumentów krajowych: Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK) oraz Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020 (KSRR), a także Umowy Partnerstwa, która stanowi podstawę realizacji dla działań wspieranych ze środków Wspólnych Ram Strategicznych.

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne są jednym z wymiarów tej nowej polityki, a strategie ZIT mają na celu wprowadzenie tego wymiaru w rzeczywistość zdefiniowanych obszarów funkcjonalnych. Zgodnie z KSRR i KPZK Miasto Zielona Góra znalazło się wśród grupy miast wojewódzkich, w których następuje systematyczna koncentracja funkcji metropolitalnych o znaczeniu międzynarodowym i krajowym. To stało się podstawą do objęcia wszystkich gmin wchodzących w skład MOF ZG nowym narzędziem – ZIT, pozwalającym na realizację zintegrowanych projektów łączących wykorzystanie środków EFRR i EFS.

Obszar Funkcjonalny Miasta Zielona Góra został wstępnie określony w procesie delimitacji. Strategia ZIT obejmuje wszystkie gminy z tego obszaru.

II. PODSTAWY PRAWNE

Podstawą prawną przygotowania Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Zielonej Góry jest porozumienie gmin wchodzących w skład tego obszaru. (Do uzupełnienia po podpisaniu porozumienia)

Porozumienie podpisały gminy:

.....

Ramy prawne Strategii wyznaczają także:

- Rozporządzenie Parlamentu i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013r.
- Umowa Partnerstwa przyjęta przez Radę Ministrów 8 stycznia 2014r.
- RPO Lubuskie 2020 (projekt),
- Zasady realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce (lipiec 2013),
- Kryteria delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich (MRR, luty 2013).

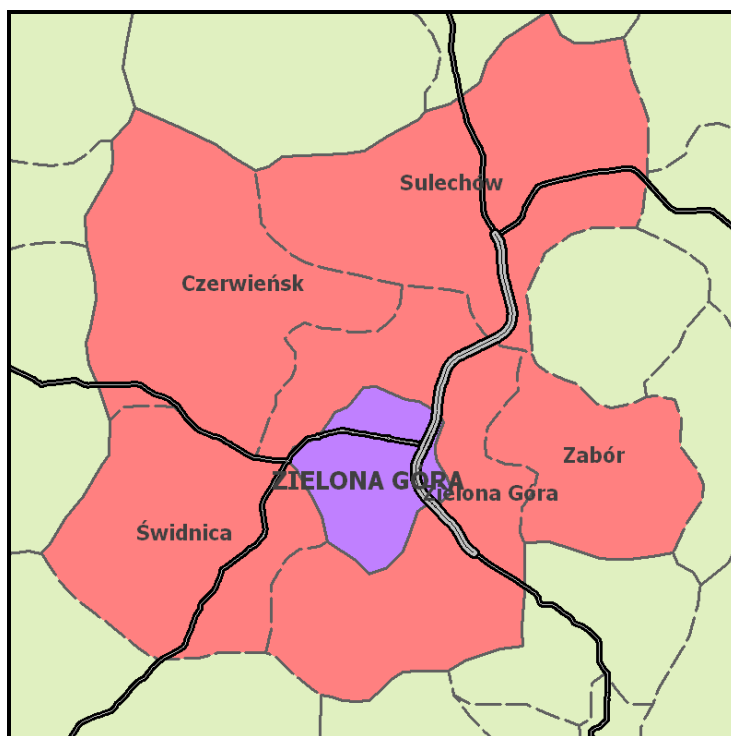
III. DEFINICJA OBSZARU WSPARCIA

Miejski Obszar Funkcjonalny Zielonej Góry stanowią: Miasto Zielona Góra – rdzeń (miasto na prawach powiatu) oraz pięć gmin: gmina miejsko-wiejska Czerwieńsk, gmina miejsko-wiejska Sulechów, gmina wiejska Świdnica, gmina wiejska Zielona Góra i gmina wiejska Zabór. Są to gminy położone na obszarze powiatu zielonogórskiego usytuowanego w środkowo-wschodniej części województwa lubuskiego.

Miejski Obszar Funkcjonalny Zielonej Góry obejmuje powierzchnię 964 km², w tym obszar miasta Zielona Góra 58 km².

Gminy, które tworzą Miejski Obszar Funkcjonalny Zielonej Góry spełniły wymagane minimum 5 z 6 następujących kryteriów Ministerstwa Rozwoju Regionalnego¹:

Mapa 1. Obszar Funkcjonalny Zielonej Góry wg kryteriów MRR

Źródło: Kryteria delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, luty 2013.

- **F1** – liczba wyjeżdżających do pracy najmniej do rdzenia MOF na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym, powyżej 50 osób w 2006 r.
- **F2** – liczba zameldowań z rdzenia MOF na 1000 mieszkańców, powyżej 3 w 2009 r.
- **S1** – udział pracujących w zawodach pozarolniczych w 2002 r., jako stosunek do średniej wojewódzkiej powyżej 75%

¹ obecne Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju

- **S2** – liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w 2011, jako stosunek do średniej wojewódzkiej powyżej 75%
- **S3** – udział podmiotów gospodarczych w usługach wyższego rzędu (sekcje J-R w PKD) w 2011 r., jako stosunek do analogicznego wskaźnika obliczonego dla rdzenia MOF powyżej 50%
- **M1** – gęstość zaludnienia (bez lasów i wód) w 2011 r., jako stosunek do średniej wojewódzkiej powyżej 50%
- **M2** – liczba mieszkań oddanych do użytku na 1000 mieszkańców, w latach 2002-2011, jako stosunek do średniej wojewódzkiej powyżej 75%.

Tabela 1. Stopień spełnienia wskaźników MRR

Nazwa gminy	Powierzchnia (2012, km ²)	Liczba mieszkańców (2012)	Wartości wskaźników (spełnione minimalne kryteria oznaczono kolorem czerwonym)						Liczba spełnionych kryteriów	
			F1	F2	S1w	S2w	S3r	M1w		M2w
Czerwieńsk	195	9 997	136,4	9,1	103,8	66,3	80,8	73,5	91,6	6
Sulechów	237	26 755	53,6	1,5	104,2	93,0	89,2	127,5	90,8	6
Świdnica	160	6 307	137,2	19,1	93,7	96,8	86,4	67,6	245,2	7
Zabór	93	3 947	146,6	16,0	99,1	83,4	68,3	59,3	199,3	7
Zielona Góra	219	19 200	165,0	22,7	104,6	112,6	80,1	132,5	301,6	7

Bliskość miejscowości wiejskich do granic miast i zatracenie przez większość z nich charakteru rolniczego, jak również spełnienie 6 z 7 wymaganych kryteriów MRR, jednoznacznie wskazują na miejski styl życia wśród zdecydowanej większości mieszkańców zewnętrznej strefy obszaru funkcjonalnego Zielonej Góry. Wyznacznikiem są częste kontakty mieszkańców strefy zewnętrznej z rdzeniem – miastem Zielona Góra w celu zaspakajania podstawowych potrzeb społecznych: praca, edukacja, opieka medyczna, kultura i rekreacja.

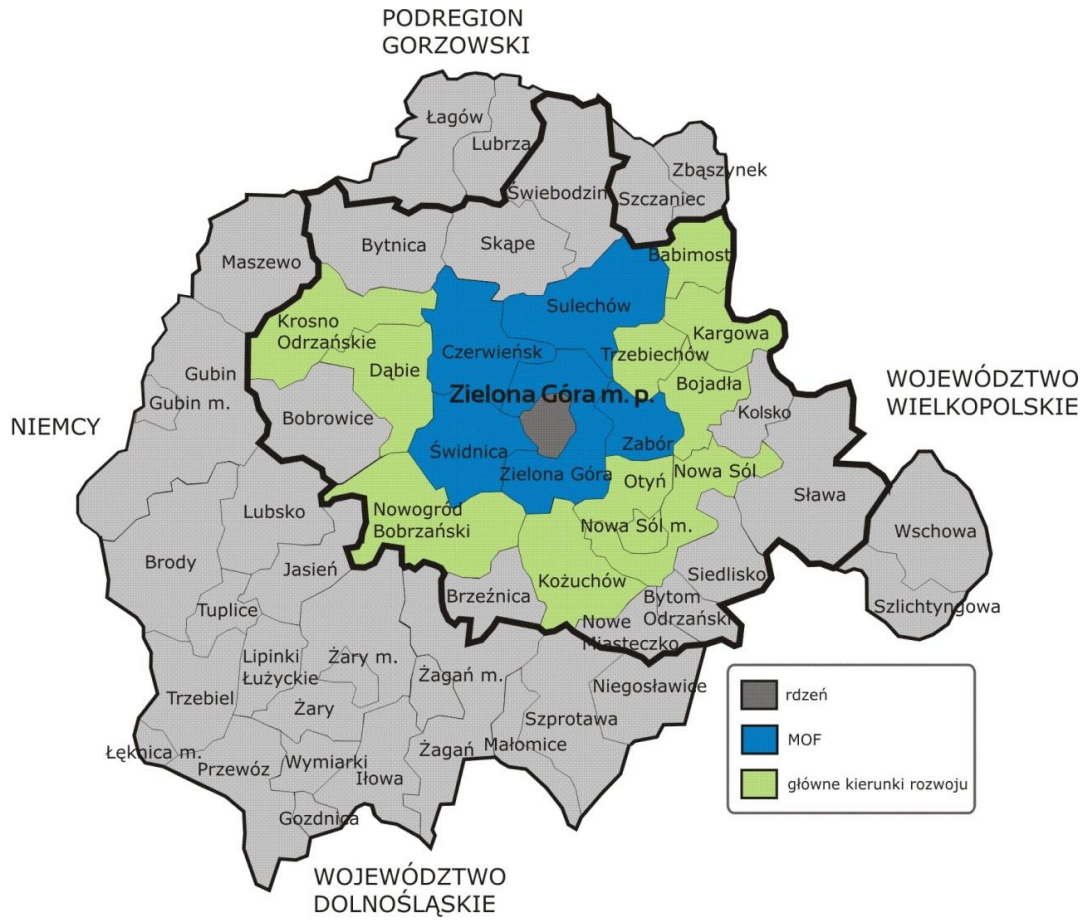
Szczegółowa analiza zasięgu oddziaływania miejskiego obszaru funkcjonalnego wskazuje, że kryteria MRR odzwierciedliły istniejące powiązania między miastem Zielona Góra i pięcioma pozostałymi gminami². W analizie wskazano również inne możliwości wyznaczenia obszaru MOF ZG w przyszłości i główne kierunki jego rozwoju, obejmujące następujące gminy:

- w powiecie zielonogórskim: Nowogród Bobrzański, Kargowa, Babimost, Trzebiechów i Bojadła;
- w powiecie nowosolskim: Nowa Sól, Kożuchów, Otyń i gmina wiejska Nowa Sól;
- w powiecie krośnieńskim: Krosno Odrzańskie i Dąbie.

Ostateczna decyzja, co do zasięgu miejskich obszarów funkcjonalnych lubuskich stolic należeć będzie do samorządu województwa lubuskiego. Obecnie, biorąc pod uwagę przedstawione wyżej kryteria i analizy, jedynym właściwym rozwiązaniem jest przyjęcie MOF Zielonej Góry w granicach pokazanych na mapach 1 i 2.

² M.Nowicki, M.Balak-Hryńkiewicz, Analiza zasięgu obszaru funkcjonalnego miasta Zielona Góra w celu jego delimitacji, Zielona Góra, luty 2014

Mapa 2. Zasięg MOF Zielonej Góry oraz kierunki jego rozwoju

Źródło: M.Nowicki, M.Balak-Hryńkiewicz, Analiza zasięgu obszaru funkcjonalnego miasta Zielona Góra w celu jego delimitacji

IV. DIAGNOZA OBSZARU WSPARCIA

Diagnoza obszaru wsparcia została przeprowadzona w ramach projektu „Rozwój obszaru funkcjonalnego miasta wojewódzkiego Zielona Góra” (dofinansowanego z Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013), realizowanego przez Miasto Zielona Góra we współpracy z pozostałymi gminami MOF. Powstały dwa dokumenty analityczne³, na których bazuje poniżej przedstawiona syntetyczna diagnoza obszaru wsparcia, zawierająca wspólne potrzeby i potencjały obszaru funkcjonalnego.

IV.1. Demografia i zasoby ludzkie

Miejski Obszar Funkcjonalny Zielonej Góry tworzy Miasto Zielona Góra – rdzeń (miasto na prawach powiatu) oraz pięć sąsiadujących z nim gmin: gmina miejsko-wiejska Czerwieńsk, gmina miejsko-wiejska Sulechów, gmina wiejska Świdnica, gmina wiejska Zielona Góra i gmina wiejska Zabór. MOF obejmuje powierzchnię 964 km², w tym rdzeń obszaru - miasto Zielona Góra stanowi 6% całości powierzchni funkcjonalnego.

Miejski Obszar Funkcjonalny Zielonej Góry zamieszkuje obecnie ponad 185 tys. osób, w tym 64% to mieszkańcy miasta Zielona Góra. Na obszarach miejskich mieszkało 76% ogółu mieszkańców obszaru funkcjonalnego, natomiast na obszarze wiejskim 24%. Najbardziej zaludnionym jest miasto Zielona Góra (2040 osób/km²) i miasto Sulechów (2570 osób/km²).

Poniżej przedstawiono podstawowe dane statystyczne określające sytuację demograficzną MOF Zielonej Góry.

Tabela 2. Sytuacja demograficzna MOF Zielonej Góry

Gmina	Powierzchnia km ²	Liczba mieszkańców	Przyrost naturalny na 1 tys. ludności	Saldo migracji na 1 tys. ludności
Zielona Góra – miasto	58,34	119 069	-0,1	-0,32
Czerwieńsk	194,59	10 000	-0,3	5,37
Sulechów	236,66	26 730	2,1	-2,96
Świdnica	160,90	6 308	3,5	14,76
Zabór	93,38	4 003	-3,1	19,75
Zielona Góra	219,98	19 321	3,9	17,44

Źródło: Dane statystyczne GUS na dzień 31.12.2012 r.

³ M. Balak – Hryńkiewicz, M. Nowicki, Diagnoza miejskiego obszaru funkcjonalnego Zielonej Góry, Zielona Góra 2014 oraz K. Lisowski, D. Szaban, I. Kaźmierczak-Kałużna, T. Kołodziej, A. Trzop, M. Zieliński i in., Analiza stanu zasobów społecznych na terenie obszaru funkcjonalnego Miasta Zielona Góra, Zielona Góra 2014.

Główne kierunki zmian społecznych na obszarze funkcjonalnym Miasta Zielona Góra: Prognozy demograficzne GUS z 2002 roku zakładające poważny spadek liczebności ludności, nie sprawdziły się. Zielona Góra, która w 2012 roku nie miała przekraczać 116,5 tys. mieszkańców, dziś ma ich ponad 119 tys. Stały przyrost ludności odnotowały również pozostałe gminy obszaru funkcjonalnego, przy czym tempo wzrostu było tu dużo większe.

Kierunek i tempo zmian liczebności mieszkańców poszczególnych miejscowości obszaru był związany głównie z ruchami migracyjnymi wewnątrz MOF, a nie naturalnymi przyrostami urodzeń. Migracje zagraniczne nie miały większego wpływu na ogólne saldo migracji na całym obszarze. Kierunek migracji wskazuje na osiedlanie się mieszkańców miast na terenach wiejskich w obrębie strefy zewnętrznej obszaru funkcjonalnego. Nie powoduje to zmian miejsca pracy czy edukacji, więc ich celem jest zmiana jakości życia.

Struktura wiekowa ludności obszaru funkcjonalnego charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem. Widać tendencję „starzenia się” społeczeństwa, co będzie rodziło poważne konsekwencje społeczno-gospodarcze w kolejnych latach. „Najmłodszymi” gminami są gminy wiejskie Zabór i Zielona Góra, gdzie stosunek urodzeń do zgonów jest najkorzystniejszy, a struktura ludności kształtuje się na poziomie: 17% osób wieku przedprodukcyjnym, 70 % w wieku produkcyjnym oraz 13% w wieku poprodukcyjnym. Najtrudniejsza sytuacja kreuje się w rdzeniu – mieście Zielona Góra, gdzie dzieci stanowią zaledwie 13% populacji miasta, a emeryci już 19%. Jest to kolejna konsekwencja niesłabnącego ruchu migracyjnego mieszkańców miast na wieś, mającego miejsce w obrębie obszaru. W związku z tym populacja całego obszaru funkcjonalnego nie zmieni się w znaczący sposób i będzie dość stabilna w najbliższych latach.

Proces „starzenia się” społeczeństwa wpływa na szereg aspektów życia społecznego i gospodarczego. Obecne wskaźniki demograficzne wskazują, że w najbliższych kilku latach wzrośnie liczebność uczniów szkół podstawowych, jednocześnie malała będzie populacja uczniów szkół na poziomie średnim i wyższym. Nastąpi intensywniejszy niż w ostatnich latach proces przechodzenia na emeryturę roczników pierwszego powojennego wyżu demograficznego.

IV.2. Edukacja

Edukacja, wychowanie przedszkolne i opieka nad dziećmi najmłodszymi

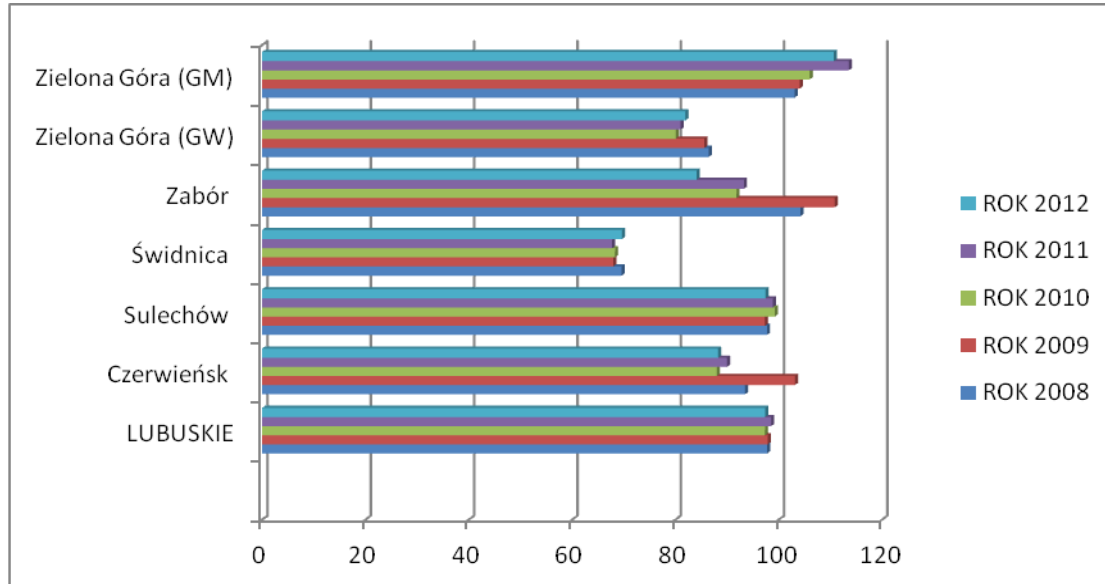
Powszechność nauczania w danej gminie obrazuje współczynnik skolaryzacji brutto⁴. Biorąc pod uwagę poziom edukacji podstawowej w roku 2012 (wykres nr 1), najwięcej dzieci uczęszcza do szkół w mieście Zielona Góra (powyżej średniej dla regionu) oraz Sulechowie (wartości zbliżone do średniej wojewódzkiej).

---

⁴ Definicja GUS: Relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania. Współczynnik skolaryzacji brutto np. dla poziomu szkoły podstawowej wyliczamy dzieląc liczbę wszystkich uczniów szkół podstawowych bez względu na wiek na początku danego roku szkolnego przez liczbę ludności w wieku 7-12 lat (wiek przypisany do tego poziomu) według stanu w dniu 31 XII tego samego roku; wynik podajemy w ujęciu procentowym.

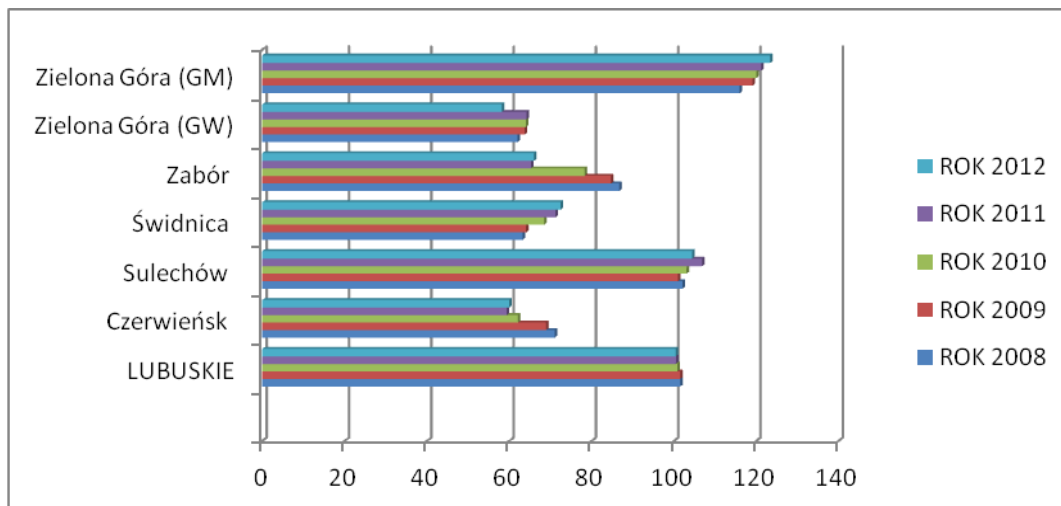
Najniższe wyniki występują w gminie Świdnica i gminie wiejskiej Zielona Góra, co wynika w dużej mierze z realizacji obowiązku szkolnego przez dzieci z tych gmin w innych gminach, szczególnie w mieście Zielona Góra⁵.

Wykres 1. Współczynnik skolaryzacji brutto w szkołach podstawowych, w latach 2008-2012

Źródło: Opracowano na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Wykres 2. Współczynnik skolaryzacji brutto w szkołach gimnazjalnych, w latach 2008-2012

Źródło: Opracowano na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

⁵ Szczegółowe analizy dojazdu dzieci do szkół ze strefy zewnętrznej MOF ZG do rdzenia przedstawiono m.in. w opracowaniach: M.Nowicki, M.Balak-Hryńkiewicz, Analiza zasięgu obszaru funkcjonalnego..., op. cit. oraz K.Lisowski i in., Analiza zasobów społecznych..., op.cit.

W jeszcze większym zakresie realizacja obowiązku szkolnego gimnazjalnego przez dzieci z gmin: Czerwieńsk, Świdnica, Zabór i gminy wiejskiej Zielona Góra w innych gminach, odbywa się na poziomie gimnazjalnym, przy czym warto zauważyć, że w Czerwieńsku, Świdnicy i Zaborze na koniec 2012 r. funkcjonowało jedno gminazjum w gminie, w gminie wiejskiej Zielona Góra 2, w gminie Sulechów 3, a mieście Zielona Góra 12.

Z analizy zasobów społecznych obszaru MOF ZG wynika, że wśród szkół podstawowych na terenie obszaru funkcjonalnego dominują placówki publiczne. Szkoły niepubliczne działają jedynie w Zielonej Górze, Zaborze i Czerwieńsku, kształcąc niewielką liczbę uczniów. Ponadto, sieć szkół podstawowych na analizowanym obszarze jest rzadsza niż średnia dla całego kraju. Liczba szkół od pięciu lat pozostaje niezmienną. W większości gmin (poza gminą miejską i wiejską Zielona Góra) odnotowuje się natomiast spadek liczby oddziałów w placówkach szkolnych, co wynika z uwarunkowań demograficznych.

Sieć edukacji gimnazjalnej na obszarze funkcjonalnym Zielonej Góry ma publiczny charakter, funkcjonują jedynie trzy placówki o charakterze niepublicznym. W ciągu pięciu lat zmniejszeniu uległa liczba uczniów i oddziałów w gimnazjach (poza gminą Zabór). Największy spadek liczby oddziałów szkolnych odnotować można w Zielonej Górze i Sulechowie. Poziom jakościowy nauczania na poziomie podstawowym i gimnazjalnym w danej gminie obrazują wyniki sprawdzianu w szkole podstawowej i egzaminu gimnazjalnego (por. tabela nr 3). Średnie wyniki sprawdzianu w szkole podstawowej w gminach obszaru MOF ZG wskazują, że poza gminą Zabór, wyniki w roku 2013 nie odstawały znacząco od średniej dla województwa lubuskiego, a w mieście Zielona Góra je przewyższały. Średnie wyniki procentowe egzaminu gimnazjalnego w części humanistycznej wskazują na dobre przygotowanie uczniów z Czerwieńska i słabsze gimnazjalistów z Zaboru. Uczniowie z tej gminy wypadli także słabo w zakresie przedmiotów przyrodniczych i matematycznych w porównaniu do średniej regionalnej. W części matematycznej najlepiej wypadli uczniowie ze Świdnicy.

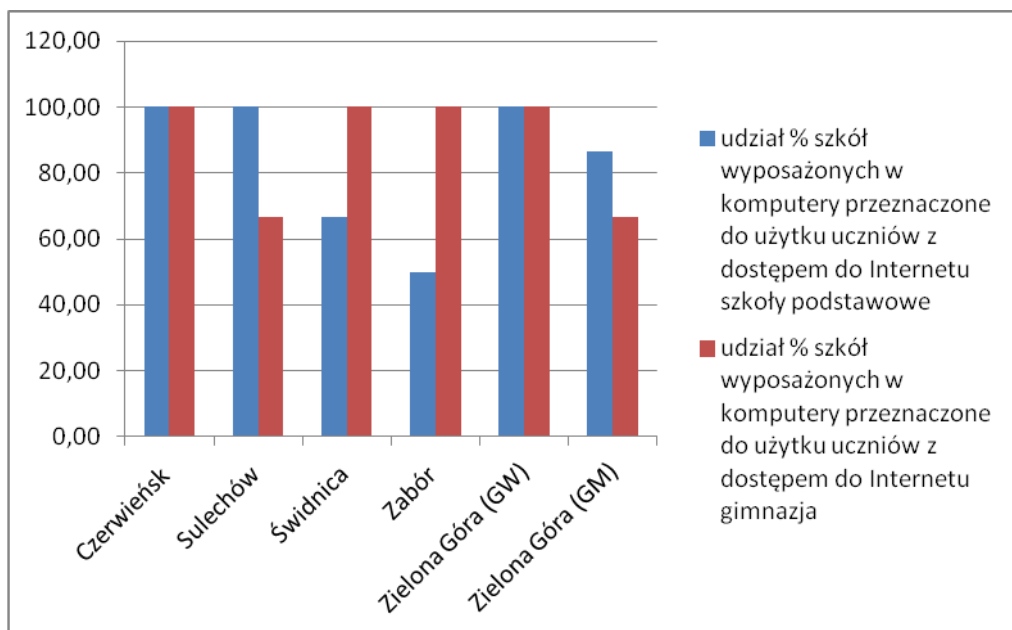
Tabela 3. Średnie wyniki sprawdzianu w szkole podstawowej i egzaminu gimnazjalnego w roku 2013

Jednostka terytorialna	Średnie wyniki sprawdzianu w szkole podstawowej (w punktach*)	Średnie wyniki % egzaminu gimnazjalnego			
		Historia, wos	Język polski	Przedmioty przyrodnicze	Matematyka
Lubuskie	23,98	56,24	59,92	57,81	46,72
Czerwieńsk	23,27	63,02	64,96	60,71	50,08
Sulechów	22,98	61,86	61,84	60,26	50,88
Świdnica	22,82	55,58	63,65	61,40	65,71
Zabór	16,03	50,03	51,72	48,81	34,75
Zielona Góra (GW)	24,10	54,63	57,20	52,78	42,12
Zielona Góra (GM)	26,78	60,41	64,06	62,16	53,61

*Iączna maksymalna ilość punktów wynosi 40.

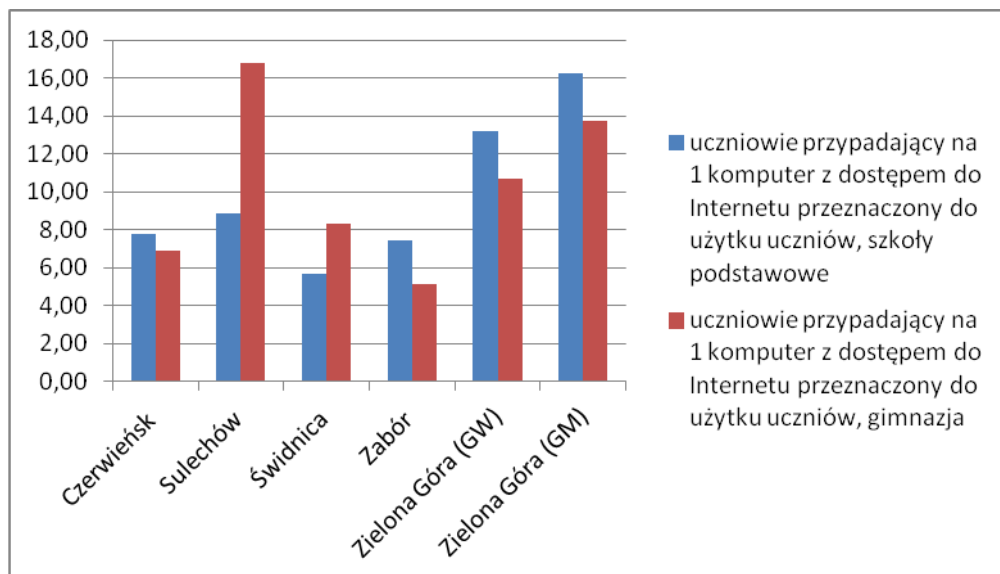
Źródło: Opracowano na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Poznaniu, www.oke.poznan.pl.

Wykres 3. Odsetek szkół wyposażonych w komputery przeznaczone do użytku uczniów, z dostępem do Internetu, w szkołach podstawowych i gimnazjach, w roku 2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Wykres 4. Ilość uczniów przypadająca na 1 komputer przeznaczony do użytku uczniów, z dostępem do Internetu, w szkołach podstawowych i gimnazjach, w roku 2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Stopień wyposażenia szkół w komputery przeznaczone do użytku uczniów, z dostępem do internetu w szkołach podstawowych i gimnazjach w roku 2012 wskazuje, że najlepiej pod tym względem wypada Czerwieńsk i gmina wiejska Zielona Góra (por. wykres nr 3 i 4). Najmniej uczniów, którzy korzystają z jednego komputera jest w gminie Zabór i Świdnica.

Nauczanie na etapie średnim koncentruje się w mieście rdzeniu oraz w mniejszym zakresie w Sulechowie i Czerwieńsku. W mieście Zielona Góra funkcjonuje 5 liceów ogólnokształcących, Zespół Szkół Budowlanych, Zespół Szkół Ekologicznych, Zespół Szkół Ekonomicznych, Zespół Szkół Elektronicznych i Samochodowych, Zespół Szkół Ogólnokształcących i Sportowych, Zespół Szkół Technicznych. Na obszarze gmin MOF ZG placówki edukacyjne szkolnictwa ponadgimnazjalnego funkcjonują w Czerwieńsku (Liceum Ogólnokształcące), w Sulechowie (Liceum Ogólnokształcące, Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych, Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy), w Zaborze (Zespół Szkół Specjalnych).

Szczegółowe badanie stanu szkolnictwa średniego przeprowadzone w ramach analizy zasobów społecznych MOF ZG wskazuje na kilka istotnych elementów.

W zakresie nauczania na zasadniczym poziomie zawodowym, zauważyć można tendencję malejącą wśród młodzieży i rosnącą wśród osób dorosłych. W roku 2013/2014 edukowano w 16 zawodach w Zielonej Górze i 4 w Sulechowie. Oferta jest dosyć zróżnicowana, a szkoły zawodowe w Zielonej Górze starają się nie powielać swojej oferty, czyniąc ją bardziej konkurencyjną i komplementarną.

Średnie kształcenie zawodowe techniczne odbywa się głównie w Zielonej Górze. W ciągu ostatnich lat liczba uczniów w tego typu szkołach zmalała, co przełożyło się na mniejszą liczbę oddziałów szkolnych. Zielonogórskie technika oferują kształcenie na blisko 40 kierunkach, w Sulechowie na siedmiu.

W Sulechowie i Zielonej Górze w latach 2008-2012 obserwować można spadek liczby oddziałów licealnych powiązany ze zmniejszającą się liczbą uczniów. W Czerwieńsku natomiast proces przebiegał odwrotnie, zanotowano prawie dwukrotnie większą liczbę uczniów, co przełożyło się na wzrost liczby oddziałów licealnych.

Sytuacja demograficzna powoduje likwidowanie części oddziałów szkolnych w większości typów szkół średnich. Jednak należałoby rozważyć możliwość zmniejszania liczebności klas, kosztem likwidacji oddziałów, co pozytywniej wpłynęłoby na jakość nauczania.

Szkoły policealne (łącznie z pomaturalnymi i ponadgimnazjalnymi) funkcjonujące na obszarze MOF ZG mają głównie charakter niepubliczny i funkcjonują jedynie na obszarze Zielonej Góry. Ich liczba jest stosunkowo duża, w zajęciach uczestniczy blisko 3000 słuchaczy, przede wszystkim osób dorosłych, chcących się przekwalifikować, bądź podnieść swoje kwalifikacje.

Nie wszyscy uczniowie szkół przygotowujących do matury, przystępują do tego egzaminu (por. dane zawarte w tabeli nr 4). Analizy wyników matur z 2012 roku przeprowadzone dla trzech obowiązkowych przedmiotów: języka polskiego, matematyki oraz języka obcego nowożytnego (języka angielskiego oraz języka niemieckiego, z uwagi na największą popularność) wskazują, że najlepsze wyniki uzyskali maturzyści ze szkół w Zielonej Górze⁶.

Widoczne zróżnicowanie między poziomem nauczania na obszarze MOF ZG, obrazowane wynikami egzaminów wskazuje na konieczność podejmowania działań poprawiających sytuację w obszarach osiągających gorsze wyniki, aby nie doprowadzać do sytuacji zwiększania się dystansu między placówkami, przebiegającego głównie między rdzeniem i strefą zewnętrzną.

⁶ Por. K.Lisowski i in. Analiza zasobów społecznych..., op.cit.

Tabela 4. Zdawalność egzaminów maturalnych w szkołach ponadgimnazjalnych w roku 2012*

Jednostka terytorialna	szkoły ponadgimnazjalne zawodowe	licea ogólnokształcące
Czerwieńsk	0,0	75,0
Sulechów	81,3	95,2
Zielona Góra (GM)	93,2	89,2

*Wskaźnik liczony jako odsetek absolwentów otrzymujących świadectwo dojrzałości do liczby absolwentów przystępujących do egzaminu. Dane z SIO, łącznie ze szkołami specjalnymi i szkołami dla dorosłych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W ramach edukacji ponadgimnazjalnej niezwykle ważnym zadaniem jest dopasowanie struktury zawodowej absolwentów do oczekiwań rynku pracy. W roku szkolnym 2011/2012 w województwie lubuskim średnie wykształcenie zawodowe (w tym policealne) uzyskało 44,2% ogółu absolwentów szkół ponadgimnazjalnych, średnie ogólnokształcące 39,4%, a zasadnicze zawodowe 16,4%. Największą grupę osób bezrobotnych w okresie do 12 m-cy od dnia ukończenia nauki (stan na koniec 2012 r.) stanowiły osoby ze średnim wykształceniem ogólnokształcącym 54,4%. Osoby te, o ile nie podejmą dalszej nauki, przy rejestracji w urzędach pracy ujmowane są, zgodnie z klasyfikacją zawodów, jako bezrobotni bez zawodu. Bezrobocie wśród absolwentów zasadniczych szkół zawodowych wyniosło 27,4%, a wśród osób, które zdobyły średnie wykształcenie zawodowe 18,2%. W zawodach, w których odnotowano najwięcej absolwentów występuje też największa liczba bezrobotnych. Te zawody to: technik ekonomista, technik informatyk, technik budownictwa, technik administracji, technik logistyki, technik mechanik, technik żywienia i gospodarstwa domowego, a także sprzedawca, kucharz małej gastronomii, fryzjer, murarz, ślusarz i cukiernik. Wśród absolwentów studiów wyższych na koniec 2012 r. najwięcej bezrobotnych odnotowano wśród absolwentów posiadających zawody administracyjne, pedagogiczne i ekonomiczne⁷.

W każdej z gmin obszaru MOF ZG widoczny jest wzrost liczby dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ostatnich 5 latach (por. tabela nr 5), aczkolwiek część dzieci na obszarze MOF ZG nie uczęszcza do przedszkola. Podobnie jak w przypadku wskaźnika skolaryzacji dla szkół podstawowych i gimnazjalnych trudno wskazać, jaki faktycznie odsetek dzieci w danej gminie objętych jest wychowaniem przedszkolnym, bowiem statystyka nie obejmuje np. dzieci uczęszczających do przedszkoli w innej gminie. Przy czym, o ile liczba publicznych placówek przedszkolnych nie zmienia się dynamicznie, to jednak wzrasta liczba oddziałów przedszkolnych w samych placówkach. Funkcjonują i pojawiają się nowe instytucje niepubliczne prowadzące przedszkola. Autorzy analizy dotyczącej zasobów społecznych wskazują, że zapotrzebowanie na edukację przedszkolną nie wynika tylko z ilości dzieci, ale wpływ na to ma także sytuacja ekonomiczna mieszkańców, sieć powiązań przestrzennych z ośrodkami sąsiadującymi (lokalizacja miejsc pracy), czy też przekonanie rodziców, że przebywanie w przedszkolu ma pozytywne oddziaływanie na rozwój dziecka⁸.

⁷ Ranking zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie lubuskim grudzień 2012, Część II. Progностyczna. Absolwenci a popyt na pracę, Zielona Góra, sierpień 2013.

⁸ Por. K.Lisowski i in. Analiza zasobów społecznych..., op.cit.

Tabela 5. Liczba dzieci ogółem i liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, w wieku 3-5 lat w latach 2008-2012

Jednostka terytorialna	Dzieci ogółem w wieku 3 - 5 lat					Dzieci w wieku 3 - 5 lat objęte wychowaniem przedszkolnym				
	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012
Czerwieńsk	286	288	323	349	353	150	178	205	268	268
Sulechów	724	719	780	846	940	421	475	560	649	745
Świdnica	148	166	218	226	225	62	65	51	91	90
Zabór	105	115	127	131	155	55	68	66	68	96
Zielona Góra (GW)	519	542	642	656	697	274	329	359	397	413
Zielona Góra (GM)	3011	3197	3389	3560	3765	2483	2756	2975	3269	3559

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Przeprowadzone badania i analizy wskazują, że na obszarze MOF ZG nie funkcjonuje wiele instytucji opiekuńczych dla najmłodszych (7 żłobków w roku 2012, z tego 5 w Zielonej Górze), a odsetek dzieci objętych instytucjonalnymi formami opieki jest stosunkowo niski. Zmiany prawne ułatwiające sprawowanie opieki nad najmłodszymi dziećmi oraz wydłużenie możliwości przebywania na urlopie macierzyńskim do roku czasu, spowodują zapewne dalsze zmiany w tym zakresie⁹. Poprawy systemu edukacji przedszkolnej i opieki nad najmłodszymi dziećmi upatrywać można w dalszym rozwoju niepublicznych placówek.

IV.3. Ochrona zdrowia

Dostęp do usług publicznych w zakresie ochrony zdrowia jest jednym z ważniejszych dla mieszkańców w odniesieniu do jakości życia. Dane statystyczne pokazują, że najwięcej placówek ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w przeliczeniu na 10 tys. znajduje się w mieście Zielona Góra i w gminie Czerwieńsk (por. tabela nr 6). Najmniej w gminie wiejskiej Zielona Góra, jednak mieszkańcy tej gminy z uwagi na bliskość korzystają z placówek w mieście Zielona Góra.

Dostęp do odpowiedniej liczby lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej jest w regionie lubuskim zróżnicowany. Zgodnie z zarządzeniem Narodowego Funduszu Zdrowia liczba osób objętych opieką przez jednego lekarza nie powinna przekraczać 2 750 osób, podobnie na jedną pielęgniarkę. Lekarze koncentrują swoje praktyki w największych lubuskich ośrodkach miejskich, Gorzowie Wlkp. i Zielonej Górze. Statystycznie norma dostępu do lekarza została przekroczona w powiecie zielonogórskim ziemskim (por. tabela nr 7).

⁹ Por. K.Lisowski i in. Analiza zasobów społecznych..., op.cit.

Tabela 6. Placówki ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 10 tys. ludności w roku 2012

Jednostka terytorialna	Placówki ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 10 tys. ludności
Czerwieńsk	7
Sulechów	3
Świdnica	3
Zabór	5
Zielona Góra (GW)	2
Zielona Góra (GM)	7

Źródło: Opracowano na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Publiczne podmioty udzielające stacjonarnych i całodobowych świadczeń zdrowotnych na obszarze MOF ZG, to: Szpital Wojewódzki SP ZOZ Zielona Góra, SP ZOZ w Sulechowie, SP ZOZ Centrum Leczenia Dzieci i Młodzieży Zabór, Hospicjum im. Lady Rader of Warsaw w Zielonej Górze, SP ZOZ Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w Zielonej Górze, SP ZOZ „MEDKOL” w Zielonej Górze. Ponadto, działa także 7 niepublicznych placówek w Zielonej Górze i 1 w Sulechowie¹⁰.

Diagnoza służby zdrowia w województwie lubuskim¹¹ wskazuje na kilka istotnych problemów; należą do nich m.in. wydłużanie się czasu oczekiwania na realizację świadczenia zdrowotnego (średni czas oczekiwania wynosił 18,91 dnia w roku 2009 i 24,47 w roku 2012), niewystarczająca liczba poradni specjalistycznych i lekarzy określonych specjalności, deficyt wyspecjalizowanej kadry medycznej i personelu medycznego, stan techniczny i sprzętowy w wielu oddziałach szpitalnych, niskie kontrakty ze strony NFZ. Badania opinii społecznej w Zielonej Górze i Sulechowie, prowadzone w ramach opracowywania strategii rozwoju tych miast potwierdziły problemy wskazane w diagnozie lubuskiej służby zdrowia; większość mieszkańców stwierdziła, że trudno jest skorzystać z porady lekarskiej¹².

Tabela 7. Liczba mieszkańców przypadających na 1 lekarza i 1 pielęgniarkę POZ w 2012 roku

Jednostka terytorialna	Liczba mieszkańców przypadających na 1 lekarza POZ	Liczba mieszkańców przypadających na 1 pielęgniarkę POZ
Województwo Lubuskie	1898,5	2059,0
Miasto Zielona Góra	1190,2	1506,6
Powiat zielonogórski	2865,5	2701,7

Źródło: Lubuska Strategia Ochrony Zdrowia, projekt skierowany do konsultacji społecznych, styczeń 2014.

Problemem w skali całego województwa lubuskiego jest także dostęp do leczenia specjalistycznego w opiece stacjonarnej i ambulatoryjnej w wielu obszarach chorobowych. Lekarzy specjalistów brakuje w dziedzinach uznanych za priorytetowe, m.in. chirurgia onkologiczna, geriatria, hematologia, medycyna pracy, patomorfologia, pediatria, psychiatria dzieci i młodzieży, radioterapia onkologiczna oraz w takich dziedzinach, jak: chirurgia szczękowa, choroby płuc, choroby wewnętrzne, choroby zakaźne, dermatologia, diabetologia, diagnostyka laboratoryjna, endokrynologia, epidemiologia, fizjoterapia, kardiologia dziecięca, mikrobiologia lekarska, neurologia, otorynolaryngologia, medycyna ratunkowa, pielęgniarstwo, periodontologia, psychiatria, transfuzjologia kliniczna. Ograniczona dostępność świadczeń występuje także m.in. w zakresie chirurgii klatki piersiowej, pediatrii i specjalistyki dziecięcej, rehabilitacji, okulistyki.

¹⁰ Lubuska Strategia Ochrony Zdrowia, projekt skierowany do konsultacji społecznych, styczeń 2014.

¹¹ Lubuska Strategia Ochrony Zdrowia...op.cit.

¹² Strategia Rozwoju Gminy Sulechów na lata 2012-2022, Strategia Rozwoju Miasta Zielona Góra na lata 2012-2022.

NFZ realizuje w całym kraju, w tym na obszarze MOF ZG, różne programy profilaktyki ochrony zdrowia, ale niektóre samorządy podejmują dodatkowe działania. W gminie Świdnica realizowane są 4 własne zdrowotne programy profilaktyczne, skierowane do dzieci, młodzieży i osób dorosłych. Są to: lakowanie zębów, szczepienia przeciwko wirusowi HPV, profilaktyka raka prostaty, profilaktyka chorób nowotworowych u kobiet – rak piersi (mammograf, gabinet terapeutyczny, ścisła współpraca z Amazonkami, realizacja projektu Edukacja zdrowotna – najważniejsza w profilaktyce raka piersi kobiety). Doświadczenia gminy wskazują, że programy skierowane do dzieci i kobiet cieszą się powodzeniem i przynoszą pozytywne efekty, natomiast program profilaktyki skierowany do mężczyzn ciągle jeszcze napotyka na opór grupy adresatów.

Zielonogórski projekt „Prosto do zdrowia” zrealizowany przez Zespół Rehabilitacji Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej „Promyk” SP ZOZ w Zielonej Górze zajął I miejsce w plebiscycie Międzynarodowego Forum Promocji i Profilaktyki Zdrowotnej KNOW HEALTH 2013, w kategorii najlepszy projekt samorządu, podmiotu wykonującego działalność leczniczą, gdzie ocenie poddano zarówno efektywność kliniczną, ekonomiczną i organizacyjną, jak również atrakcyjność oraz zasięg i kompleksowość oddziaływania diagnostyczno-terapeutyczno-edukacyjnego.

IV.4. Rynek pracy

Rynek pracy Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Zielonej Góry jest ściśle związany z jego rdzeniem. Do pracy w Zielonej Górze dojeżdżają głównie mieszkańcy gmin wiejskich Zielona Góra, Zabór i Czerwieńsk. Jest to związane z bliskością i dogodnym dojazdem do miasta, jak również największą liczbą ofert pracy dostępnych na tym obszarze. Ponad 78% osób zatrudnionych na obszarze MOF to zatrudnieni w mieście Zielona Góra. Obok Zielonej Góry, drugim ośrodkiem miejskim zapewniającym dużą liczbę miejsc pracy jest Sulechów. Najtrudniejsze warunki pracy występują w gminach wiejskich Świdnica i Zabór.

Tabela 8. Ogólna sytuacja na rynku pracy MOF Zielonej Góry.

Gmina	Pracujący ogółem	Wskaźnik aktywności zawodowej	Liczba bezrobotnych ogółem	Stopa bezrobocia
Zielona Góra – miasto	40357	59,0%	4826	10,7%
Czerwieńsk	1587	32,8%	582	26,8%
Sulechów	4977	35,9%	1462	22,7%
Świdnica	623	22,1%	300	32,5%
Zabór	417	24,5%	225	35,0%
Zielona Góra	3498	34,1%	876	20,0%

Źródło: Dane statystyczne GUS na dzień 31.12.2012r.

Główne problemy na rynku pracy na obszarze funkcjonalnym Miasta Zielona Góra:

- duże zróżnicowanie rynków pracy w poszczególnych gminach,
- niski poziom aktywności zawodowej i wysoka stopa bezrobocia wśród mieszkańców strefy zewnętrznej,
- wysoki udział osób długotrwale bezrobotnych.

Sytuacja na rynku pracy MOF jest mocno zróżnicowana w poszczególnych gminach obszaru. Im bliżej rdzenia – miasta Zielona Góra, tym sytuacja kreuje się korzystniej.

Zielona Góra – rdzeń MOF, charakteryzuje się najlepszą sytuacją na rynku pracy. Jest tu najniższa stopa bezrobocia – 10,7%, która znacząco odbiega od poziomów w pozostałych gminach. Na przełomie ostatnich kilku lat bezrobocie w Zielonej Górze utrzymywało się na zbliżonym poziomie. Współczynnik aktywności zawodowej - liczony jako suma pracujących i bezrobotnych w stosunku do liczby ludności w wieku produkcyjnym, wynosi 49,5% i jest wyższy niż wskaźnik obliczony dla województwa lubuskiego, tj. 41,5%. Oznacza to, rynek MOF Zielonej Góry wykazuje wyższą mobilność do pracy osób w wieku produkcyjnych.

Wśród osób zatrudnionych odnotowano równowagę w zatrudnieniu mężczyzn i kobiet oraz znaczącą przewagę zatrudnienia w sektorze prywatnym – 60,4%. Dotyczy to wszystkich gmin, poza gminą Czerwieńsk i Zabór, gdzie odsetek zatrudnionych w sektorze publicznym przekracza 66%.

Obszar MOF cechuje duże zróżnicowanie branżowe z wyraźną dominacją sektora usługowo-handlowego. Branżowo najwięcej miejsc pracy oferują usługi w takich sektorach jak: przemysł i budownictwo, handel, naprawa pojazdów samochodowych, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja. Pracujący w rolnictwie stanowią znikome 0,5%. Zatrudnienie w poszczególnych gminach jest bardzo zróżnicowane. W gminach Czerwieńsk, Sulechów i Świdnica najwięcej zatrudnionych osób jest w „przemysle i budownictwie”, w gminie wiejskiej Zielona Góra dominują zatrudnieni w „handlu, naprawie pojazdów”, natomiast w mieście Zielona Góra i gminie Zabór sektorem skupiającym najwięcej pracowników są „usługi”.

Bezrobocie na obszarze MOF Zielonej Góry na przełomie lat 2008-2012 wykazywało tendencję rosnącą. Dopiero w 2013r. zanotowano niewielki spadek liczby bezrobotnych w stosunku do roku poprzedniego. Wyraźnie zmniejszyła się liczba bezrobotnych w mieście Zielona Góra o 294 osoby, w gminie Świdnica o 63 osoby oraz w gminie wiejskiej Zielona Góra o 108 osób.

Udział zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym waha się od 6,3% do 8,8%. Najniższy udział 6,3% zanotowano w mieście Zielona Góra i gminie wiejskiej Zielona Góra, co wynika z największej chłonności rynku pracy w Zielonej Górze i wyższego poziomu wykształcenia ludności obu jednostek administracyjnych.

Do osób bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy należą: osoby do 25 roku życia oraz powyżej 50 lat, długotrwale bezrobotne (bez pracy przez co najmniej 12 m-cy), osoby bez kwalifikacji i wykształcenia zawodowego, bez wykształcenia średniego, samotnie wychowujące co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia, a także kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka. W takiej sytuacji jest 88,4% wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych w MOF. w 2012r. dotyczyło to ponad 7,3 tys. osób. Osoby długotrwale bezrobotne stanowią 40,4% ogółu bezrobotnych MOF i jest to sytuacja korzystniejsza niż dla całego województwa (47,0%). Do zawodów generujących największe bezrobocie w całym powiecie zielonogórskim należą: sprzedawca, kucharz, krawiec, ślusarz, murarz i szwaczka – zawody, w których bezrobotni posiadają wykształcenie zawodowe lub co

najwyżej średnie zawodowe. W mieście Zielona Góra brakuje głównie miejsc pracy dla pracowników administracyjnych, pracowników obsługi biura, tj. dla osób z wykształceniem wyższym ekonomicznym i administracyjnym. Na każdą propozycję pracy lub miejsce aktywizacji zawodowej zgłaszaną przez pracodawców przypadało średnio ośmiu bezrobotnych. Wśród zawodów deficytowych w 2012r. znalazły się pomoce techniczne, sprzętaczki biurowe, telemarketer i opiekun osób starszych.

Dojazdy do pracy

Migracje wahadłowe polegające na codziennym (wahadłowym) przemieszczaniu się ludności do i z pracy są ważnym elementem bilansu siły roboczej w ujęciu terytorialnym. Są jednym z istotnych kryteriów delimitacji przestrzeni społeczno-gospodarczej.

W 2006 roku spośród osób pracujących na obszarze MOF do pracy wyjeżdżało ze swoich jednostek administracyjnych 10196 osób, a przyjeżdżało do nich 17572 osób.

Gminy leżące na obszarze MOF wykazywały w zakresie dojazdów do pracy saldo ujemne, wyłącznie miasto Zielona Góra miało wysokie saldo dodatnie (10025 osób). Świadczy to o atrakcyjności rynku pracy w Zielonej Górze, na którym zatrudnienie znajdują nie tylko mieszkańcy miasta, ale okolicznych gmin, głównie gmin wiejskich Zielona Góra i Zabór. Najmniejszy odsetek dojeżdżających do pracy w Zielonej Górze stanowili mieszkańcy gminy Sulechów, co wiązało się z atrakcyjnością rynku pracy w tym mieście, jak również ruchami migracyjnymi „do pracy” do innych większych sąsiednich miejscowości, np. Kargowej, Babimostu czy Świebodzina.

IV.5. Przedsiębiorczość i gospodarka oparta na wiedzy

Miejski Obszar Funkcjonalny Zielonej Góry cechuje dość wysoki poziom przedsiębiorczości oraz wysoka aktywność gospodarcza jego mieszkańców. Świadczy o tym duża liczba przedsiębiorstw, działających głównie w sektorze prywatnym. Wskaźnik mówiący o wysokim poziomie przedsiębiorczości obszaru (liczba podmiotów na 10 tys. mieszkańców) wyniósł 1288 i był o 20% wyższy niż dla całego województwa lubuskiego.

Tabela 9. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane i funkcjonujące na obszarze MOF Zielonej Góry.

Gmina	Liczba podmiotów gospodarczych	Sektor publiczny	Sektor prywatny	Podmioty nowozarejestrowane
Zielona Góra – miasto	17207	429	16778	188
Czerwieńsk	707	34	673	91
Sulechów	2587	117	2470	93
Świdnica	645	13	632	112
Zabór	355	17	338	110
Zielona Góra	2337	21	2316	134

Źródło: Dane statystyczne GUS na dzień 31.12.2012r.

Główne wyznaczniki przedsiębiorczości na rynku MOF:

- dominacja sektora prywatnego i duże zróżnicowanie branżowe podmiotów gospodarczych,
- znikoma ilość firm średnich i dużych,
- wysoki poziom aktywności gospodarczej mieszkańców -największa ilość firm "mikro" ,
- przewaga ilościowa sektora usług i handlu
- znaczący potencjał firm z branży informatycznej(programistycznej).

Na obszarze MOF Zielonej Góry w 2012 roku funkcjonowało 23 838 podmiotów wpisanych do rejestru REGON, co stanowi 22% wszystkich podmiotów w województwie lubuskim. Najwięcej podmiotów funkcjonowało w mieście Zielona Góra - ponad 72% wszystkich podmiotów z obszaru MOF. Od 2009r. widoczny jest ciągły wzrost liczby podmiotów w każdej z gmin MOF ZG.

Na rynku MOF dominuje sektor mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. Firmy duże, zatrudniające więcej niż 250 pracowników stanowią jedynie 0,1 % ogółu podmiotów MOF (28 firm działających prawie wyłącznie w Zielonej Górze). Ponad 97% firm należało do sektora prywatnego.

Rynek MOF zdominowały podmioty prowadzone przez osoby fizyczne, głównie w handlu, usługach, budownictwie, naprawie pojazdów. Zielona Góra stanowi „centrum zakupowe” dla całego obszaru MOF. 11% stanowiły mikro podmioty prowadzące działalność w branży „działalność profesjonalna, naukowa i techniczna”. Obecnie na rynku funkcjonuje ponad 16,8 tys. podmiotów prowadzonych przez osoby fizyczne, co stanowi 77% wszystkich podmiotów zarejestrowanych na badanym obszarze. Głównym atutem takiej struktury przedsiębiorstw jest szybsze dostosowywanie się do zmian rynkowych. Rynek MOF Zielonej Góry charakteryzuje się dużą dynamiką przyrostu nowych podmiotów gospodarczych. Na przełomie lat 2011 – 2012 dodatni wskaźnik przyrostu podmiotów odnotowano we wszystkich gminach obszaru MOF. Ma to związek ze wzrostem głównie mikro i małych przedsiębiorstw.

Gospodarka innowacyjna

Województwo lubuskie na tle innych województw wypada słabo pod kątem wysokości nakładów poniesionych na działalność badawczo-rozwojową i innowacje, jak również odsetek pracowników zatrudnionych w tym segmencie gospodarki. Taka sytuacja ma tendencję wieloletnią. Jest to związane ze strukturą podmiotów gospodarczych, gdzie przeważają podmioty handlowe, usługowe czy budowlane. Na obszarze MOF Zielonej Góry jest niewiele firm posiadających własne jednostki badawcze. Nie mniej, znajdują się tu firmy posiadające markę rozpoznawalną na skalę krajową i międzynarodową i dysponujące dużym potencjałem innowacyjnym. Dotyczy to firm działających głównie w branżach w takich jak: automatyka przemysłowa, budowlana, elektroniczna (monitoring elektroniczny i satelitarny, oprogramowanie dla telewizji cyfrowej czy oprogramowanie informatyczne), drzewna (architektura ogrodowa), spożywcza (napoje alkoholowe, mrożonki), medyczna (sprzęt ortopedyczny i neurochirurgiczny). Wśród tych firm znajdują się: firma LFC, zajmująca się projektowaniem i produkcją sprzętu chirurgicznego stosowanego w ortopedii i neurochirurgii w leczeniu kręgosłupa, posiadająca jedyne w województwie lubuskim Centrum Badawczo-Rozwojowe, LUMEL S.A. – czołowy europejski producent urządzeń automatyki przemysłowej, LUG S.A. – jeden z największych producentów opraw przemysłowych i dekoracyjnych, ADB oprogramowanie dla operatorów telewizji cyfrowej, w branży informatycznej: STREAMSOFT, Rector, Astec, HERZ SYSTEMS monitoring elektroniczny i satelitarny, Ziel-Bruk – producent kostki brukowej.

Obraz gospodarki innowacyjnej na tle województwa lubuskiego.

W celu wzmocnienia lokalnej gospodarki, grupy przedsiębiorców stworzyły tzw. klastry, które poprzez współpracę i koncentrację zasobów wzmocniają przewagę konkurencyjną. Na obszarze MOF Zielonej Góry działają obecnie :

- Lubuski Klaster Elektrotechniki, Informatyki i Telekomunikacji, Zielona Góra (powstał w 2012r.), którego celem jest promocja firm z branży elektronicznej, informatycznej i telekomunikacyjnej,
- Lubuski Klaster Energetyki Odnawialnej i Efektywności Energetycznej w Sulechowie (2011r.) którego zadaniem jest integracja przedsiębiorstw, uczelni, organizacji i instytucji otoczenia biznesu działających w zakresie odnawialnych źródeł energii i efektywności energetycznej, ponadto wspieranie przedsiębiorczości i innowacyjności oraz tworzenie warunków do skutecznej komercjalizacji wyników prac badawczych uczelni i jednostek B+R.
- w trakcie tworzenia jest Lubuski Klaster Edukacji „Discare”.
- Lubuski Szlak Wina i Miodu, który integruje producentów w celu wspólnej promocji produktów winiarskich, pszczelarskich oraz kultywowania tradycji winiarskiej województwa lubuskiego.
- Lubuska Regionalna Organizacja Turystyczna, zrzeszająca jednostki samorządu terytorialnego, stowarzyszenia, podmioty branży turystycznej oraz inne podmioty w celu wykreowaniu wizerunku województwa lubuskiego jako regionu atrakcyjnego turystycznie.

Konkurencyjność obszaru MOF Zielonej Góry podnoszą posiadane tereny inwestycyjne. Obecnie na obszarze MOF istnieją następujące tereny przeznaczone pod inwestycje przemysłowe:

- Park Przemysłowy wraz z Parkiem Naukowo-Technologicznym UZ o powierzchni 167,81 ha,
- Strefa Aktywności Gospodarczej miasta Zielona Góra o powierzchni ponad 80 ha (podstrefa K-SSSE),
- podstrefa K-SSSE w Czerwieńsku,
- podstrefa K-SSSE w Sulechowie w trakcie tworzenia (gmina podjęła starania o objęcie ok. 40 ha).

Tereny inwestycyjne miasta Zielona Góra i pozostałych gmin MOF ZG promowane są m.in. w ramach Aglomeracji Zielonogórskiej i Lubuskiego Trójmiasta.

Gospodarka oparta na wiedzy to głównie wysokiej jakości kapitał ludzki, instytucje sfery badawczo-rozwojowej i instytucje otoczenia biznesu, a także infrastruktura teleinformatyczna i korzystania z nowych technologii komunikacyjnych. Kapitał ludzki dla obszaru MOF zapewniają szkoły wyższe: Uniwersytet Zielonogórski, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Sulechowie, a także Zachodnia Wyższa Szkoła Handlu i Finansów Międzynarodowych im. Jana Pawła II, Lubuska Wyższa Szkoła Zdrowia Publicznego, Instytut Filozoficzno-Teologiczny im. Edyty Stein – wydział zamiejscowy Uniwersytetu Szczecińskiego. Podstawową rolę w rozwoju gospodarki opartej na wiedzy pełni Uniwersytet Zielonogórski (UZ), największa uczelnia w województwie lubuskim. Uniwersytet kształci na 10 Wydziałach, z czego 7 wydziałów to nauki techniczno-matematyczne i przyrodnicze. W roku akademickim 2013/2014 UZ jako miejsce edukacji wyższej wybrało ogółem ponad 12 tys. studentów. Zatrudnionych na uczelni jest blisko 900 pracowników naukowych, wśród nich około 260 profesorów i doktorów habilitowanych. W PWSZ Sulechów w roku akademickim 2013/2014 studia rozpoczęło ponad 750 studentów.

Dużym wsparciem dla gospodarki będzie Lubuski Park Przemysłowo-Technologiczny, który składa się z dwóch kompleksów: Parku Naukowo – Technologicznego Uniwersytetu Zielonogórskiego oraz Parku Przemysłowego w całości objętego statusem specjalnej strefy ekonomicznej. Zadaniem LPPT jest transfer badań oraz nowoczesnych technologii i innowacji z obszaru nauki do gospodarki. Park

Naukowo-Technologiczny UZ obejmuje: Centrum Zrównoważonego Budownictwa, Centrum Innowacji Technologii dla Zdrowia Człowieka, Centrum Technologii Informatycznych, Inkubator Przedsiębiorczości. W Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Sulechowie powstało Centrum Energetyki Odnawialnej oraz Lubuski Ośrodek Innowacji i Wdrożeń Agrotechnicznych.

Instytucje otoczenia biznesu działające na obszarze MOF Zielonej Góry to m.in.: Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., Organizacja Pracodawców Ziemi Lubuskiej, Zachodnia Izba Przemysłowo-Handlowa, Oddział w Zielonej Górze, Izba Rzemieśnicza i Przedsiębiorczości w Zielonej Górze, Lubuska Izba Budownictwa w Zielonej Górze, Lubuska Izba Rolnicza w Zielonej Górze, Centrum Obsługi Inwestora, Lubuskie Centrum Obsługi Inwestorów i Eksporterów.

IV.6. Społeczeństwo informacyjne

Rozwój społeczeństwa informacyjnego oraz wykorzystania technologii ICT jest bardzo szybki. Dotyczy to zarówno firm, jak również samego społeczeństwa, które z roku na rok mają coraz lepszy dostęp do sieci Internet.

Obecnie brakuje danych lokalnych dotyczących wykorzystania Internetu na poziomie poszczególnych gmin z obszaru MOF. Dane statystyczne wskazują jedynie na dane dla całego województwa lubuskiego, które mówią o 94% wykorzystaniu Internetu przez firmy lubuskie. Przy czym poziom wykorzystywania Internetu do pracy przez pracowników firm lubuskich jest bardzo niski i wynosi 29%; dla porównania w województwie mazowieckim wynosi on aż 57%.

Nie mniej należy podkreślić, że zasięg oddziaływania Internetu na poszczególnych obszarach był bardzo zróżnicowany. Dotyczy to głównie obszarów wiejskich, gdzie dostęp do nowoczesnych technologii był zdecydowanie mniejszy niż w zurbanizowanych obszarach miejskich. Największe białe plamy pod względem zasięgu LTE odnotować można na terenie niemalże całej gminy Świdnica, gminy Zabór oraz wiejskich obszarów gminy Czerwieńsk oraz dużej (szczególnie południowej) części gminy Zielona Góra.

Województwo lubuskie podjęło działania mające na celu rozbudowę istniejącej infrastruktury teleinformatycznej, co pozwoli na likwidację zjawiska wykluczenia cyfrowego na tym terenie. Projekt pn. "Szerokopasmowe Lubuskie" obejmuje swym zasięgiem obszar 326 miejscowości, na którym łącznie zostanie wybudowanych 1449 km sieci szerokopasmowej. Na obszarze MOF będzie to dotyczyło 16 miejscowości wiejskich i obejmie 7647 mieszkańców.

W gminach obszaru MOF Zielonej Góry istnieją miejsca, gdzie mieszkańcy mogą korzystać bezpłatnie z Internetu. Są to głównie miejsca publiczne, które oferują dostęp do Internetu w postaci tzw. „kafejki internetowej”.

Gminy różnią się między sobą w zakresie wykorzystania określonych narzędzi ICT. Najszybciej w ostatnich latach wzrastała użytkowników telefonów komórkowych. Wykorzystywanie Internetu największy udział miało na terenach mocno zurbanizowanych, co wiązało się z dostępem do dużej liczby punktów z darmowym dostępem do Internetu oraz większym zasięgiem sieci. Największy zakres dostępu do nowoczesnych technologii komunikacyjnych jest w mieście Zielona Góra oraz gminie Czerwieńsk.

Serwisy gmin różnią się między sobą pod względem oferowanych usług elektronicznych. Najwięcej spraw można załatwić za pośrednictwem serwisu miasta Zielona Góra. Na szczególną uwagę w tym

zakresie zasługuje serwis e-Urząd. Wszystkie gminy wykorzystują Elektroniczne Skrzynki Podawcze, które przy spełnieniu określonych wymogów (autoryzowane logowanie) umożliwiają usługi elektroniczne z podobnym, lecz znacznie okrojonym zakresie.

Tylko w mieście Zielona Góra funkcjonuje system GIS wspomagający zarządzanie gospodarką przestrzenną. Urzędy w Zaborze i w Zielonej Górze umożliwiają ponadto składanie przez mieszkańców skarg i zażaleń drogą elektroniczną.

Tabela 10. Informacje i usługi dostępne na stronach internetowych gmin

Gmina	Budżet/ informacje podatkowe	Wzory pism	Skargi i wnioski	GIS, Sprawy geodezyjno- kartograficzne	e-Urząd	Link do ePUAP
Czerwieńsk	tak	tak	nie	nie	nie	tak (ESP)
Sulechów	tak	tak	nie	nie	nie	tak
Świdnica	tak	tak	nie	nie	nie	tak
Zabór	tak	tak	tak	nie	nie	tak
Zielona Góra	tak	tak	nie	nie	nie	tak
Zielona Góra m.	tak	tak	tak	nie	tak	tak

Źródło: Diagnoza stanu zasobów ludzkich(K Lisowski...)

Rozwój społeczeństwa informacyjnego wiąże się z potrzebą oferowania coraz szerszego katalogu tzw. e-usług, czyli usług publicznych dostępnych elektronicznie. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego oraz wszystkie urzędy gmin i powiatów województwa, a więc również gminy obszaru MOF ZG realizują projekt „Lubuski e-Urząd” oferujący narzędzia umożliwiające elektroniczną realizację spraw w urzędzie. W ramach projektu działa wspólny portal informacyjny Wrota Lubuskie oraz Regionalny Biuletyn Informacji Publicznej. Docelowo działać będzie Regionalna Platforma Komunikacji Elektronicznej – Cyfrowy Urząd, umożliwiający elektroniczną realizację szeregu spraw urzędowych. Te działania będą sprzyjać koniecznemu w najbliższej perspektywie zwiększaniu dostępności usług publicznych przez Internet.

IV.7. Dostępność komunikacyjna, sieć połączeń drogowych i transport publiczny

Obszar MOF Zielonej Góry posiada bardzo dobrą zewnętrzną dostępność komunikacyjną. Przebiegają przez niego ważniejsze szlaki komunikacyjne o znaczeniu regionalnym, krajowym i międzynarodowym (droga ekspresowa S3, drogi krajowe 27 i 32, linia kolejowa CE-59). W gminie Babimost funkcjonuje Port Lotniczy Zielona Góra, które obsługuje połączenia do Warszawy. System dróg krajowych i obwodnic Zielonej Góry i Sulechowa korzystnie wpływa na przepustowość dróg i zmniejszenie uciążliwości ruchu tranzytowego dla mieszkańców. System dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych tworzy gęstą sieć połączeń drogowych wewnątrz obszaru MOF ZG. Jednak stan techniczny większości z nich jest niezadowalający. Istnieje potrzeba budowy nowych odcinków lub utwardzenia istniejących połączeń drogowych dla nowopowstałych osiedli mieszkaniowych.

W komunikacji drogowej barierę dzielącą obszar funkcjonalny stanowi rzeka Odra. Przeprawa mostowa funkcjonuje jedynie w Cigacicach. W Brodach, Pomorsku i Milsku dostępne są przeprawy promowe, które jednak nie funkcjonują w złych warunkach atmosferycznych. Budowa nowych połączeń mostowych poprawi komunikację drogową na obszarze całej strefy, a także podniesie znacząco standard życia mieszkańców i funkcjonowania przedsiębiorstw w tej części obszaru MOF.

Innym ważnym problemem w obrębie MOF Zielonej Góry jest dostępność parkingowa oraz przepustowość głównych arterii drogowych na obszarze miasta Zielona Góra. Rdzeń pełni ważne funkcje administracyjne dla całego obszaru MOF, w związku z tym występuje tu natężenie ruchu samochodowego, odczuwalne szczególnie z godzinach szczytowych. Miejsc parkingowych brakuje głównie w śródmieściu oraz osiedlach mieszkaniowych powstałych w latach 60 i 70 XX wieku. Zatłoczenie drogowe tworzy się na wszystkich głównych arteriach drogowych miasta, aż do wylotu z miasta. Główne arterie drogowe w mieście mają ograniczoną przepustowość i w godzinach szczytu pojawiają się „korki” (m.in. Al. Wojska Polskiego, Al. Zjednoczenia, Al. Konstytucji 3 Maja, ul. Wrocławska, ul. Boh. Westerplatte). Brak jest płynnego połączenia ul. Dworcowej z Al. Zjednoczenia i dalej z wyjazdami z miasta w kierunkach północno-zachodnim (Czerwieńsk, Krosno Odrz.) oraz południowo-zachodnim (Świdnica, Żary).

Usługi transportu zbiorowego obszarze MOF świadczone są przez kilku przewoźników. Obecna ich liczba stwarza dogodne warunki dojazdu z miejscowości strefy zewnętrznej do rdzenia MOF, tj. Zielonej Góry. Na obszarze miasta Zielona Góra i gminy Zabór funkcjonuje Miejski Zakład Komunikacji w Zielonej Górze. Jego atutem jest w większości dobrej jakości tabor autobusów niskopodłogowych, częstotliwość kursów oraz nowoczesne rozwiązania obsługi pasażerów (np. elektroniczne tablice pokazujące numery linii i kierunki jazdy). Na obszarze MOF działają również: PKS Zielona Góra, P.W. DA-MI, PKS Nowa Sól, PKS Żary, Przewozy Osobowe Mini Bus sp.j. Kożuchów. Jednak nie wszystkie miejscowości gmin obszaru MOF są połączone komunikacją zbiorową; dotyczy to małych miejscowości i przysiółków, w których mieszka mała liczba osób.

W ramach Lubuskiego Trójmiasta przygotowano projekt pn. Zintegrowany system bezemisyjnego transportu publicznego w Lubuskim Trójmieście, polegający na zwiększeniu udziału taboru elektrycznego w przewozach pasażerskich. Jego celem będzie zmniejszenie rozproszonej emisji CO₂ z środków komunikacji w obrębie Lubuskiego Trójmiasta, zwiększenie zasobów energetycznych poprzez budowę własnej elektrowni fotowoltaicznej, eliminację hałasu związanego z jazdą autobusów spalinowych, ograniczenie kosztów eksploatacji autobusów. Zakłada on wprowadzenie autobusów elektrycznych i szybkiej kolei w ramach połączenia Lubuskiego Trójmiasta.

Ścieżki rowerowe na obszarze MOF Zielonej Góry pełnią nie tylko funkcje rekreacyjne, ale również komunikacyjne. Coraz większa liczba mieszkańców korzysta z tej formy przemieszczania się, której celem jest dojazd do pracy, sklepu czy szkoły. Wg danych GUS w 2011 roku Zielona Góra miała bardzo dobrą sytuację pod względem ilości ścieżek w przeliczeniu na 10 tys. km² i 10 tys. ludności. Ścieżki rowerowe¹³ w obrębie MOF ZG mogą pełnić nie tylko funkcje rekreacyjne, ale także wspomóc system transportu. Publikowany od roku 2011 wskaźnik GUS pokazuje, że najlepsza sytuacja pod względem ilości ścieżek ma miejsce w mieście Zielona Góra, w przeliczeniu na 10 tys. km² i 10 tys. ludności wskaźniki są wyższe niż średnia dla Polski i regionu lubuskiego (por. tabela nr 11). Średnią dla Polski i regionu osiąga też w zakresie tego wskaźnika gmina Świdnica, przy czym w tej gminie zwraca się uwagę na problem niebezpieczeństwa dla rowerzystów w ramach tras rowerowych w ciągach dróg,

¹³ Rozumiane jako drogi utwardzone przeznaczone do ruchu rowerów lub wydzielone dla rowerów pasy drogi.

szczególnie, że są one wykorzystywane regularnie do dojazdów do pracy. Gmina wiejska Zielona Góra wykazała ścieżki rowerowe w roku 2012, a pozostałe gminy Zabór, Sulechów i Czerwieńsk pod względem tego wskaźnika nie zostały zidentyfikowane w statystyce publicznej. Według informacji pochodzących z urzędów gmin, gmina Sulechów posiada niewielkie odcinki ścieżek rowerowych w mieście, ale planuje stworzenie ok. 30 km ścieżek na terenie całej gminy.

Tabela 11. Ścieżki rowerowe w latach 2011-2012

Jednostka terytorialna	ścieżki rowerowe w km		ścieżki rowerowe na 10 tys. km ²		ścieżki rowerowe na 10 tys. ludności w km	
	2011	2012	2011	2012	2011	2012
POLSKA	5782,8	6955,3	184,9	222,4	1,5	1,8
LUBUSKIE	260,9	369,3	186,5	264,0	2,5	3,6
Świdnica	6,6	6,6	412,5	412,5	10,7	10,5
Zielona Góra (GW)	0,0	4,9	0,0	223,7	0,0	2,6
Zielona Góra (GM)	38,4	39,6	6620,7	6827,6	3,2	3,3

Źródło: Opracowano na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Wskaźniki dla Zielonej Góry były wyższe niż średnia dla Polski i regionu lubuskiego. W 2013 roku na terenie Zielonej Góry oddano do użytku tzw. Rowerostradę „Zielona Strzała” - ścieżkę rowerową biegnącą torowiskiem dawnej kolejki szprotawskiej. Na podstawie inwentaryzacji istniejących ścieżek oraz posiadanych koncepcji ich rozbudowy, Miasto Zielona Góra dąży do zbudowanie całego systemu dróg rowerowych, który umożliwi bezpieczne poruszanie się rowerem po mieście. Ścieżki rowerowe w pozostałych gminach obszaru MOF nie są tak w dobrej sytuacji. Część gmin posiada kilka nie połączonych ze sobą odcinków tras rowerowych. Wymagają one stworzenia nie tylko całego systemu połączenia komunikacyjnego, ale również zwiększenia bezpieczeństwa rowerzystów.

IV.8. Ochrona środowiska

Zagrożenia dla środowiska MOF Zielonej Góry są podobne jak dla całego województwa lubuskiego. Należą do nich: nie w pełni oczyszczone ścieki komunalne, niewielki stopień skanalizowania, szczególnie terenów wiejskich, składowiska nieodpowiadające wymaganiom ochrony środowiska (w tym tzw. dzikie wysypiska) oraz niska emisja zanieczyszczeń pyłowych i gazowych z gospodarstw domowych oraz emisji z komunikacji samochodowej. Wpływ rolnictwa na środowisko związany jest z nawożeniem, stosowaniem środków ochrony roślin i intensywnym nawadnianiem upraw, ułatwiającym migrację biogenów i innych zanieczyszczeń do wód.

Poziom uzbrojenia w instalacje kanalizacyjną, wodociągową oraz gazową w poszczególnych gminach obszaru MOF jest bardzo zróżnicowany. Największe problemy w zakresie dostępu do wodociągów były w gminie wiejskiej Zielona Góra i Świdnica, w zakresie kanalizacji w gminie wiejskiej Zielona Góra i Zabór, natomiast w zakresie sieci gazowniczej w gminie Zabór, Świdnica i Czerwieńsk. Procentowy udział ludności korzystającej z poszczególnej infrastruktury przedstawia poniższa tabela (stan na 2011r.).

Tabela 12. Poziom uzbrojenia gmin MOF Zielonej Góry.

Gmina	Wodociąg	Kanalizacja	Gazociąg
Zielona Góra – miasto	96,5 %	92,0 %	93,1 %
Czerwieńsk	90,7 %	53,3 %	29,4 %
Sulechów	97,2 %	75,5 %	71,4 %
Świdnica	78,6 %	52,0 %	22,1 %
Zabór	93,4 %	24,7 %	18,2 %
Zielona Góra	72,6 %	29,6 %	48,7 %

W ostatnich latach poziom infrastruktury ochrony środowiska znacznie się poprawił. Największą poprawę w zakresie ilości oczyszczanych ścieków odnotowano w gminach: miejskiej Zielona Góra, wiejskiej Zielona Góra i Świdnica, co jest efektem realizacji dużych projektów związanych z uporządkowaniem gospodarki wodno-ściekowej, dofinansowanych z Unii Europejskiej.

Na terenach zurbanizowanych, szczególnie na obszarze miasta Zielona Góra i przyległych obszarach gminy wiejskiej Zielona Góra pojawił się problem odprowadzania wód opadowych. Obszar Zielonej Góry ze względu na warunki terenowe (wysoki poziom wód gruntowych w dużej części miasta oraz duże różnice wysokości) narażony jest na silne oddziaływanie wód deszczowych. Ok 60% sieci odprowadzającej deszczówkę to przestarzała kanalizacja ogólnospławna o zbyt małej przepustowości. Odczuwalny jest brak zbiorników retencyjnych, co powoduje zbyt szybki napływ wody deszczowej do odbiorników (cieków wodnych), przekraczanie ich zdolności odbioru wody i zalewanie terenów położonych poniżej.

Gospodarka odpadami komunalnymi odbywa się na nowych zasadach ustawowych, które zobowiązują samorząd gminy do wypełniania zadań w tym zakresie. Na obszarze MOF Zielonej Góry zadania w tym zakresie wypełnia Zielonogórski Związek Gmin. Zasięgiem działania obejmuje obszar miasta Zielona Góra oraz gmin Czerwieńsk, Świdnica i Zielona Góra. Gminy Sulechów i Zabór wyłaniają w trybie zamówień publicznych wykonawców odbioru i zagospodarowania stałych odpadów komunalnych. Gminy wykazują się dużą skutecznością w recyklingu i odzysku odpadów komunalnych; osiągają lub nawet przewyższają wymagany na rok 2012 poziom recyklingu poszczególnych grup odpadów.

IV.9. Gospodarka niskoemisyjna i efektywność energetyczna

Zanieczyszczenie środowiska w zakresie zanieczyszczeń pyłowych i gazowych emitowanych do atmosfery to jedno z największych problemów miasta Zielona Góra i całego powiatu zielonogórskiego. Występują tu wysokie na tle średniej dla regionu lubuskiego ilości zanieczyszczeń tego rodzaju. Głównym źródłem jest emisja zanieczyszczeń z indywidualnych systemów grzewczych (tzw. emisja niska), a także emisja zanieczyszczeń ze źródeł komunikacji, w tym komunikacji miejskiej.

Ograniczeniu niskiej emisji ma służyć program pn. „Likwidacja niskiej emisji wspierająca wzrost efektywności energetycznej i rozwój rozproszonych odnawialnych źródeł energii. Część 1) Program pilotażowy KAWKA”. Natomiast, emisję ze źródeł komunikacji miejskiej ograniczy realizacja programu na rzecz bezemisyjnego transportu publicznego w ramach Lubuskiego Trójmiasta. W zakresie zagrożenia hałasem i emisją spalin zagrożenie stanowi duży ruch samochodowy, szczególnie tranzytowy.

Kwestia zapotrzebowania na energię elektryczną oraz bezpieczeństwa energetycznego jest poruszana w wielu dokumentach strategicznych, zarówno na poziomie regionalnym, krajowym, czy europejskim. Istnieje duża potrzeba podejmowania działań na rzecz efektywności energetycznej oraz ograniczania negatywnego oddziaływania na środowisko produkcji energii.

Zużycie energii na obszarze miasta Zielona Góra w przeliczeniu na 1 mieszkańca wynosi 712,1 kWh. Wskaźnik ten był niższy niż średnia dla województwa i zdecydowanie niższy w ujęciu powiatowym. Od 2008 roku przyjmuje tendencję malejącą. Na obszarze tym podmiotem odpowiedzialnym za zaspokojenie potrzeb cieplnych jest Elektrociepłownia „Zielona Góra”. Zapewnia ona ok. 50% potrzeb cieplnych miasta Zielona Góra. Elektrociepłownia realizuje inwestycje pozwalające na zwiększanie efektywności energetycznej, ograniczaniu strat energii oraz zwiększające poziom ochrony powietrza. Od 2004 roku funkcjonuje blok gazowo-parowy. Od 2013r. zastąpiono kotły węglowe nowymi kotłami gazowo-olejowymi, dzięki czemu zaprzestano wytwarzania ubocznych produktów spalania. Podjęto się również modernizacji i przebudowy sieci ciepłowniczej ze środków UE, której celem jest ograniczenie strat ciepła wynikających z jego przesyłania przestarzałymi sieciami ciepłowniczymi w kanałach i napowietrznie - poprzez ich wymianę na kompletne systemy rur preizolowanych.

Na obszarze MOF ZG pozyskiwane jest również ciepło z gazu ziemnego przewodowego. Dostępny jest gaz zaazotowany ze złóż krajowych. Jednak w gminach MOF dominujące są indywidualne kotłownie w domach jednorodzinnych, w dużej mierze opalane węglem, co powoduje zanieczyszczenie powietrza w postaci tzw. niskiej emisji.

Gminy również realizują inwestycje w zakresie oszczędzania energii. W gminie Sulechów na budynku basenu zastosowano urządzenia do pozyskiwania energii z odnawialnych źródeł, sukcesywnie prowadzona jest i planowana termomodernizacja budynków użyteczności publicznej. W PWSZ Sulechów działa Centrum Energetyki Odnawialnej. W gminie Czerwieńsk w 2013 roku w zakresie oszczędzania energii zmodernizowano szkołę, planowana jest termomodernizacja 10 budynków użyteczności publicznej oraz montaż ogniw fotowoltaicznych w 4 budynkach szkół i hali sportowej „Lubuszanka”. W gminie Świdnica zmodernizowano oświetlenie drogowe, w realizacji są inwestycje związane z termomodernizacją obiektów oświatowych, budynku administracyjnego i innych budynków użyteczności publicznej. Planuje się instalację paneli fotowoltaicznych na budynkach publicznych, obecnie trwają procedury związane z udostępnieniem terenów gminnych pod budowę farmy fotowoltaicznej. W Zaborze wybudowano kotłownię na biomase, w której wytwarzana jest energia cieplna zasilająca kilka obiektów użyteczności publicznej i mieszkalnych budynków wielorodzinnych. W gminie Zielona Góra modernizowany jest obiekt sportowy w Łęczycy, w którym zamontowane zostaną pompy ciepła. Planowana jest termomodernizacja 4 budynków użyteczności publicznej i modernizacja istniejącego oświetlenia drogowego.

IV.10. Wykluczenie społeczne

Problemy sfery społecznej na obszarze MOF Zielonej Góry przyjmują cechy „klasycznych” problemów z którymi borykają się jego mieszkańcy. Do głównych bolączek ludności należą bezrobocie oraz ubóstwo. Pojawiają się nowe zjawiska związane ze zmianami demograficznymi ostatniej dekady, jak również wynikające ze zwiększenia świadomości społecznej nt. poszukiwania źródeł i możliwości uzyskania pomocy społecznej, mającej wymiar nie tylko finansowy.

Wykluczenie materialne

Wykluczenie materialne dotyczy w głównej mierze zjawiska ubóstwa i bezrobocia. Obecnie pomocą społeczną na obszarze MOF Zielonej Góry objętych jest 4,6 tys. rodzin (10,4 tys. osób), co stanowi 5,6% ogółu mieszkańców całego badanego obszaru. Najtrudniejsza sytuacja jest w gminie Czerwieńsk, Świdnica i Zabór, gdzie procent osób objętych pomocą społeczną oscyluje na poziomie 10%. Od 2006 roku utrzymuje się trend malejący liczby osób korzystających z pomocy społecznej. Wyjątek stanowi jedynie gmina wiejska Zielona Góra, gdzie od 2009 roku następuje stały przyrost osób objętych opieką materialną. Badania dotyczące biorców pomocy wskazują na procesy utrwalania się upośledzenia społecznego w zakresie niezaradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, obniżonej aktywności społecznej i zawodowej. Niepokojącym zjawiskiem w wymiarze wykluczenia materialnego jest narastający problem bezdomności, która dotyczy już nie tylko miasta Zielona Góra, ale pojawia się w środowiskach wiejskich. W statystykach Komendy Miejskiej w Zielonej Górze figuruje 200 osób bezdomnych, które nie chcą korzystać z instytucjonalnej pomocy społecznej. W zielonogórskiej noclegowni przebywają średnio około 104 osoby. Z pomocy społecznej z powodu bezdomności w 2012 roku skorzystało 267 osób.

Wobec realnego zagrożenia dziedziczenia problemów przez przyszłe pokolenia należy podkreślić wagę istnienia i rozwoju placówek oświatowych i świetlic socjoterapeutycznych.

Wykluczenie fizyczne

Wykluczenie fizyczne spowodowane niepełnosprawnością czy procesami starzenia się stanowi wysoki odsetek mieszkańców obszaru MOF Zielonej Góry. W 2012 roku liczba osób w wieku 50 i więcej wynosiła ponad 67 tys. osób, co stanowi 36% całego społeczeństwa MOF. Pomocą społeczną z powodu niepełnosprawności objętych zostało 3728 osób. Problem ten wykazuje tendencję wzrostową, związaną z procesem „starzenia się” społeczeństwa polskiego.

Osobną kwestią jest brak wysoko wykwalifikowanej kadry i niedostatecznie rozbudowana infrastruktura dla seniorów i osób niepełnosprawnych. Wskaźnik niepełnosprawności dla województwa lubuskiego w 2011 roku wyniósł 167, przy średniej krajowej 122, co istotnie wskazuje na potrzebę wsparcia tej sfery społecznej.

Wykluczenie strukturalne

Wykluczenie strukturalne związane z niedostatecznym poziomem wykształcenia mieszkańców, jak również miejscem zamieszkania na obszarach wiejskich stanowi poważne zagrożenie dla rozwoju społecznego obszaru MOF. Osoby z niskim wykształceniem mają problemy nie tylko ze znalezieniem pracy, ale również z odnalezieniem się w strukturach lokalnego społeczeństwa. Należą do najczęstszych biorców pomocy społecznej, mają wpływ na procesy tzw. dziedziczenia pozycji społecznej przez ich dzieci. Osoby z wykształceniem niższym niż zasadnicze zawodowe stanowią 32% ogółu mieszkańców miasta Zielona Góra oraz 55% ogółu mieszkańców całego powiatu zielonogórskiego.

Wykluczenie społeczne w wymiarze terytorialnym na obszarze MOF Zielonej Góry nie stanowi większego problemu, z uwagi na bliskość położenia stref zewnętrznych do rdzenia i dobrą dostępność do usług publicznych mieszkańców gmin podzielonogórskich. W 2012 roku spośród 185 209 mieszkańców obszaru funkcjonalnego Zielonej Góry, co czwarta osoba była mieszkańcem wsi (44 273 osób – co stanowi 23,9%).

Wykluczenie normatywne

Wykluczenie to spowodowane przez konflikty z prawem lub uzależnienia dotyka coraz większej liczby młodych osób. W 2012 roku liczba stwierdzonych przestępstw wyniosła 8687, ale tylko w 73% przypadkach są to przestępstwa, gdzie wykryto ich sprawców. Przestępstwa o charakterze kryminalnym i narkotykowym, które najczęściej wiążą się z wykluczeniem społecznym stanowią około 2/3 ogólnej liczby przestępstw stwierdzanych na analizowanym obszarze. Zjawisko to ma tendencję rosnącą. Wśród sprawców przestępstw coraz częściej identyfikowane są osoby nieletnie. Statystyki policyjne mówią o tendencji rosnącej, dotyczącej głównie chłopców w wieku gimnazjalnym. Dotyczy to średnio 350-420 małoletnich osób, które popełniają ponad 1100 czynów karalnych rocznie na całym obszarze MOF. Uzależnienia są kolejnym z powodów wykluczenia społecznego, nierzadko związanego z czynami karalnymi. Narkomania i alkoholizm są głównymi powodami udzielanej pomocy społecznej z powodu uzależnień członka rodziny. O ile narkomania na obszarze gmin obszaru MOF Zielonej Góry występuje marginalnie, to na obszarze miasta Zielona Góra dotyczy już 40-50 rodzin rocznie. Z powodu alkoholizmu pomocą społeczną objętych jest prawie 600 rodzin z obszaru MOF, w 46% dotyczy rodzin mieszkających w Zielonej Górze. Statystyki policyjne wskazują na wyraźną tendencję wzrostową problemu narkomanii i alkoholizmu. Zjawisko to staje się tym dotkliwsze, że dotyka coraz częściej młodszych osób. Zjawisko to często jest związane z innymi problemami, np. trudnościami w szkole, patologiami rodzinnymi, brakiem pracy czy ubóstwem. Ważna w tym aspekcie jest realizacja programów edukacyjnych i profilaktyczno-prewencyjnych, skierowanych nie tylko do osób uzależnionych i wchodzących w konflikty z prawem, ale także członków ich rodzin i ofiar przestępstw.

Znaczącym problemem związanym z wykluczeniem społecznym jest zjawisko przemocy domowej. W 2010r. przeprowadzono 2556 interwencji policyjnych w związku z przemocą domową, z tego w 924 przypadkach przekazano informację do instytucji udzielającej pomocy rodzinom dotkniętym problemem przemocy domowej. Ponad 60% sprawców przemocy domowej działała pod wpływem alkoholu. Wraz z uruchomieniem procedury tzw. „Niebieskiej Karty – A”, ogólna liczba interwencji zmniejszyła się o średnio 16 %. W 2012r. liczba rodzin objętych pomocą społeczną z powodu przemocy w rodzinie wyniosła 359, z tego najwięcej w gminie Sulechów.

IV.11. Obszary zdegradowane

Rewitalizacja oznacza podejmowanie działań w celu ożywienia obszaru, który w wyniku przemian ekonomicznych i społecznych utracił swoje dotychczasowe funkcje (np. obszary powojkowe, przemysłowe). Celem przedsięwzięć podejmowanych w ramach rewitalizacji jest nie tylko modernizacja budynków, ale przede wszystkim ożywienie społeczno-ekonomiczne, poprawa jakości życia, doprowadzenie do pełnienia funkcji użytecznych.

W ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego 2007-2013 można było pozyskać środki na rewitalizację miejskich i wiejskich obszarów zdegradowanych. Warunkiem było opracowanie lokalnego planu rewitalizacji.

Zgodnie z wytycznymi do tworzenia Lokalnych Programów Rewitalizacji dla Województwa Lubuskiego na lata 2007-2013 obszar, który mógłby zostać uznany za zdegradowany i poddany rewitalizacji musiał charakteryzować się wskaźnikami niższymi od średnich wyników dla całego województwa lubuskiego, w zakresie wysokiego poziomu ubóstwa i wykluczenia, wysokiej stopy długotrwałego bezrobocia, wysokiego poziomu przestępczości i wykroczeń, niskiego wskaźnika prowadzenia aktywności gospodarczej, niskiego poziomu wartości zasobu mieszkaniowego. Na obszarze funkcjonalnym do opracowania programów przystąpiło miasto Zielona Góra i gmina Sulechów.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Zielona Góra na lata 2008-2015 wskazał cztery obszary zdegradowane:

- Obszar A, Centrum miasta (sięgający na zachodzie do ul. Dąbrówki, na wschodzie Parku Tysiąclecia, na północy – dworca kolejowego, a na południu – Osiedla Morelowego),
- Obszar B, w pobliżu Uniwersytetu Zielonogórskiego, w okolicach ulicy Podgórznej i Akademickiej, m.in. obszar tzw. Parku Poetów,
- Obszar C, w okolicach ulicy Stefana Batorego i Ludowej,
- Obszar D, w okolicach ulicy Stefana Batorego i Energetyków, gdzie zlokalizowany jest „Nowy Park Winny” i jeden z odkrytych cieków wodnych Zielonej Góry, „Gęśnik”.

Obszary te wykazały znaczące problemy natury społecznej, gospodarczej i infrastrukturalnej oraz związane z zagospodarowaniem przestrzeni, w tym terenów zamieszkałych i przeznaczonych do rekreacji.

Dla wskazanych w Lokalnym Programie Rewitalizacji obszarów realizowane i planowane są inwestycje w zakresie podniesienia jakości przestrzeni publicznej, rozwoju potencjału turystycznego, przeciwdziałania wykluczeniu, modernizacji zabytkowych budynków, podniesienia jakości substancji mieszkaniowej.

W ramach Priorytetu IV. Działanie 4.3. LRPO 2007-2013, dotyczącego rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich i wiejskich realizowano projekt rewitalizacji miasta Zielona Góra Etap I i II (wartość ok. 17 mln zł). W ramach I etapu rewitalizacji projekt obejmował obszar ścisłego centrum Zielonej Góry, a przedmiotowo dotyczył m.in. wymiany nawierzchni deptaka, nasadzeń zieleni, modernizacji oświetlenia, wykonania ekspozycji relikwii kamienic przy Ratuszu na Starym Rynku oraz zagospodarowania w formie placu rekreacyjno-targowego terenu przy ul. Pod Topolami¹⁴.

¹⁴ Materiały Urzędu Miasta Zielona Góra: http://www.zielona-gora.pl/system/obj/4316_rewit_zg_etap_1.pdf

W ramach II etapu projektu została przeprowadzona rewitalizacja budynku przy ul. Reja, przeznaczonego na potrzeby samorządu gospodarczego oraz budynku przy ul. Fabrycznej (tzw. „Zaułek Artystów”) na cele kulturalne miasta¹⁵.

Ponadto, w Zielonej Górze, m.in. zagospodarowano na teren rekreacyjny Dolinę Luizy (Wagmostaw) w ramach zadania „Transgraniczne odkrywanie nowych potencjałów w celu rozszerzenia oferty turystyczno-wypoczynkowej - Dolina Luizy (Wagmostaw) w Zielonej Górze”, obiekty przemysłowe przy ul. Fabrycznej przekształcono na budynki mieszkalne (lofty), dawny budynek LUMEL-u przy ul. Dąbrowskiego modernizowany jest w celu utworzenia Eksploratorium Przyrodniczego we współpracy z miastem Zittau.

W Lokalnym Programie Rewitalizacji Gminy Sulechów na lata 2007-2015, wyznaczono obszar rewitalizacji w centrum miasta, ograniczony ulicami: 1 maja, PCK, Okrężną, Jana Pawła II, Walki Młodych, Skłodowskiej, Zwycięstwa, Powstańców Wielkopolskich, Gdańską. Zaplanowano realizację czterech zintegrowanych działań: 1. Plac Ratuszowy – wizytówką miasta, 2. Ożywienie kulturalno-społeczne Sulechowa, 3. Uporządkowanie przestrzeni publicznej w sąsiedztwie Placu Kościelnego, 4. Remont i zwiększenie potencjału użytkowego budynków wspólnot mieszkaniowych. Ogółem w „Lokalnym Programie Rewitalizacji Gminy Sulechów na lata 2007 – 2015 wpisano 9 projektów:

- „Rewitalizacja zabytkowego centrum w Sulechowie poprzez renowację budynku Ratusza wraz z kolorystyką oraz wymianą polbruku na bruk wokół budynku”,
- „Zagospodarowanie Placu Ratuszowego”,
- „Renowacja i adaptacja zabytkowego obiektu zamkowego w Sulechowie przy Al. Wielkopolskiej na cele kulturalne wraz z zagospodarowaniem terenu”,
- „Stworzenie Punktu Informacji Turystycznej”,
- „Adaptacja budynków przy Al. Wielkopolskiej na potrzeby działalności Sulechowskiego Domu Kultury i organizacji pozarządowych”,
- „Zagospodarowanie Placu Kościelnego”,
- „Adaptacja budynków parafialnych na cele społeczne”,
- „Adaptacja pomieszczeń budynków wspólnot mieszkaniowych na działalność usługową”,
- „Remont wspólnych części wielorodzinnych budynków mieszkalnych”.

W ramach Priorytetu IV. Działanie 4.3. LRPO 2007-2013 prowadzono projekt renowacji i adaptacji obiektu zamkowego w Sulechowie (wartość projektu ok. 5 mln zł). Celem projektu była modernizacja historycznego obiektu i ożywienie obszaru miejskiego w zakresie życia społeczno – kulturowego na obszarze zdegradowanym.

W kwietniu 2013 r. Zielonogórski Ośrodek Kultury, w trybie konkursu zamkniętego w ramach działania 4.3. LRPO 2007-2013 otrzymał dofinansowanie projektu pn. Centrum Nauki Keplera-Planetarium WENUS, o wartości ok. 26 mln zł. Natomiast, w ramach tego samego konkursu gmina Sulechów złożyła wniosek o dofinansowanie projektu dotyczącego renowacji budynku Ratusza.

Projekty realizowane dotychczas w ramach LRPO nie wyczerpały zakresu zadań oraz nie uporały się z wszystkimi obszarami problemowymi wskazanymi w lokalnych programach rewitalizacji, w związku z tym konieczne będzie kontynuowanie tego typu działań. Miasto Zielona Góra planuje m.in. dalszą rewitalizację Parku Tysiąclecia, Parku Piastowskiego, Placu Słowiańskiego, okolic placu Poczтового i okolic Wagmostawu.

¹⁵ Materiały Urzędu Miasta Zielona Góra http://www.zielonagora.pl/system/obj/4315_rewitalizacja_etap%20II.pdf

W gminie Świdnica charakter rewitalizacji miał remont Zboru w Letnicy. Budynek ten w latach 60-80 ubiegłego wieku był użytkowany przez PGR – remont i atrakcyjna oferta kulturalna wpłynęły na zmianę wizerunku wsi i zaangażowanie społeczne w lokalne życie. Dokonano także rewitalizacji stawu w miejscowości Grabowiec, co spowodowało zmianę wizerunku wsi, zaktywizowanie lokalnego środowiska do dalszych działań i poczucia więzi. W gminie istnieją obszary poprzemysłowe i popegeerowskie wymagające rewitalizacji.

Ważnym aspektem rewitalizacji w gminach są także tereny zielone, które służyć będą mieszkańcom m.in. w celach rekreacyjnych. Gmina Zielona Góra planuje rewitalizację parków w Zatoniu, Ochli i Przylepie oraz terenów ośrodków WOSIR w Drzonkowie i AZL w Przylepie.

Gmina Czerwieńsk realizuje projekt pod nazwą „Szlakiem Rothenburgów w gminie Czerwieńsk”. Przedmiotem projektu jest opracowanie koncepcji rozwojowej terenów zielonych: parku w Nietkowie, parku w Laskach, arboretum w Nietkowie oraz przystani rzecznej w Nietkowie na rzece Odrze.

IV.12. Mieszkalnictwo

Warunki mieszkaniowe na obszarze MOF Zielonej Góry są zróżnicowane. W Zielonej Górze większość zasobów mieszkaniowych należy do spółdzielni mieszkaniowych i prywatnych osób fizycznych. Przewagę stanowią budynki wielorodzinne. Budynki mieszkalne należące do miasta są to ponad 100 letnie obiekty komunalne. W Zielonej Górze brakuje terenów pod zabudowę jednorodziną. W gminach wiejskich przeważa zabudowa jednorodzinna, których właścicielami są osoby fizyczne.

Na obszarze prawie wszystkich gmin MOF Zielonej Góry obserwuje się znaczny spadek liczby mieszkań oddanych do użytkowania. Wyjątek stanowią gminy Czerwieńsk i Zabór. Wysoki spadek liczby mieszkań w 2012r. w porównaniu z 2008r. widoczny jest w gminie miejskiej Zielona Góra i gminie wiejskiej Zielona Góra, czego powodem był prawdopodobnie kryzys na rynkach nieruchomości i ogólnym spowolnieniem gospodarczym w całym tym okresie.

W gminach obszaru MOF na 1 mieszkanie w roku 2012 przypadało ok. 3 osoby, a w mieście Zielona Góra ok. 2,5 osoby. Największą powierzchnię użytkową mieszkania w przeliczeniu na 1 osobę odnotowano w gminie Zielona Góra - nieco powyżej 36m², w Świdnicy 32 m²/1 os. Zaborze ok. 31m²/1 os. W Sulechowie, Czerwieńsku i mieście Zielona Góra wskaźnik ten wyniósł ok. 25-26m².

Na koniec roku 2013 gmina Czerwieńsk posiadała 17 lokali socjalnych i 133 lokale komunalne. Zasoby te nie zaspokajają potrzeb mieszkańców. Około 120 rodzin czeka na przydzielenie mieszkania z gminnego zasobu. Lista rodzin zakwalifikowanych do najmu lokalu z mieszkaniowego zasobu Gminy Sulechów wynosi 116, w tym 67 do lokalu socjalnego. Na koniec roku 2013 w posiadaniu gminy było 217 lokali komunalnych, w tym 111 socjalnych. Gminie Świdnica, dla zaspokojenia bieżących potrzeb, brakuje 37 mieszkań. Stan na koniec roku 2013 to 27 lokali komunalnych i 1 lokal socjalny. W Zaborze, wg danych gminy na koniec roku 2013 było 8 lokali mieszkalnych i 16 lokali socjalnych. Gmina Zielona Góra posiada łącznie 81 lokali w tym 9 lokali socjalnych, które w pełni nie zaspokajają rzeczywistego zapotrzebowania na lokale socjalne.

Liczba mieszkań komunalnych w gminach MOF jest zależna od liczby ludności. Jedynie w gminie Zabór występuje wysoki udział mieszkań socjalnych w liczbie mieszkań komunalnych ogółem. Odwrotną sytuację odnotowano w gminach Świdnica i gminie wiejskiej Zielona Góra. Według danych BDL GUS oddanie nowych mieszkań komunalnych do użytkowania w ostatnich latach miało miejsce w gminie Sulechów i gminie wiejskiej Zielona Góra.

IV.13. Dziedzictwo kulturalne i walory turystyczne

Obszar MOF Zielonej Góry posiada duże zasoby dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym, lokalnym, krajowym, a nawet międzynarodowym. Nieodłącznym jego elementem są tradycje winiarskie. Winiarstwo należy do istotnych i rozwojowych potencjałów turystycznych wyróżniających obszar MOF Zielonej Góry, łączącym wszystkie gminy z obszaru funkcjonalnego. Potencjał ten nie jest jeszcze w pełni wykorzystany i wymaga podjęcia wzmożonych działań w zakresie budowania marki i promocji regionu w tym zakresie.

W Zielonej Górze wizytówką miasta jest Wzgórze Winne, na którym zlokalizowany jest historyczny Domek Winiarza i Palmiarnia. Wzgórze porastają winne latorośle. Corocznie obchodzone jest Winobranie – Święto Miasta, które cieszy się dużym powodzeniem wśród mieszkańców i turystów, ponadto jest imprezą rozpoznawalną w Polsce i popularyzowaną także u zachodnich sąsiadów. W Muzeum Ziemi Lubuskiej funkcjonuje ekspozycja poświęcona historii winiarstwa. Winiarskie „atrakcje” Zielonej Góry wpisane są w Lubuski Szlak Wina i Miodu.

Także w innych gminach obszaru MOF ZG obecne są obiekty tego szlaku:

- w gminie Sulechów – Winnica „Stara Winna Góra” i „Winny Dworek” (hotel, restauracja, centrum konferencyjne), Winnica „Cantina” w Mozowie,, Lubuski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Kalsku (organizuje szkolenia winiarskie oraz targi),
- w gminie Zabór – Winnica „Miłosz”, Winnica „Ingrid”, Winnica „Na Leśnej Polanie”, Winnica „Zabór”,
- w gminie wiejskiej Zielona Góra – Winnica „Winiarka”, Winnica „Julia”, Muzeum Etnograficzne w Ochli z plenerową ekspozycją winiarską,
- w gminie Świdnica – Winnica „Św. Jadwigi”, Winnica „Krucza”, Winnica „Cosel”,
- w gminie Czerwieńsk prowadzony jest projekt „WINNER” („Winnice - Edukacja - Reaktywacja”).

Do zasobów dziedzictwa kulturowego należą głównie zabytki architektury.

Można wyróżnić zabytki o charakterze:

- a) sakralnym, tj. m.in.: zabytkowe kościoły w każdej z gmin, przykładowo: Konkatedra p.w. św. Jadwigi – najstarszy zabytek sakralny miasta Zielona Góra, Kościół pw. Matki Boskiej Częstochowskiej w Zielonej Górze, Kościół Św. Jadwigi w Milsku – najstarszy zabytek w gminie Zabór, Kościół p.w. Trójcy Św. w Będowie, Kościół WNMP w Leśniowie Wielkim, Kościół p.w. Narodzenia NMP w Sycowicach gm. Czerwieńsk, kościół pw. Najświętszej Marii Panny w Kłępsku, perła XIV w. architektury sakralnej, kościół farny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Sulechowie, kościół parafialny z XIV wieku w Świdnicy, Kościół parafialny pw. św. Jadwigi z XIV w Koźli, szachulcowy kościół w Lipnie oraz wiele innych,

- b) przemysłowym, m.in. kompleks dawnej fabryki Polskiej Wełny, obecnie częściowo kompleks rozrywkowo-handlowy,
- c) użyteczności publicznej, m.in. Ratusz w Zielonej Górze, w Sulechowie, w Czerwieńsku, budynek Filharmonii Zielonogórskiej,
- d) architektury rezydencjonalnej i obronnej, zamek w Sulechowie, m.in. pałac z zabudowaniami gospodarczymi z XVII w. w Zaborze, pałac w Przytoku z XIX w., pałac, park i zabudowa folwarczna z II połowy XIX w. w Bukowie, późnogotycki kościół, pałac i kaplica nagrobna rodziny von Sydow z XIX w. w Kalsku, renesansowy dwór Kietliczów w Świdnicy (obecnie siedziba Muzeum Archeologicznego Środkowego Nadodrza), dwór w Letnicy, ruiny zespołu podworskiego pozostałość dawnego majątku księżnej Doroty de Talleyrand w Zatoniu, renesansowy dwór w Radonii, pałac von Stoschów w Starym Kisielinie, Wieża Bismarcka w Wilkanowie,
- e) militarnym m.in. południowy odcinek Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego z niem. Oder-Warthe Bogen w rejonie Cigacic, ponemieckie bunkry – w jednym z nich funkcjonuje OSiR Bunkier w Świdnicy
- f) zespoły urbanistyczne: Stare Miasto w Zielonej Górze, historyczny układ miejski Sulechowa.

Wśród istotnych zasobów dziedzictwa kulturowego należy wyróżnić także szereg innych cyklicznych imprez artystycznych, m.in. Międzynarodowe Spotkania Muzyczne „Wschód-Zachód”, Festiwal Piosenki Rosyjskiej, Międzynarodowy Festiwal Folkloru, Festiwal Muzyki Fryderyka Chopina w Sulechowie, Festiwal Kina Autorskiego Quest Europe, Zielona Góra znana jest w Polsce jako „zagłębie kabaretowe”.

Na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego działają muzea funkcjonujące na obszarze MOF ZG. Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze, oprócz wspomnianej wcześniej wystawy związanej z winiarstwem, posiada stałe wystawy związane z historią Śląska Lubuskiego oraz Muzeum Tortur oraz szereg innych stałych i czasowych wystaw i inicjatyw kulturalnych. W Muzeum Etnograficznym w Ochli udostępniane są do zwiedzania różne typy architektury ludowej czterech sąsiadujących ze sobą regionów etnograficznych: Zachodniej Wielkopolski, Dolnego Śląska, Wschodnich Łużyc, obszaru środkowo - lubuskiego oraz historycznej Bukowiny oraz odtwarzane są tradycje kultury ludowej. W Muzeum Archeologicznym Środkowego Nadodrza w Świdnicy udostępniane są wystawy związane z historią średniowieczną obszaru czy epoki kamienia łupanego. W Lubuskim Muzeum Wojskowym w Drzonowie (gmina Świdnica) zebrano eksponaty dotyczące uzbrojenia i pojazdów wojskowych, które prezentowane są w budynku i w plenerze. Atrakcyjnym miejscem dla mieszkańców i turystów jest również teren Aeroklubu Ziemi Lubuskiej w Przylepie (gmina wiejska Zielona Góra). Lotnisko sportowe przyciąga miłośników sportów samolotowych, a duże tereny zielone sprzyjają odpoczynkowi.

Realizacja usług publicznych o charakterze społecznym umożliwiających dostęp dóbr kultury obejmuje prowadzenie przez samorządy domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic. Dane GUS za rok 2012 wskazują (por. tabela nr 13), że szczególnie prężnie ośrodki te działają w Sulechowie i mieście Zielona Góra.

Przy Sulechowskim Domu Kultury działa m.in. Chór Cantabile i Orkiestra Dęta. Zielonogórski Ośrodek Kultury z siedzibą w amfiteatrze im. Anny German prowadzi takie akcje artystyczne jak: Lato Muz Wszelakich, Ogólnopolski Festiwal Piosenki Dziecięcej i Młodzieżowej FUMA, a także różne imprezy artystyczne poświęcone twórczości Anny German. Działalność kulturalną prowadzą też Regionalne Centrum Animacji Kultury, Spółdzielczy Dom Kultury "Novita", Młodzieżowe Centrum Kultury i Edukacji „Dom Harcerza”. W Świdnicy w Zborze Letnickim odbywa się Międzynarodowy Festiwal Kina

Autorskiego Quest Europe, którego gmina Świdnica jest współorganizatorem oraz odbywają się koncerty w ramach festiwalu Muzyka w Raju – Przedśionek Raju. Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Czerwieńsku wyróżnia współpraca w ramach wymiany kulturalnej z zaprzyjaźnionymi gminami niemieckimi, w szczególności z gminą Drebkau.

Tabela 13. Liczba domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic oraz odbywających się imprez w roku 2012

Jednostka terytorialna*	Liczba domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic	Imprezy
Czerwieńsk	1	34
Sulechów	1	375
Świdnica	1	20
Zielona Góra (GM)	3	261

* Brak danych dla Zaboru i gminy wiejskiej Zielona Góra.

Źródło: Opracowano na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Mieszkańcy obszaru MOF ZG mają dostęp do czterech muzeów, posiadających zróżnicowaną ofertę wystawienniczą. Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze prowadzi takie stałe ekspozycje jak np.: Muzeum Wina, Muzeum Dawnych Tortur, Muzeum Zielonej Góry, galeria książąt piastowskich oraz wiele wystaw czasowych, a także prowadzi program edukacyjny, badawczy i wydawniczy związany m.in. z dziejami regionu¹⁶. W Muzeum Etnograficznym w Ochli na obszarze 13 ha zgromadzono i objęto ochroną ponad 60 zabytkowych obiektów architektury wiejskiej oraz ich wyposażenia. Muzeum posiada w zbiorach bogatą kolekcję współczesnej sztuki ludowej i nieprofesjonalnej oraz utrzymuje szerokie kontakty z twórcami działającymi w regionie. Placówka organizuje szereg imprez promujących tradycje ludowe oraz prowadzi działalność edukacyjną w tym zakresie¹⁷. Lubuskie Muzeum Wojskowe w Drzonowie posiada wystawę w zabytkowym pałacu oraz w plenerze, gdzie można zobaczyć ponad 100 eksponatów, związanych m.in. z lotnictwem wojskowym i sprzętem ciężkim¹⁸. Ekspozowane są one w Parku Krajobrazowym, w którym znajdują się także 32 pomniki przyrody. Muzeum Archeologiczne Środkowego Nadodrza w Świdnicy, w zabytkowym pałacu prezentuje stałe ekspozycje dotyczące wczesnej historii regionu lubuskiego, m.in. epoki kamienia, okresu panowania Piastów, średniowiecza. Wystawa czasowa przedstawia rezultaty przeprowadzonych badań wykopaliskowych¹⁹.

Mieszkańcy obszaru funkcjonalnego Zielonej Góry w wolnym czasie mogą także skorzystać z oferty trzech kin w Zielonej Górze, tj. jednego multiplexu (z 9 salami kinowymi, mieszczącymi jednocześnie 1300 widzów), komercyjnego kina Cinema 3 D (dawniej „Nysa”) oraz prowadzonego przez Klub Kultury Filmowej Kina „Newa” prezentującego repertuar o walorach artystycznych, polskich i europejskich produkcji.

Lubuski Teatr im. L. Kruczkowskiego w Zielonej Górze jest placówką podlegającą samorządowi województwa. Teatr prowadzi własny, zróżnicowany repertuar dla dzieci, młodzieży i dorosłych oraz odbywają się na jego scenach spektakle gościnne z całej Polski. Dużą popularnością cieszą się winobraniowe spotkania teatralne.

¹⁶ Strona internetowa www.mzl.zgora.pl

¹⁷ Strona internetowa www.muzeumochla.pl

¹⁸ Strona internetowa: lmm.ezg.pl

¹⁹ Strona internetowa: www.muzeum-swidnica.org

Orkiestra Symfoniczna Filharmonii Zielonogórskiej, również jednostka podlegająca samorządowi województwa, działa ponad pół wieku. Rocznie daje 80 - 90 koncertów: symfonicznych, oratoryjnych, operowych, popularnych (w tym również edukacyjnych dla dzieci i młodzieży), a także uświetniających ważne wydarzenia i jubileusze²⁰. Filharmonia Zielonogórska jest organizatorem corocznych festiwali: Dni muzyki nad Odrą, Festiwalu Smyczkowego „Mistrzowie polskiej wiolinistyki”, Międzynarodowego Festiwalu Organowego oraz Dni muzyki wokalne. W swym dorobku artystycznym posiada nagrania płytowe. W 2004 roku powstała sala koncertowa: Międzynarodowe Centrum Muzyczne „Wschód-Zachód”.

Ofertę kulturalną MOF ZG poszerzają galerie sztuki, m.in. Biuro Wystaw Artystycznych w Zielonej Górze – galeria sztuki współczesnej, galeria sztuki „U JADŹKI”, Galeria PRO ARTE, Galeria Sztuki Jadwiga Bocho-Kokot, Galeria Stara Winiarnia, Galeria 24. Salon Sztuki pod Patronatem Rady Miejskiej w Sulechowie. Duży wkład w kulturalny rozwój Zielonej Góry i całego regionu wnieśli artyści ze Związku Polskich Artystów Plastyków, a od kilku lat w tzw. Zaułku Artystów przy ul. Fabrycznej działa Fundacja Salony.

Wśród istotnych wydarzeń kulturowych należy wyróżnić także szereg cyklicznych imprez artystycznych, m.in. Międzynarodowe Spotkania Muzyczne „Wschód-Zachód”, Festiwal Piosenki Rosyjskiej, Międzynarodowy Festiwal Folkloru, Festiwal Muzyki Fryderyka Chopina w Sulechowie, Festiwal Kina Autorskiego Quest Europe. Zielona Góra znana jest w Polsce jako „zagłębie kabaretowe”.

Ważnym elementem dostępu do kultury jest funkcjonowanie bibliotek publicznych. W Zielonej Górze działa największa w województwie placówka, tj. Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna (WIMBP) im. C.Norwida, posiadająca liczne filie na terenie miasta. W ramach WIMBP prowadzone jest m.in. Muzeum Książki Środkowego Nadodrza, Galeria Polskiej Ilustracji Książkowej, mediateka. Dane statystyczne pokazują, że najwięcej osób na 1 bibliotekę przypada w Zielonej Górze, najwięcej czytelników jest w Zielonej Górze, ale najwięcej książek w przeliczeniu na 1 osobę wypożyczanych jest w Świdnicy (por. tabela nr 14).

Tabela 14. Wskaźniki dotyczące bibliotek publicznych w roku 2012

Jednostka terytorialna	Ludność na 1 placówkę biblioteczną	Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach
Czerwieńsk	1663	143	16,1
Sulechów	3344	193	19,9
Świdnica	3154	64	23,2
Zabór	987	105	13,0
Zielona Góra (GW)	2133	90	21,6
Zielona Góra (GM)	9919	207	16,0

Źródło: Opracowano na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

²⁰ Strona internetowa: www.filharmoniazg.pl

Badania opinii społecznej w Zielonej Górze i Sulechowie, prowadzone w ramach opracowywania strategii rozwoju tych miast pokazały, że mieszkańcy młodzi i z wyższym wykształceniem w dużej mierze oceniają, że miasto nie udostępnia interesującej oferty kulturalnej. Lepiej oceniają ofertę kulturalną osoby z wykształceniem średnim i w średnim wieku²¹.

Wśród walorów przyrodniczych jednym z ważniejszych jest rzeka Odra. Jako droga wodna Odra pełni głównie funkcje turystyczne i rekreacyjne. Dużą atrakcją turystyczną są rejsy statkiem Laguna z portów w Cigacicach i Nowej Soli. Dzięki systematycznej poprawie infrastruktury (m.in. budowa marin), potencjał Odry jest wykorzystywany w większym zakresie. Odrę wykorzystują także wędkarze. Oczywiście Odra niesie także zagrożenie powodziowe, głównie na obszarze gmin Sulechów i Czerwieńsk.

Bogactwem przyrodniczym obszaru MOF Zielonej Góry są lasy, szczególnie w gminie Świdnica i gminie wiejskiej Zielona Góra. Atrakcyjność obszaru, obok lasów i Odry, zwiększa rzeźba terenu, bowiem jest to obszar Wału Zielonogórskiego, z najwyższym wzniesieniem o wysokości 221 m. n.p.m., pn. Góra Wilkanowska. W gminach MOF Zielonej Góry funkcjonują 2 rezerваты przyrody: rezerwat przyrody „Zimna Woda” w gminie Zielona Góra (leśnictwo Kiełpin) oraz rezerwat przyrody „Radowice” w gminach Trzebiechów i Sulechów. W Zatoniu w gminie wiejskiej Zielona Góra znajduje się zabytkowy park z połowy XIX w., założony z inicjatywy księżnej Doroty de Talleyrand-Périgord, który wymaga renowacji. W gminie Czerwieńsk w Nietkowie można zobaczyć zabytkowy park krajobrazowy założonym przy zespole pałacowym w połowie XVIII w. W Nietkowie znajduje się arboretum z gatunkami i odmianami ozdobnymi drzew oraz krzewów. Zabytkowy park znajduje się w także w Laskach, założony w połowie XIX w. Część gminy Czerwieńsk objęta jest także Gryżyńskim Parkiem Krajobrazowym. W gminie Zabór znajdują się jeziora: Zabór Duży (Liwno) i Jezioro Zabór Mały oraz kilka mniejszych zbiorników.

Miasto Zielona Góra otoczone jest lasami. W samym mieście umiejscowionych jest 5 parków oraz ogród botaniczny prowadzony przez Uniwersytet Zielonogórski, gdzie można spotkać obecnie około 500 gatunków i odmian roślin, a przy obiekcie tworzone jest mini zoo w ramach partnerstwa z ogrodem zoologicznym w Cottbus.

Leśne i krajobrazowe walory przyrodnicze są wykorzystywane do celów turystyczno-rekreacyjnych. Szczególnie trasy nordic walking, mogą stać się kolejnym obok winiarstwa produktem turystycznym wyróżniającym obszar MOF ZG. Ponadto, wytyczone są szlaki piesze, rekreacyjne ścieżki rowerowe, konne, ścieżki edukacyjne.

Baza hotelowa, zarówno pod względem ilości obiektów, jak i miejsc noclegowych koncentruje się głównie w Zielonej Górze i w dużo mniejszym stopniu w Sulechowie. Inne obiekty noclegowe występują w gminie wiejskiej Zielona Góra i Zaborze. W gminie Świdnica funkcjonują 3 gospodarstwa agroturystyczne oferujące łącznie 31 miejsc noclegowych.

Liczba turystów z Polski, nocujących w obiektach hotelowych w roku 2012 w każdej z gmin jest niższa niż w 2008. Łącznie na obszarze MOF Zielonej Góry w roku 2008 w hotelach nocowało blisko 79 tys. osób z Polski, a w 2012 już tylko 61 tys. Natomiast, w innych obiektach noclegowych wskaźnik ten wzrósł w każdej z gmin. Ogółem na obszarze MOF ZG w innych obiektach niż hotele nocowało 5,8 tys. osób w 2008 r. i 7,1 tys. w 2012 r. Turyści wybierają inne niż hotele obiekty noclegowe głównie z przyczyn ekonomicznych, czy też z uwagi na pełnione przez nie funkcje i ofertę, np. agroturystyczną.

²¹ Strategia Rozwoju Gminy Sulechów na lata 2012-2022, Strategia Rozwoju Miasta Zielona Góra na lata 2012-2022.

Liczba turystów zagranicznych korzystających z obiektów hotelowych na przełomie lat 2008 i 2012 zmniejszyła się w gminie miejskiej Zielona Góra, gminie Czerwieńsk i gminie wiejskiej Zielona Góra. W Sulechowie i Zaborze przybyło turystów zagranicznych. Liczba turystów, którzy wybierali inne obiekty noclegowe niż hotele, nie zmieniła się w 2012 w odniesieniu do danych z 2008r.

IV.14. Analiza SWOT Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Zielonej Góry

Zgodnie z nowym paradygmatem polityki rozwoju, zawartym m.in. w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego należy dążyć do optymalnego wykorzystania potencjałów rozwojowych tkwiących w danym terytorium, przy eliminacji występujących barier. Wymaga to precyzyjnej identyfikacji potencjałów i barier. Narzędziem wykorzystywanym w tym celu jest analiza SWOT.

Poniższe zapisy analizy SWOT zostały opracowane na podstawie wyników przeprowadzonej diagnozy obszaru i warsztatów z udziałem przedstawicieli wszystkich gmin MOF ZG.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Silne powiązania w obszarze funkcjonalnym, • Położenie obszaru przy głównych szlakach komunikacyjnych: S 3, kolej – Odrzanka, bliskość A2, • Port lotniczy w bezpośrednim sąsiedztwie MOF ZG, • Dobrze rozwinięta sieć dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych, • Rozwinięte połączenia komunikacyjne w transporcie publicznym między gminami a miastem Zielona Góra, • Atrakcyjne tereny inwestycyjne, • Wysokie wskaźniki przedsiębiorczości, • Powstający Park Naukowo-Technologiczny UZ, Laboratoria w Sulechowie, • Działające instytucje otoczenia biznesu, • Dostępność internetu, • Silny sektor handlowo-usługowy, • Dostęp do edukacji, w tym edukacji na poziomie wyższym (UZ, PWSZ Sulechów), • Szpitale w Zielonej Górze i Sulechowie, • Rozpoznawalne w kraju imprezy kulturalne, • Zróżnicowanie ponadgimnazjalnej oferty edukacyjnej kształcenia zawodowego, • Nowoczesna elektrociepłownia w Zielonej Górze, • Realizacja wspólnych projektów w zakresie gospodarki odpadami i wodno-ściekowej 	<ul style="list-style-type: none"> • Zbyt mała ilość stałych przepraw mostowych przez Odrę (jedna) – rzeka barierą komunikacyjną, • Brak bezpośredniego powiązania kolejowego z Niemcami, • Zły stan techniczny wielu dróg i ulic, • Brak zintegrowanego systemu komunikacji miejskiej, • Brak zintegrowanych systemów infrastruktury transportowej, • Brak zintegrowanego systemu ścieżek rowerowych, • Spadek społeczno-gospodarczej roli centrum Zielonej Góry – deptaka, • Ograniczona przepustowość części ulic miejskich w Zielonej Górze, brak południowej obwodnicy, • Niska innowacyjność, słaby sektor B + R, • Mała ilość dużych i średnich przedsiębiorstw, • Wysokie bezrobocie w gminach, • Mała ilość dobrze płatnych miejsc pracy, • Niskie zainteresowanie inwestorów w inwestowanie na terenie MOF ZG, • Starzejące się społeczeństwo, • Zróżnicowanie poziomu nauczania w szkołach podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych,

<ul style="list-style-type: none"> • Atrakcyjne położenie w otoczeniu lasów, • Zróżnicowana oferta sportowo-rekreacyjna, • Widoczne efekty podejmowanych działań rewitalizacji, • Bogate dziedzictwo kulturowe, w tym wyróżniające tradycje winiarskie, • Rozwijający się sektor organizacji pozarządowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Rozszerzanie się przyczyn wykluczenia społecznego, • Brak powrotu ludzi młodych i wykształconych wyjeżdżających do dużych miast na studia, • Niewystarczający dostęp do podstawowej i specjalistycznej opieki lekarskiej, • Migracja zarobkowa, • Energochłonność budynków i słabe wykorzystanie energii z odnawialnych źródeł, • Deficyt infrastruktury sieciowej: kanalizacyjnej, wodociągowej i gazowej w niektórych gminach, • Zanieczyszczenie powietrza spowodowane niską emisją, • Istniejące obszary zdegradowane, wymagające rewitalizacji, • Duże zróżnicowanie warunków życia pomiędzy rdzeniem MOF a terenami wiejskimi, • Niska liczba turystów, szczególnie zagranicznych.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Wykorzystanie położenia blisko granicy z Niemcami do dynamizowania rozwoju gospodarczego, • Inwestycje w infrastrukturę kolejową, szczególnie pełna rehabilitacja linii kolejowej CE-59 tzw. Odrzanki, • Inwestycje w poprawę żeglowności rzeki Odry, • Wykorzystanie Odry w celach turystyczno-rekreacyjnych, • Utworzenie zintegrowanego systemu ekologicznego transportu miejskiego na terenie MOF ZG, • Dostępność środków unijnych (w tym ZIT), • Polityka prorodzinna sprzyjająca przyrostowi naturalnemu, • Wsparcie przy tworzeniu nowych przedsiębiorstw, • Wykorzystanie potencjału Parku Naukowo-Technologicznego do podniesienia efektywności sektora B+R, • Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, • Rozwój turystyki weekendowej . 	<ul style="list-style-type: none"> • Emigracja w poszukiwaniu miejsc pracy, • Niewykorzystanie kolei i rzeki Odry do transportu, • Zagrożenia powodziowe, • Brak rozwiązań systemowych sprzyjających tworzeniu nowych miejsc pracy, • Brak inwestycji firm w rozwój wysokich technologii, • Brak spójności w zakresie przepisów prawnych przy realizacji inwestycji z OZE, • Zmiany klimatyczne i związane z nimi zagrożenia, • Trudności w pozyskaniu środków z krajowych programów operacyjnych, • Brak systemowych rozwiązań w służbie zdrowia.

V. ZAŁOŻENIA I CELE STRATEGII ZIT OBSZARU FUNKCJONALNEGO ZIELONEJ GÓRY

V.1. Wymiar terytorialny i obszary wsparcia.

Dotychczasowa polityka rozwojowa gmin w obszarze funkcjonalnym Zielonej Góry oparta była na zasadzie integralności każdej z nich i realizacji odrębnych celów rozwojowych. Tylko wybrane zagadnienia – gospodarka odpadami i gospodarka wodno-ściekowa stały się przedmiotem porozumień międzygminnych racjonalizujących wykorzystywanie istniejących zasobów i ustanawiających działania o charakterze integracyjnym. Strategia ZIT powinna wskazać podstawowe kierunki rozwojowe najbardziej korzystne z punktu widzenia całości obszaru funkcjonalnego, przewyższając możliwe rozbieżności interesów wynikające z dotychczasowego – konkurencyjnego punktu widzenia opartego na samoistnym funkcjonowaniu tych jednostek administracyjnych. W planowanych działaniach należy uwzględnić właściwe dla każdej z gmin specyficzne funkcje i potencjały. Działania podjęte w ramach realizacji strategii MOF powinny dążyć do kształtowania tych funkcji i wykorzystywania potencjałów do stworzenia wspólnego organizmu społeczno-gospodarczego. Podstawą takiego funkcjonowania w istniejących uwarunkowaniach prawnych może być tylko partnerska współpraca wszystkich jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w skład Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Zielonej Góry. Strategia ZIT MOF ZG będzie skupiała się na wybranych obszarach problemowych i funkcjach, którym zostały przyporządkowane cele strategiczne i działania służące pogłębieniu integracji JST wchodzących w skład MOF ZG.

Ważnym czynnikiem ukierunkowującym prace nad Strategią ZIT wpływającym na wybór celów są determinanty zawarte w dokumentach regionalnych, krajowych i zagranicznych w tym, Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1301/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i przepisów szczególnych dotyczących celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia” oraz Umowa Partnerstwa, przyjęta przez Radę Ministrów 8 stycznia 2014 r.

W Umowie Partnerskiej zostały zdefiniowane najważniejsze kierunki wsparcia w ramach ZIT z wykorzystaniem środków EFS, w ramach celów tematycznych. Są to:

- rozwój zrównoważonego, sprawnego transportu łączącego miasto i jego obszar funkcjonalny,
- przywracanie funkcji społeczno-gospodarczych zdegradowanych obszarów miejskiego obszaru funkcjonalnego,
- poprawa stanu środowiska przyrodniczego na obszarze funkcjonalnym miasta,
- wspieranie efektywności energetycznej oraz promowanie strategii niskoemisyjnych,
- wzmacnianie rozwoju funkcji symbolicznych budujących międzynarodowy charakter i ponadregionalną rangę miejskiego obszaru funkcjonalnego.

Szczegółowy układ celów i priorytetów inwestycyjnych jest również determinowany przez kształt Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Lubuskiego na lata 2014-2020, w który wpisuje się instrument ZIT.

Ważnym elementem Strategii ZIT są również projekty komplementarne, powiązane z głównymi celami rozwojowymi obszaru funkcjonalnego i finansowane z krajowych programów operacyjnych.

Strategia ZIT jako podstawowy przedmiot zainteresowania stawia sobie za najlepsze wykorzystanie potencjałów obszaru funkcjonalnego dla osiągnięcia wyższej jakości życia mieszkańców. Warunkiem osiągnięcia tego celu jest poprawa spójności społecznej i gospodarczej tego obszaru, wzmocnienie już istniejących powiązań i wykorzystanie ich dla skonstruowania wspólnej zintegrowanej przestrzeni obszaru funkcjonalnego, zachowując odrębność poszczególnych gmin wchodzących w jego skład i wykorzystując ich istotne atuty do osiągnięcia celu głównego. Strategia zatem będzie realizowana w kierunku strategicznym – celu głównym: **Osiągnięcie wysokiej jakości życia mieszkańców na obszarze funkcjonalnym Zielonej Góry poprzez poprawę spójności społeczno-gospodarczej tego obszaru.** Realizacja tego celu powinna odbywać się poprzez realizację celów priorytetowych ustanowionych dzięki zidentyfikowaniu w popartej konsultacjami społecznymi diagnozie podstawowych problemów i barier rozwojowych obszaru funkcjonalnego .

Jednym z pierwszych zagadnień, z jakimi należy się zmierzyć w planowaniu rozwoju obszaru funkcjonalnego jest silniejsze wewnętrzne powiązanie wszystkich gmin.

Na poziomie planowania przestrzennego podjęte zostały takie działania dzięki wspólnej realizacji projektów współfinansowanych z POPT. Pozwalają one na stworzenie wspólnych zasobów informacyjnych w formie ortofotomapy, opracowania ekofizjografii dla całego obszaru, planu energetycznego oraz analiz i map identyfikujących uwarunkowania hydrologiczne obszaru funkcjonalnego. Tworzone jako integralne całości opracowania ekofizjograficzne, hydrologiczne, ortofotomapa i plan energetyczny tworzą kolejne warstwy informacyjne dla planowania przestrzennego i umożliwiają przejście do zintegrowanego rozwiązywania problemów obszaru funkcjonalnego, funkcjonalnego planowania przestrzennego i projektowania energooszczędnych struktur przestrzennych.

Kolejnym wyzwaniem jest objęcie obszaru funkcjonalnego sprawnym i ekologicznym systemem transportowym oraz likwidacja wąskich gardeł w sieci połączeń drogowych. Bariery komunikacyjne są istotną przeszkodą w realizacji celów rozwojowych. Dla ich przewyciężenia potrzebna jest wspólna polityka komunikacyjna i zmiana podejścia do planowania przestrzennego. Wyzwaniem jest ciągle przyrastająca liczba samochodów osobowych i wynikające z tego problemy związane z zatłoczeniem ulic i brakiem miejsc parkingowych. Dotyczą one w największym stopniu rdzenia obszaru funkcjonalnego. Ponieważ stanowi on główny węzeł komunikacyjny dla całego obszaru, jego funkcjonalność determinuje również dostępność do sieci transportowej regionalnej i krajowej. Obecny stan sieci dróg oraz sposób funkcjonowania komunikacji publicznej nie odpowiadają oczekiwaniom mieszkańców. Stan techniczny dróg nie jest zadowalający. Główne bariery komunikacyjne w zakresie sieci drogowej występują w Zielonej Górze. Konieczna jest kontynuacja programu budowy obwodnic miasta oraz zwiększenie przepustowości sieci drogowej w mieście, ciągle w dużym stopniu wykorzystywanej w ruchu tranzytowym. Komunikacja miejska nie obejmuje całego obszaru funkcjonalnego. Standard istniejących rozwiązań dotyczących świadczenia usług publicznych w zakresie komunikacji różni się w poszczególnych gminach, a głównym mankamentem jest ich odrębność i niemożność korzystania z jednolitego systemu komunikacyjnego na całym obszarze funkcjonalnym. W pełni funkcjonalny, zintegrowany i przyjazny użytkownikom system komunikacyjny jest jednym z najważniejszych czynników integrujących, wspierających rozwój gospodarki oraz przyczyniających się do uzyskania wysokiej jakości życia mieszkańców.

Działania w zakresie nowoczesnych systemów komunikacyjnych obejmują również tworzenie systemów informacyjnych dla pasażerów komunikacji publicznej i użytkowników dróg oraz mogą stanowić podstawę dla platform zintegrowanych e-usług, wspomagają tworzenie społeczeństwa informacyjnego.

Zintegrowane systemy e-usług dla mieszkańców zwiększają konkurencyjność obszaru i są również ważnym elementem spajającym społeczność obszaru funkcjonalnego. Obecnie dostępność usług publicznych w formie elektronicznej jest ograniczona. W największym zakresie mogą z nich korzystać mieszkańcy Zielonej Góry. W pozostałych gminach MOF ZG są one dostępne w mniejszym stopniu, a przewidywany rozwój dotyczy zakresu e-administracja. Realizowany obecnie projekt „Szerokopasmowe Lubuskie”, w którego ramach rozbudowywana jest infrastruktura teleinformatyczna w województwie lubuskim oraz podejmowane przez gminy działania w celu likwidacji zjawiska wykluczenia cyfrowego, tworzą dobre podstawy do rozwijania poszerzonego zakresu usług publicznych dostępnych na różnych poziomach usług elektronicznych. Potrzebne jest rozwijanie zintegrowanych systemów e-usług dla całego obszaru funkcjonalnego, obok podstawowych z zakresu e-administracji powinny być rozbudowywane systemy integrujące już istniejące usługi poprzez tworzenie wspólnych platform dostępu opartych na technologiach pozwalających łatwe dodawanie kolejnych zakresów i usługodawców.

Rozwój technologii informacyjnych jest jedną z dróg wspierania rozwoju społecznego i gospodarczego opartego na wiedzy. Równie ważnym zadaniem jest wsparcie procesów związanych z gromadzeniem i przekazywaniem wiedzy oraz powiązanie ich ze sferą przedsiębiorczości. Poczynając od efektywności systemów edukacyjnych na wszystkich poziomach, pozwalających na równy start wszystkim mieszkańcom MOF ZG poprzez rozwijanie i podnoszenie jakości współpracy sektora B+R i przedsiębiorców. Potencjał MOF ZG jest w zakresie edukacji i B+R wyjątkowy w skali regionu. Również znaczący potencjał stanowią przedsiębiorcy, w ogromnej większości należący do sektora MŚP. Podjęte do tej pory działania związane m.in. z budową Parku Technologicznego i rozwijania potencjału obydwu uczelni państwowych oraz wspierania przedsiębiorczości, zarówno wprost, jak i poprzez rozbudowę instytucji wspierania biznesu powinny być kontynuowane w latach 2014-2020 i przynieść wyraźny impuls rozwojowy w skali przekraczającej granice MOF ZG.

Działania w zakresie ochrony środowiska na obszarze MOF ZG prowadzone przez gminy w latach poprzedzających doprowadziły do znacznego postępu w tym zakresie. Już wykonane i będące w trakcie realizacji działania doprowadziły do uporządkowania gospodarki odpadami oraz do znacznego postępu w zakresie skanalizowania i zwodociągowania terenu MOF ZG. Działania w tym zakresie należy kontynuować w celu uzyskania w roku 2020 wymaganego poziomu recyklingu odpadów oraz rekultywacji zamkniętych i dzikich wysypisk odpadów a także uzyskania wyrównanego standardu w zakresie zwodociągowania i skanalizowania całego obszaru, ze szczególnym zwróceniem uwagi na tereny wiejskie. Uwagi wymagają również problemy związane z odprowadzaniem wód opadowych dotyczące rdzenia MOF i przyległych terenów gminy wiejskiej Zielona Góra.

Obszar funkcjonalny Zielonej Góry jest jednym z dwóch w regionie lubuskim charakteryzujących się najwyższym poziomem emisji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych. Najważniejsza część tej emisji to tzw. niska emisja, pochodząca z indywidualnych systemów grzewczych oraz ze środków komunikacji. Działania w tej sferze są obejmowane odrębnie przez „Strategię gospodarki niskoemisyjnej obszaru funkcjonalnego Zielonej Góry” (obecnie przygotowywany dokument, który w tym zakresie będzie stanowił kompetentne i szczegółowe rozwinięcie najważniejszych celów i koniecznych działań).

W tym zakresie działania powinny być prowadzone w kierunku kompleksowych rozwiązań, łączących aspekt środowiskowy z rozwiązywaniem problemów dotyczących komunikacji miejskiej, zatłoczenia dróg, zbyt małej ilości dróg rowerowych na całym obszarze MOF i braku miejsc parkingowych w rdzeniu MOF ZG.

Ważnym aspektem jest również zrównoważony rozwój i ochrona zasobów przyrodniczych i kulturowych. Rozwijanie działań opartych na lokalnych tradycjach, wykorzystanie zasobów przyrodniczych i kulturowych, szczególnie tych powiązanych z tradycją winiarską jest jedną z oryginalnych możliwości rozwojowych charakterystycznych dla tego obszaru i dających szansę na budowę jego wizerunku.

Wśród zasobów przyrodniczych znajdują się bardzo wartościowe obszary parkowe tereny zielone wymagające poważnych działań w zakresie ich odbudowy i ochrony oraz przygotowania do wykorzystania przez mieszkańców.

Zmieniająca się sytuacja demograficzna skłania do analizy poziomu dostosowania infrastruktury społecznej, szczególnie w zakresie ochrony zdrowia do zachodzących procesów. W tym ujęciu obszarów strategicznych w ramach ZIT widoczna jest potrzeba traktowania problemów w sposób całościowy. Oddziaływanie powinno odbywać się na różnych płaszczyznach i obejmować zadania związane z opieką nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi, które są bardzo istotnymi z punktu widzenia społecznego obioru jako wyznaczniki poziomu życia. Należy tu również włączyć wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich obszarów miejskich i wiejskich i zapobieganie wykluczeniu społecznemu. Ważne potrzeby są widoczne w obszarze bezrobocia. Dotyczy to całego obszaru funkcjonalnego oraz różnych grup społecznych. W diagnozie społeczno-gospodarczej obszaru funkcjonalnego podnoszone są istotne czynniki związane z wykluczeniem z rynku pracy niektórych grup społecznych. Dotyczy to m.in. kobiet i potrzeby umożliwienia im godzenia pracy zawodowej z koniecznością opieki nad dziećmi. W tym kontekście ważne są również działania związane z edukacją, w tym edukacją zawodową, zapobieganiem przedwczesnego kończenia nauki i wspieraniem uczenia się przez całe życie. W tych procesach duże znaczenie powinno mieć wprowadzanie nowoczesnych metod nauczania, rozszerzanie działań wspierających działalność edukacyjną szkół, podnoszenia kwalifikacji nauczycieli i popularyzacja nauki. W działaniach związanych z edukacją i zapobieganiem wykluczeniu społecznemu należy również wskazać na rolę sektora pozarządowego.

Wykorzystanie i rozwijanie aktywności obywateli jest ważną drogą realizacji celów społecznych. Tworzenie warunków partycypacji obywateli w realizacji celów społecznych oraz rozwijanie społeczeństwa obywatelskiego jest ważnym elementem wspierania działań podejmowanych przez władze samorządowe.

V.2. Cele i działania ZIT Obszaru Funkcjonalnego Zielonej Góry

---

Podstawą proponowanych celów oraz działań w Strategii ZIT Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Zielonej Góry są wyniki analiz szczegółowych i konsultacji społecznych przeprowadzonych podczas tworzenia diagnozy obszaru funkcjonalnego. Definiowane w ten sposób problemy i słabe oraz silne strony wyznaczają obszary tematyczne, na których powinny się koncentrować cele strategii. Drugim czynnikiem są wskazania wynikające ze Strategii Europa 2000 i wynikających z niej zaleceń Rady

Europejskiej z lipca 2012r. Odnoszą się one do zagadnień związanych z rynkiem pracy, w tym aktywności zawodowej kobiet, osób starszych i ludzi młodych, dopiero wkraczających w życie zawodowe. Dotyczą również jakości kształcenia i dostępności opieki nad dziećmi. Zalecenia te odnoszą się także do tworzenia sprzyjającego innowacji otoczenia biznesu, efektywności energetycznej oraz inwestycji w infrastrukturę.

Zgodnie z nimi najważniejsze wyzwania, z którymi Polska powinna się zmierzyć dotyczą infrastruktury, otoczenia biznesu sprzyjającego innowacji, rynku pracy oraz efektywnego gospodarowania zasobami. W programowaniu perspektywy 2014-2020 zostały one ujęte w konkretnych ramach priorytetów, które tworzą układ wyznaczający kierunki interwencji funduszy UE. Zostało to bardziej szczegółowo przedstawione w części dotyczącej relacji Strategii ZIT z innymi dokumentami strategicznymi i programowymi.

Wybór celów Strategii ZIT został dokonany tak, by wzmocnić najważniejsze procesy integracyjne w obrębie obszaru funkcjonalnego. Zgodnie z zasadą koncentracji środków, w celu uzyskania jak najwyższego efektu interwencji funduszy UE zostały wybrane kierunki dające największe możliwości kompleksowego i zrównoważonego rozwoju i prowadzące do osiągnięcia celu głównego.

Celem głównym Strategii jest:

Osiągnięcie wysokiej jakości życia mieszkańców na obszarze funkcjonalnym Zielonej Góry poprzez poprawę spójności społeczno-gospodarczej tego obszaru.

Realizacja celu głównego następuje poprzez system celów priorytetowych, określających konkretne kierunki interwencji. Zostały one zaprogramowane następująco:

- 1. Wysoki poziom wewnętrznej integracji komunikacyjnej i dobre połączenia obszaru funkcjonalnego z siecią dróg krajowych.**
- 2. Zrównoważony rozwój i ochrona zasobów przyrodniczych i kulturowych.**
- 3. Podniesienie efektywności energetycznej.**
- 4. Rozwój usług elektronicznych w obszarze funkcjonalnym.**
- 5. Infrastruktura społeczna spełniająca oczekiwania mieszkańców.**
- 6. Aktywna społeczność MOF ZG.**
- 7. Rozwój sektora MŚP i innowacyjności motorami wzrostu gospodarczego obszaru funkcjonalnego.**

<i>Cele strategii ZIT</i>	<i>Priorytet strategii ZIT/priorytet inwestycyjny</i>	<i>Działania</i>	<i>Cel szczegółowy RPO Lubuskie 2020</i>
<p>Wysoki poziom wewnętrznej integracji komunikacyjnej i dobre połączenia obszaru funkcjonalnego z siecią dróg krajowych (EFRR)</p> <p>Cel tematyczny UE: 6,4,7</p>	<p>Priorytet inwestycyjny 4.5.: Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, wspieranie zrównoważonego transportu miejskiego oraz podejmowania odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygacyjnych.</p>	<p>Rozwijanie komunikacji miejskiej przyjaznej środowisku.</p>	<p>Poprawa jakości powietrza poprzez ograniczenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery.</p>
		<p>Alokacja podstawowa ZIT - 6,130250 mln EUR (Projekty kluczowe)</p> <p>Budowa ścieżek rowerowych drogi gminne i powiatowe.</p> <p>Alokacja dodatkowa ZIT- 6 mln EUR (Projekty kluczowe)</p> <p>Budowa ścieżek rowerowych drogi wojewódzkie.</p> <p>Projekt konkursowy w ramach RPO Lubuskie 2020.</p> <p>Budowa systemu Elektronicznej Karty Aglomeracyjnej.</p> <p>Projekt komplementarny POiŚ</p> <p>Duży projekt dotyczący transportu niskoemisyjnego, 400 mln PLN brutto.</p>	
		<p>Poprawa powiązań MOF z siecią dróg krajowych i likwidacja wąskich gardeł w sieci komunikacyjnej.</p>	<p>Poprawa przepustowości i sprawności infrastruktury transportowej w województwie poprzez pełne włączenie regionu w transeuropejskie sieci transportowe.</p>
	<p>Priorytet inwestycyjny 7.2.: Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN.</p>	<p>Alokacja dodatkowa ZIT- 6,5 mln EUR (Projekty kluczowe)</p> <p>Ul. Aglomeracyjna - I etap, Przebudowa ul. Zacisze.</p> <p>Projekt duży do POIiŚ</p> <p>Budowa obwodnicy południowej Zielonej Góry -100 mln PLN</p>	

Cele strategii ZIT	Priorytet strategii ZIT/priorytet inwestycyjny	Działania	Cel szczegółowy RPO Lubuskie 2020
<p>Zrównoważony rozwój i ochrona zasobów przyrodniczych i kulturowych (EFRR)</p> <p>Cel tematyczny UE: 5,6.</p>	<p>Priorytet inwestycyjny 6.4.: Ochrona i przywrócenie bioróżnorodności, ochrona i rekultywacja gleby oraz promowanie systemów ochrony ekosystemów, w tym NATURA 2000 oraz zielonej infrastruktury.</p>	<p>Ochrona i wykorzystanie zasobów przyrodniczych obszaru funkcjonalnego.</p>	<p>Ochrona i wykorzystanie kapitału przyrodniczego regionu.</p>
		<p>Alokacja podstawowa ZIT- 3,54 mln EUR (Procedura konkursowa) Zieleń miejska – parki i tereny zielone.</p>	
	<p>Priorytet inwestycyjny 5.2. (FS/EFRR- POIŚ 2020, miasta pow. 100 000 mieszk.) Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń, przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami.</p>	<p>Zagospodarowanie wód opadowych na terenie rdzenia MOF ZG.</p>	
		<p>Duży projekt w ramach POIŚ Rozbudowa sieci kanalizacji deszczowej w Zielonej Górze</p>	
	<p>Priorytet inwestycyjny 6.3.: Ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego.</p>	<p>Poprawa jakości i dostępności usług w dziedzinie kultury</p>	
		<p>Alokacja podstawowa ZIT- 3,25 mln EUR Projekty realizowane przez instytucje kultury oraz z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego. Alokacja dodatkowa ZIT- 4 mln EUR Projekty realizowane przez instytucje kultury oraz zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego. (Procedura konkursowa dla całej alokacji)</p>	<p>Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego oraz naturalnego regionu.</p>

Cele strategii ZIT	Priorytet strategii ZIT/priorytet inwestycyjny	Działania	Cel szczegółowy RPO Lubuskie 2020
<p>Efektywne gospodarowanie energią. (FRR) Cel tematyczny UE: 4.</p>	<p>Priorytet inwestycyjny 4.7.: Promowanie wysokosprawnej kogeneracji energii ciepłej i elektrycznej w oparciu o popyt na użytkową energię ciepłą.</p>	<p>Rozwijanie proekologicznych systemów grzewczych.</p> <p>Duży projekt w ramach POiŚ Budowa sieci ciepłowniczej - EC Zielona Góra.</p>	
	<p>Priorytet inwestycyjny 4.3.: Wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w sektorze publicznym i mieszkaniowym.</p>	<p>Podniesienie efektywności energetycznej obiektów i instalacji w gminach MOF ZG.</p> <p>Alokacja podstawowa ZIT- 5,639830 mln EUR (Procedura konkursowa) Termomodernizacja obiektów publicznych i komunalnych mieszkaniowych. Komplementarny projekt zgłoszony do POiŚ - Termomodernizacja obiektów publicznych. Alokacja dodatkowa ZIT 2,386516mln EUR(Procedura konkursowa) Termomodernizacja obiektów publicznych i komunalnych mieszkaniowych. Energooszczędne oświetlenie ulic i obiektów publicznych.</p>	<p>Racjonalizacja zużycia energii w sektorze publicznym i mieszkaniowym.</p>
<p>Rozwój usług elektronicznych w obszarze funkcjonalnym (EFRR) Cel tematyczny UE: 2,</p>	<p>Priorytet inwestycyjny 2.3.: Wzmocnienie zastosowania TIK dla e-administracji, e-lerning, e-integracja, e-zdrowie.</p>	<p>Rozwój usług elektronicznych w obszarze funkcjonalnym.</p>	<p>Upowszechnienie i wzrost zastosowania technik informacyjnych i komunikacyjnych we wszystkich dziedzinach życia.</p>
		<p>Monitoring, internet, informacja turystyczna, zarządzanie parkingami i ruchem. (Bezpośredni udział beneficjentów w procedurach konkursowych RPO)</p>	

Cele strategii ZIT	Priorytet strategii ZIT/priorytet inwestycyjny	Działania	Cel szczegółowy RPO Lubuskie 2020
<p>Infrastruktura społeczna spełniająca oczekiwania mieszkańców (EFRR)</p> <p>Cel tematyczny UE: 9,10.</p>	<p>Priorytet inwestycyjny 9.1.: Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych.</p>	<p>Dostosowanie infrastruktury do zmieniających się warunków demograficznych.</p>	<p>Poprawa jakości infrastruktury zdrowotnej i społecznej uwzględniająca obszary deficytowe.</p>
		<p>Alokacja dodatkowa ZIT- 1,803439 mln EUR (Projekty kluczowe)</p> <p>Budowa hostelu dla osób niepełnosprawnych – ul. Głowackiego</p> <p>Rozbudowa Hospicjum – ul. Zyty</p>	
	<p>Priorytet inwestycyjny 9.2.: Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich.</p>	<p>Wsparcie rozwoju obszarów zdegradowanych.</p>	<p>Rewitalizacja fizyczna, gospodarcza i społeczna obszarów zmarginalizowanych i zagrożonych marginalizacją.</p>
		<p>Alokacja podstawowa ZIT- 11,585975 mln EUR (Procedura konkursowa)</p> <p>Rewitalizacja obszarów miejskich i gminnych, w tym AZL w Przylepie.</p> <p>Projekty kluczowe (2 mln EUR)</p> <p>Rewitalizacja obiektów WOSiR w Drzonkowie.</p>	
	<p>Priorytet inwestycyjny 10.4 Inwestycje w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej.</p>	<p>Infrastruktura edukacyjna dostosowana do potrzeb rynku pracy.</p>	<p>Poprawa jakości infrastruktury edukacyjnej wszystkich szczebli kształcenia.</p>
		<p>Bezpośredni udział beneficjentów w procedurach konkursowych RPO</p> <p>Szkolnictwo zawodowe – projekty inwestycyjne.</p>	

Cele strategii ZIT	Priorytet strategii ZIT/priorytet inwestycyjny	Działania	Cel szczegółowy RPO Lubuskie 2020
<p>Aktywna społeczność MOF ZG (EFS) Cel tematyczny UE: 10,9.</p>	<p>Priorytet inwestycyjny 10.1.: Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i średniego.</p>	<p>Wysoka jakość i dostępność edukacji na wszystkich poziomach kształcenia</p>	<p>Zmniejszenie nierówności w upowszechnieniu edukacji oraz dostosowanie systemu kształcenia do zindywidualizowanych potrzeb uczniów.</p>
		<p>Alokacja podstawowa ZIT- 4,186516mln EUR (Projekty kluczowe) Projekty rozwojowe w oparciu o wykorzystanie potencjału Centrum Nauki Keplera. Alokacja dodatkowa ZIT- 1,81mln EUR (Projekty kluczowe) Projekty rozwojowe w oparciu o wykorzystanie potencjału Centrum Nauki Keplera. (Bezpośredni udział beneficjentów w procedurach konkursowych RPO) Projekty związane z poprawą dostępu do dobrej jakości edukacji.</p>	
	<p>Priorytet inwestycyjny 10.3.: Poprawa dostępności uczenia się przez całe życie, podniesienie umiejętności i kwalifikacji siły roboczej i zwiększenie dopasowania systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy.</p>	<p>Lepszy dostęp do wysokiej jakości kształcenia zawodowego</p>	<p>Wzmocnienie potencjału, atrakcyjności i podniesienie jakości oferty edukacyjnej szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe uwzględniające potrzeby rynku pracy.</p>
		<p>Bezpośredni udział beneficjentów w procedurach konkursowych RPO) Rozwój szkolnictwa zawodowego, projekty miękkie.</p>	

	Priorytet inwestycyjny 9.4.: Aktywna integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności.	Zapobieganie wykluczeniu społecznemu na terenach zdegradowanych i obszarach wiejskich.	Upowszechnienie aktywizacji zawodowej, społecznej, zdrowotnej i edukacyjnej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
		Alokacja dodatkowa ZIT - 5,50 mln EUR (Procedura konkursowa) Małe projekty dotyczące wykluczenia społecznego powiązane z rewitalizacją fizyczną oraz na wybranych obszarach wiejskich i terenach zielonych.	

Cel 1

Wysoki poziom wewnętrznej integracji komunikacyjnej i dobre połączenia obszaru funkcjonalnego z siecią dróg krajowych

MOF ZG nie posiada sprawnego i jednolitego systemu komunikacji miejskiej. Obecnie obszar funkcjonalny Zielonej Góry tylko w części jest objęty zorganizowaną komunikacją miejską. Poza miastem Zielona Góra, gminami Zielona Góra i Zabór funkcjonują tylko linie komercyjne nie zapewniające spójności systemowej taryfowej. Na obszarze objętym wspólną komunikacją funkcjonuje jednolity system taryfowy oparty o kartę elektroniczną oraz system informacji pasażerskiej i zarządzania ruchem pojazdów on-line oparty o lokalizację pojazdów w czasie rzeczywistym.

Sieć drogową na tym obszarze również posiada wiele braków. Stan techniczny dróg nie jest zadowalający. W rdzeniu obszaru funkcjonalnego, który jest głównym węzłem komunikacyjnym dla całego obszaru istnieją poważne przeszkody w rozwijaniu sieci komunikacji miejskiej. Są to tzw. wąskie gardła związane z brakami w sieci drogowej. Istniejąca sieć powiązań MOF ZG z siecią dróg krajowych również nie jest zadowalająca. Istniejąca obwodnica północna Zielonej Góry, będąca jednocześnie głównym połączeniem wewnętrznym obszaru funkcjonalnego już przestaje spełniać swoją funkcję ze względu na zbyt duże zatłoczenie.

1. Priorytet inwestycyjny 4.5.: Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, wspieranie zrównoważonego transportu miejskiego oraz podejmowania odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygujących

Działanie 1: Rozwijanie komunikacji miejskiej przyjaznej środowisku

Rozwój niskoemisyjnego transportu miejskiego w obsłudze mieszkańców obszaru funkcjonalnego miasta Zielona Góra.

Koncepcja rozwoju systemu transportu publicznego obejmuje trzy podstawowe zakresy działań:

- Stworzenie jednolitego systemu komunikacji publicznej na całym obszarze funkcjonalnym Zielonej Góry w oparciu o pojazdy elektryczne oraz rozbudowę systemu Elektronicznej Karty Aglomeracyjnej (zadanie przewidywane do sfinansowania z POIiŚ jako projekt komplementarny).
- Rozszerzenie obszaru stosowania i rozbudowa funkcji komunikacyjnego e-biletu użytkowanego w Zielonej Górze do Elektronicznej Karty Aglomeracyjnej (zadanie przewidywane do sfinansowania z POIiŚ jako projekt komplementarny).
- Rozwijanie transportu rowerowego, w tym rozbudowa sieci ścieżek rowerowych na obszarze funkcjonalnym. Budowa ścieżek rowerowych przy drogach gminnych, powiatowych i wojewódzkich (zadanie przewidywane do sfinansowania w ramach alokacji ZIT).

Realizacja tego działania wpłynie na zmniejszenie zatłoczenia motoryzacyjnego, poprawę płynności ruchu i ograniczenie negatywnego wpływu transportu na środowisko naturalne. Przewiduje się wdrażanie projektów, które będą zawierać elementy redukujące/minimalizujące oddziaływania hałasu/drgań/zanieczyszczeń powietrza oraz elementy promujące zrównoważony rozwój układu urbanistycznego i zwiększenie przestrzeni zielonych miasta.

Projekty będą realizowane według najlepszej środowiskowo spośród badanych racjonalnych opcji, ze szczególnym uwzględnieniem rozwiązania danego problemu komunikacyjnego, przy jak najmniejszym wpływie na klimat akustyczny i jakość powietrza (w szczególności minimalizacji emisji zanieczyszczeń powietrza) oraz redukcji gazów cieplarnianych zgodnie z aktualnym planem gospodarki niskoemisyjnej.

Źródła finansowania	Środki EFRR przekazane do ZIT z Regionalnego Programu Operacyjnego Lubuskie 2020; Środki Funduszu Spójności z POIiŚ na realizację projektów komplementarnych
Priorytet inwestycyjny	Priorytet inwestycyjny 4.5.: Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, wspieranie zrównoważonego transportu miejskiego oraz podejmowanie odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygacyjnych
Rodzaje projektów	W ramach alokacji ZIT: Budowa ścieżek rowerowych przy drogach gminnych, powiatowych i wojewódzkich;
Projekt komplementarny POIiŚ:	Zakup ekologicznych pojazdów komunikacji miejskiej, budowa infrastruktury niezbędnej do sprawnego funkcjonowania komunikacji miejskiej, w tym infrastruktury zajezdni, infrastruktury obsługi ruchu pasażerskiego
Wskaźniki	Długość wybudowanych ścieżek rowerowych (km)
Główni Beneficjenci	Jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia, spółki prawa handlowego będące własnością JST;
Poziom dofinansowania (max)	85%
Termin realizacji	2014- 2022
Pomoc publiczna	Nie przewiduje się występowania pomocy publicznej
Tryb naboru	Indykatywna lista projektów kluczowych

Źródła finansowania	Środki EFRR przekazane do ZIT z Regionalnego Programu Operacyjnego Lubuskie 2020; Środki z funduszu POIiŚ na realizację projektów komplementarnych
Priorytet inwestycyjny	Priorytet inwestycyjny 7.2.: Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T
Rodzaje projektów	W ramach alokacji ZIT: Usuwanie wąskich gardeł i uzupełnianie brakujących połączeń w komunikacji na terenie rdzenia obszaru funkcjonalnego Projekt kluczowy: Budowa ulicy Aglomeracyjnej.
Projekt komplementarny POIiŚ	Budowa obwodnicy południowej miasta Zielona Góra
Wskaźniki	Długość wybudowanych dróg (km)
Uprawnieni Beneficjenci	Jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia, spółki prawa handlowego będące własnością JST
Poziom dofinansowania (max)	85%
Termin realizacji	2014- 2022
Pomoc publiczna	Nie przewiduje się występowania pomocy publicznej
Tryb naboru	Indykatywna lista projektów kluczowych

Cel 2

Zrównoważony rozwój i ochrona zasobów przyrodniczych i kulturowych

Jednym z ważnych elementów polityki zrównoważonego rozwoju jest właściwe wykorzystywanie zasobów oraz działanie na rzecz ich odbudowy i ochrony. W ramach tego celu znalazły się działania dotyczące ochrony środowiska, zasobów przyrodniczych i kulturowych. Jakość życia mieszkańców i konkurencyjność obszaru funkcjonalnego związana jest zarówno z tworzeniem warunków do inwestowania i prowadzenia działalności gospodarczej, jak i ze sferą ochrony środowiska, kultury, wypoczynku i rekreacji. Obszar funkcjonalny pod względem zasobów przyrodniczych i kulturowych posiada duży potencjał, który pozwala na zwiększenie jego konkurencyjności i tworzenie przestrzeni publicznych charakteryzujących się nowoczesnością, przyjaznych dla mieszkańców.

Diagnoza obszaru funkcjonalnego podkreśla znaczenie zasobów przyrodniczych jako ważnego atutu rozwojowego. Jednym z ważniejszych jest rzeka Odra i tereny wokół niej, wykorzystywane głównie pod funkcje turystyczne i rekreacyjne. Gminy z obszaru funkcjonalnego bezpośrednio położone nad Odrą uczestniczą w projektach związanych z turystycznym wykorzystaniem rzeki. Rozwija się ruch turystyczny oparty o powstające przystanie. Na obszarze funkcjonalnym Zielonej Góry obok dwu rezerwatów przyrody, znajdują się bardzo ważne obiekty przyrodnicze o dużej wartości ze względu na bogactwo roślinności, jak i wartościowe założenia urbanistyczne. W Zatoniu, w gminie wiejskiej Zielona Góra, znajduje się zabytkowy park z połowy XIX w., założony z inicjatywy księżnej Doroty de Talleyrand-Périgord, który wymaga renowacji. Ponadto, w gminie Czerwieńsk w Nietkowie można zobaczyć zabytkowy park krajobrazowy założony przy zespole pałacowym w połowie XVIII w. oraz arboretum z gatunkami i odmianami ozdobnymi drzew oraz krzewów. Zabytkowy park jest zlokalizowany także w Laskach. Został założony w połowie XIX w.

Miasto Zielona Góra także jest otoczone lasami. W samym mieście umiejscowionych jest 5 parków oraz Ogród Botaniczny prowadzony przez Uniwersytet Zielonogórski, w którym można spotkać obecnie około 500 gatunków i odmian roślin, a przy obiekcie utworzone zostało Mini Zoo w ramach partnerstwa z ogrodem zoologicznym w Cottbus. Za wyjątkiem nowopowstałego Ogrodu Botanicznego oraz części Parku Piastowskiego w Zielonej Górze, pozostała część zasobów jest w bardzo złym stanie i nie może być wykorzystywana ani jako miejsce rekreacji mieszkańców ani jako atrakcje turystyczne, pomimo niewątpliwego potencjału tkwiącego w tych obiektach. Takim obszarem jest np. Dolina Gęśnika w Zielonej Górze.

Równie ważny potencjał tworzy dziedzictwo kulturowe i zasoby, którymi dysponują instytucje kultury. Na terenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Zielonej Góry można zidentyfikować zasoby dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego o znaczeniu ponadlokalnym, ponadregionalnym, krajowym czy międzynarodowym oddziaływujące na tworzenie wartości symbolicznych obszaru, pełniących funkcje integrujące i wpływające na kreowanie wspólnej tożsamości. Ważnym elementem dziedzictwa kulturowego całego obszaru MOF ZG są tradycje winiarskie. W Zielonej Górze wizytówką miasta jest Wzgórze Winne, porośnięte krzewami winorośli, na którym zlokalizowany jest historyczny Domek Winiarza i Palmiarnia, jedna z głównych atrakcji turystycznych. Corocznie obchodzone jest Winobranie – Święto Miasta, które cieszy się dużym powodzeniem wśród mieszkańców i turystów, ponadto jest imprezą rozpoznawalną w Polsce i popularyzowaną także u zachodnich sąsiadów.

Tradycja winiarska odradza się w działaniach licznie powstających winnic na terenie gmin Sulechów, Zabór, Świdnica, gminie wiejskiej Zielona Góra. Ważnym działaniem jest rozpoczęte przy udziale samorządu wojewódzkiego tworzenie dużego centrum winiarstwa w gminie Zabór.

Ważnym elementem rozwijania tych tradycji jest działalność instytucji kultury, takich jak Muzeum Etnograficzne w Ochli, Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze, Teatr Lubuski, Filharmonia Zielonogórska czy ZOK Amfiteatr. Dotychczasowe wykorzystanie tego potencjału rozwojowego obszaru funkcjonalnego nie jest wystarczające i wymaga działań, które będą wspierać poszerzenie oferty, budowania marki i promocji obszaru funkcjonalnego.

Ważną barierą rozwojową rdzenia obszaru funkcjonalnego, ograniczającą możliwości inwestowania są braki w infrastrukturze związane z zagospodarowywaniem wód opadowych. Obszar Zielonej Góry ze względu na warunki terenowe (wysoki poziom wód gruntowych w dużej części miasta oraz duże różnice wysokości) narażony jest na silne oddziaływanie wód deszczowych. Ok 60% sieci odprowadzającej deszczówkę to przestarzała kanalizacja ogólnospławna. Nie pozwala to na odebranie wód opadowych w całości i skutkuje podtapianiem domów mieszkalnych. Na innych obszarach, szczególnie dzielnic Jędrzychów i Chynów problemem jest brak zbiorników retencyjnych na istniejącej kanalizacji deszczowej. Skutkuje to przepełnianiem cieków wodnych będących odbiornikami wód opadowych i zalewanie niżej położonych dzielnic. Zidentyfikowane braki w infrastrukturze powodują poważne problemy z lokalizowaniem nowych inwestycji i ograniczają rozwój miasta, utrudniając prawidłowe gospodarowanie przestrzenią miejską, co wpływa na poprawność procesów planowania przestrzennego na całym obszarze funkcjonalnym.

1. Priorytet inwestycyjny 6.4.: Ochrona i przywrócenie bioróżnorodności, ochrona i rekultywacja gleby oraz promowanie systemów ochrony ekosystemów, w tym NATURA 2000 oraz zielonej infrastruktury

Działanie 1.

Ochrona i wykorzystanie zasobów przyrodniczych obszaru funkcjonalnego.

W ramach działania przewiduje się przeprowadzenie kompleksowej renowacji oraz przystosowania do pełnienia funkcji rekreacyjnej dla mieszkańców obszaru funkcjonalnego oraz funkcji turystycznej wybranych terenów zielonych. Dotyczyć to będzie istniejących terenów parkowych oraz innych obszarów posiadających walory pozwalające na ich wykorzystanie dla odpoczynku, organizacji imprez o charakterze rekreacyjnym, masowych imprez sportowych i kulturalnych. Zadania podejmowane w ramach działania będą uzupełniane i rozszerzane poprzez powiązanie z innymi działaniami, szczególnie z Działaniem 3 oraz Celem 1, Działanie 1: Rozwijanie komunikacji miejskiej przyjaznej środowisku. Dotyczy to powiązań z projektem rozbudowy sieci dróg rowerowych na obszarze funkcjonalnym.

Źródła finansowania	Środki EFRR przekazane do ZIT z Regionalnego Programu Operacyjnego Lubuskie 2020
Priorytet inwestycyjny	Priorytet inwestycyjny 6.4.: Ochrona i przywrócenie bioróżnorodności, ochrona i rekultywacja gleby oraz promowanie systemów ochrony ekosystemów, w tym NATURA 2000 oraz zielonej infrastruktury
Rodzaje projektów	W ramach alokacji ZIT: Renowacja i przywrócenie funkcji rekreacyjnej i turystycznej terenów zielonych
Wskaźniki	- obszar zagospodarowanych terenów zielonych (ha) - ilość obiektów przystosowanych dla potrzeb turystyki
Główni Beneficjenci	Jednostki samorządu terytorialnego (JST) i ich związki, stowarzyszenia i porozumienia, spółki prawa handlowego będące własnością JST, organizacje pozarządowe
Poziom dofinansowania (max)	85%
Termin realizacji	2014- 2022
Pomoc publiczna	Nie przewiduje się występowania pomocy publicznej
Tryb naboru	Procedura konkursowa

2. Priorytet inwestycyjny 5.2. (FS/EFRR- miasta pow. 100 000 mieszkańców)

Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń, przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami

Działanie 1.

Zagospodarowanie wód opadowych na terenie rdzenia MOF ZG

W ramach tego działania przewiduje się przygotowanie dużego projektu inwestycyjnego dotyczącego zagospodarowania wód opadowych, w tym, budowy sieci kanalizacji deszczowej, zbiorników wodnych oraz regulacji cieków wodnych będących odbiornikami deszczówki. Zgodnie z linią demarkacyjną POIŚ, działanie może dotyczyć miast powyżej 100 000 mieszkańców. Przewiduje się objęcie projektem terenu miasta i gminy wiejskiej Zielona Góra.

POIŚ Oś priorytetowa III, priorytet inwestycyjny 5.2. (FS/EFRR – miasta pow. 100 000 mieszk.)

Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń, przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami.

Procedura konkursowa zgodnie z uszczegółowieniem POIŚ 2014-2020.

3. Priorytet inwestycyjny 6.3.: Ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego

Działanie 1

Poprawa jakości i dostępności usług w dziedzinie kultury

W ramach działania są planowane inwestycje na rzecz ochrony, promocji i rozwoju dziedzictwa kulturowego. Wsparcie powinno obejmować zadania nakierowane na podnoszenie jakości usług w zakresie kultury oraz poprawę ich dostępności przez inwestycje w zintegrowaną sieć instytucji kultury oraz obiektów zabytkowych oraz przez wsparcie i rozwój centrów informacji kulturalnej i promocji kultury. Dotyczy to szerokiego wachlarza usług w zakresie kultury. Odpowiedniego wsparcia wymaga również rozwijanie tradycji winiarskich tak charakterystycznych dla obszaru funkcjonalnego i inne projekty z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego. Zadania w ramach działania obejmą inwestycję w poprawę jakości infrastruktury instytucji świadczących usługi w zakresie kultury oraz rozwijających usługi związane z turystyką pozwalające na rozszerzenie ich oferty w celu podniesienia jej atrakcyjności i dostępności i będą sprzyjać realizacji projektów związanych z propagowaniem tradycji regionalnych i podnoszeniem atrakcyjności kulturalnej MOF.

Źródła finansowania	Środki EFRR przekazane do ZIT z Regionalnego Programu Operacyjnego Lubuskie 2020
Priorytet inwestycyjny	Priorytet inwestycyjny 6.3.: Ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego Cel szczegółowy 6.3.1. PI 6.3.: Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego oraz naturalnego regionu
Rodzaje projektów	W ramach alokacji ZIT: Rozbudowa, modernizacja obiektów użytkowanych na cele działalności kulturalnej, wyposażenie obiektów w sprzęt niezbędny do prowadzenia działalności, organizacja i wyposażenie punktów informacyjnych w tym, w odpowiednie systemy informatyczne
Wskaźniki	- liczba instytucji kultury objętych wsparciem (szt.), - liczba wybudowanych obiektów infrastruktury turystycznej (szt.)
Uprawnieni Beneficjenci	Jednostki samorządu terytorialnego (JST) i ich związki, stowarzyszenia i porozumienia, spółki prawa handlowego będące własnością JST, organizacje pozarządowe
Poziom dofinansowania (max)	85%
Termin realizacji	2014- 2022
Pomoc publiczna	Nie przewiduje się występowania pomocy publicznej
Tryb naboru	Procedura konkursowa

Cel 3

Efektywne gospodarowanie energią

Efektywność energetyczna jest jednym z najważniejszych zadań w polityce państwa. Gospodarka Polski w tym zakresie znacząco odbiega od średniej europejskiej. Działania w tym zakresie zostały zintensyfikowane dzięki wsparciu finansowemu w ramach funduszy UE w perspektywie programowej 2007-2013. Wszystkie gminy z obszaru funkcjonalnego prowadzą działania związane z poprawą efektywności energetycznej obiektów publicznych i mieszkaniowych. Jednak znaczna część budynków użyteczności publicznej to obiekty zbudowane przed wieloma latami, kiedy obowiązywały znacznie mniejsze wymagania dotyczące izolacyjności cieplnej. Dotyczy to również budynków mieszkalnych. Duża część zasobów mieszkaniowych używa indywidualnych systemów ogrzewania. Nadal często są to nieekologiczne kotłownie tradycyjne, które obok niskiej efektywności energetycznej są producentami zanieczyszczeń odpowiadającymi za główną część tzw. niskiej emisji. Kolejnym ważnym problemem wprost dotyczącym budżetu gmin są systemy oświetlenia ulicznego. Są to znaczące pozycje w budżecie każdej gminy, a dostępne nowoczesne technologie oświetleniowe pozwalają na wielokrotne zmniejszenie zużycia energii oraz ponoszonych opłat.

1. Priorytet inwestycyjny 4.7.: Promowanie wysokosprawnej kogeneracji energii cieplnej i elektrycznej w oparciu o popyt na użytkową energię cieplną

Działanie 1

Rozwijanie proekologicznych systemów grzewczych

Działanie jest ściśle związane ze zmniejszaniem wpływu niskiej emisji na stan środowiska naturalnego. Wykorzystanie systemów opartych o nowoczesne ciepłownie jest jednym z rozwiązań najkorzystniejszych dla środowiska oraz ekonomicznym dla użytkowników. Elektrociepłownia Zielona Góra SA jest największym dostawcą ciepła systemowego, a po przeprowadzonej w ostatnich latach zmianie technologii na wykorzystującą gaz ze źródeł lokalnych jest również producentem ekologicznym.

Zielona Góra posiada duży potencjał rozwojowy w zakresie korzystania z ciepła systemowego. Rozszerzanie zakresu korzystania z sieci ciepłowniczych przynosi znaczące korzyści ekologiczne oraz jest rozwiązaniem konkurencyjnym ekonomicznie. Dostawcy ciepła systemowego rozszerzają swoje możliwości i wprowadzają do swojego zakresu działania dostawę chłodu – usługę konkurencyjną dla zużywających dużo energii elektrycznej instalacji klimatyzacyjnych.

W ramach działania przewiduje się złożenie projektu na rozbudowę sieci ciepłowniczych w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020.

Priorytet inwestycyjny 4.7.: Promowanie wysokosprawnej kogeneracji energii cieplnej i elektrycznej w oparciu o popyt na użytkową energię cieplną.

2. Priorytet inwestycyjny 4.3.: Wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w sektorze publicznym i mieszkaniowym

Działanie 2

Podniesienie efektywności energetycznej obiektów i instalacji w gminach MOF ZG

Wszystkie gminy z obszaru funkcjonalnego posiadają znaczącą ilość obiektów publicznych wykonanych w technologiach o wysokich wskaźnikach przenikalności ciepła, wyposażonych w systemy grzewcze o zbyt niskiej wydajności. Dostępne obecnie technologie pozwalają na radykalne zmniejszenie energochłonności tych obiektów. Należy tu również wykorzystać rozwiązania wykorzystujące zieloną energię, w tym energię słoneczną. Będzie to miało zasadniczy wpływ na komfort użytkowników, zmniejszenie zużycia energii i opłat za energię oraz zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do środowiska. W przypadku instalacji oświetlenia ulic ważnym czynnikiem jest możliwość skorzystania z rezultatów postępu technologicznego w zakresie produkcji źródeł światła. Najnowsze rozwiązania pozwalają na wielokrotne zmniejszenie zużywanej energii, co w przypadku dużej skali zapotrzebowania powoduje, że korzyści środowiskowe i ekonomiczne są znaczne.

Źródła finansowania	Środki EFRR przekazane do ZIT z Regionalnego Programu Operacyjnego Lubuskie 2020
Priorytet inwestycyjny	Priorytet inwestycyjny 4.3.: Wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w sektorze publicznym i mieszkaniowym
Rodzaje projektów	W ramach alokacji ZIT: Termomodernizacja obiektów publicznych i komunalnych mieszkaniowych. Energooszczędne oświetlenie ulic i obiektów publicznych . W ramach alokacji podstawowej RPO Lubuskie 2020 (bezpośredni udział gmin w konkursach RPO Lubuskie): Termomodernizacja obiektów publicznych i komunalnych mieszkaniowych. Energooszczędne oświetlenie ulic i obiektów publicznych .
Wskaźniki	Ilość obiektów poddanych termomodernizacji
Główni Beneficjenci	JST, stowarzyszenia i związki JST, jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną, spółki prawa handlowego będące własnością JST
Poziom dofinansowania (max)	85%
Termin realizacji	2014 - 2022
Pomoc publiczna	Nie przewiduje się występowania pomocy publicznej
Tryb naboru	Procedura konkursowa

Cel 4

Rozwój usług elektronicznych w obszarze funkcjonalnym

1. Priorytet inwestycyjny 2.3.: Wzmocnienie zastosowania TIK dla e-administracji, e-learning, e-integracja, e-zdrowie

Działanie 1. Rozwój usług elektronicznych w obszarze funkcjonalnym

Rozwijanie usług elektronicznych w samorządach jest jednym z bardzo ważnych elementów budowy społeczeństwa informacyjnego. Pozwalają one na ułatwienie i przyspieszenie korzystania z usług, załatwiania spraw urzędowych. Mieszkańcy obszaru funkcjonalnego po zakończeniu trwających działań związanych z rozbudową sieci światłowodowych pozwalających na dostęp do szerokopasmowego Internetu oraz dzięki szybkiemu rozwojowi dostępu do Internetu w sieciach telefonii komórkowej będą mogli korzystać z wszelkich usług dostępnych tą drogą. Diagnoza pokazała, że obecnie największy zakres usług oferuje miasto Zielona Góra, ale nie jest to zakres zadowalający. Pozostałe gminy znacznie odbiegają pod tym względem od rdzenia obszaru. Działania podejmowane poprzez gminy będą służyć rozbudowie i integrowaniu ze sobą systemów usług, podnoszeniu poziomu bezpieczeństwa. Rozbudowa tych systemów będzie również ważnym czynnikiem integrującym obszar funkcjonalny.

Źródła finansowania	Środki EFRR w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubuskiego
Priorytet inwestycyjny	Priorytet inwestycyjny 2.3.: Wzmocnienie zastosowania TIK dla e-administracji, e-learning, e-integracja, e-zdrowie
Rodzaje projektów	W ramach alokacji podstawowej RPO LUBUSKIE 2020 (bezpośredni udział gmin w konkursach RPO Lubuskie): Rozbudowa usług elektronicznych w zakresie monitoringu, internetu, informacji turystycznej, zarządzania parkingami i ruchem
Główni Beneficjenci	JST, stowarzyszenia i związki JST, jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną, spółki prawa handlowego będące własnością JST, organizacje pozarządowe
Wskaźniki	- liczba uruchomionych systemów teleinformatycznych w instytucjach publicznych [szt.] -liczba zainstalowanych aplikacji w instytucjach publicznych [szt.]
Poziom dofinansowania (max)	85%
Termin realizacji	2014 - 2022.
Pomoc publiczna	Nie przewiduje się występowania pomocy publicznej
Tryb naboru	Procedura konkursowa

Cel 5

Infrastruktura społeczna spełniająca oczekiwania mieszkańców

Rozbudowa infrastruktury i dostosowanie jej do zmieniających się potrzeb społecznych jest jednym z ważnych warunków zrównoważonego rozwoju obszaru funkcjonalnego. Poziom zaspokojenia potrzeb mieszkańców w zakresie dostępności infrastruktury ochrony zdrowia i edukacji i świadczonych tam usług oraz zapobieganie wykluczeniu niektórych grup społecznych poprzez oddziaływanie na obszary zdegradowane jest jednym z ważnych wyznaczników poziomu życia.

Zmiany demograficzne wskazują, że istotnym problemem jest starzenie się społeczeństwa i coraz częstsze występowanie chorób przewlekłych, w tym chorób nowotworowych. Równie ważny problem to wzrastający odsetek osób niepełnosprawnych. Dotyczy to różnych grup wiekowych. Gminy obszaru funkcjonalnego zamierzają również wspierać działania władz regionu w zakresie poprawy jakości i zwiększenia dostępności usług medycznych w zakresie pediatrii.

W sferze edukacyjnej wyraźnie widoczna jest potrzeba wsparcia edukacji o charakterze zawodowym. Na rynku pracy widoczna jest dysproporcja we wskaźnikach bezrobocia absolwentów szkół zawodowych i ogólnokształcących na niekorzyść tych ostatnich. Kolejnym ważnym działaniem jest rewitalizacja fizyczna ściśle powiązana z działaniami w sferze społecznej. Na obszarze funkcjonalnym zostały wstępnie zidentyfikowane obszary zdegradowane, do których należy również włączyć obszary wiejskie, dotąd pomijane w tych działaniach.

W tym ujęciu obszarów strategicznych w ramach ZIT widoczna jest potrzeba traktowania problemów w sposób całościowy. Oddziaływanie powinno odbywać się na różnych płaszczyznach i obejmować zadania związane z opieką nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi, które są bardzo istotnymi z punktu widzenia społecznego obioru jako wyznaczniki poziomu życia. Należy tu również włączyć wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich obszarów miejskich i wiejskich i zapobieganie wykluczeniu społecznemu. Ważne potrzeby są widoczne w obszarze bezrobocia. Dotyczy to całego obszaru funkcjonalnego oraz różnych grup społecznych. W diagnozie społeczno-gospodarczej obszaru funkcjonalnego podnoszone są istotne czynniki związane z wykluczeniem z rynku pracy niektórych grup społecznych. Dotyczy to m.in. kobiet i potrzeby umożliwienia im godzenia pracy zawodowej z koniecznością opieki nad dziećmi. W tym kontekście ważne są również działania związane z edukacją, w tym edukacją zawodową, zapobieganiem przedwczesnego kończeniu nauki i wspieraniem uczenia się przez całe życie. W tych procesach duże znaczenie powinno mieć wprowadzanie nowoczesnych metod nauczania, rozszerzanie działań wspierających działalność edukacyjną szkół, podnoszenia kwalifikacji nauczycieli i popularyzacja nauki. W działaniach związanych z edukacją i zapobieganiem wykluczeniu społecznemu należy również wskazać na rolę sektora pozarządowego.

1. Priorytet inwestycyjny 9.1.: Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych

Działanie 1

Dostosowanie infrastruktury do zmieniających się warunków demograficznych

Bezpośrednie działania w sferze infrastruktury ochrony zdrowia skupiają się w obszarach związanych z problemami zidentyfikowanymi w diagnozie oraz znajdującymi się w kompetencjach samorządów. Należą do nich: prowadzenie hospicjów oraz opieka i rehabilitacja osób niepełnosprawnych. W tych dziedzinach istniejące na terenie Zielonej Góry placówki nie zaspokajają istniejących potrzeb wszystkich gmin obszaru funkcjonalnego. Rozbudowa tych placówek i podniesienie standardu ich funkcjonowania jest bardzo ważnym czynnikiem oddziaływania w sferze społecznej. Ważnym zadaniem z perspektywy regionu jest rozbudowa opieki pediatrycznej. W tym zakresie podstawowym działaniem jest budowa wojewódzkiego szpitala dziecięcego w Zielonej Górze. Ze względu na istotne znaczenie tego działania dla poziomu opieki zdrowotnej w obszarze funkcjonalnym, samorządy MOF ZG będą wspierać swoim udziałem przedsięwzięcie planowane przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego.

Źródła finansowania	Środki EFRR w ramach alokacji ZIT Regionalnego Programu Operacyjnego Lubuskie 2020
Priorytet inwestycyjny	Priorytet inwestycyjny 9.1.: Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych
Rodzaje projektów	W ramach alokacji ZIT: - Rozbudowa Hospicjum w Zielonej Górze, - Budowa hostelu dla osób niepełnosprawnych w Zielonej Górze
Główni Beneficjenci	JST, stowarzyszenia i związki JST, jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
Wskaźniki	- Ilość wybudowanych /przystosowanych /zmodernizowanych obiektów - Kubatura wybudowanych /przystosowanych/ zmodernizowanych obiektów
Poziom dofinansowania (max)	85%
Termin realizacji	2014 - 2022
Pomoc publiczna	Nie przewiduje się występowania pomocy publicznej
Tryb naboru	Lista indykatywna projektów kluczowych

2. Priorytet inwestycyjny 9.2.: Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich

Działanie 2

Wsparcie rozwoju obszarów zdegradowanych

Gminy z obszaru funkcjonalnego identyfikowały obszary zdegradowane tworząc Lokalne Programy Rewitalizacji. Zostały one przygotowane przez miasta Zielona Góra i Sulechów. Gminy wiejskie, np. Świdnica również podejmowały działania o charakterze rewitalizacyjnym. Rewitalizacja jest kompleksowym działaniem, którego celem jest społeczne i gospodarcze ożywienie obszaru, który pod względem wskaźników rozwoju społecznego i gospodarczego znacząco odbiega od wskaźników ustalonych jako punkt odniesienia. Działania w zakresie rewitalizacji finansowane w ramach perspektywy finansowej 2007-2013 zmieniają funkcjonowanie tych obszarów, jednak skala problemów nadal jest duża i wymaga to kontynuowania interwencji w tym działaniu. Lista obszarów podlegających rewitalizacji może być jeszcze rozszerzona o zdegradowane tereny wiejskie. Działanie w zakresie rewitalizacji fizycznej będzie wspierane działaniami finansowanymi z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Celu priorytetowy 6 strategii ZIT - Aktywna społeczność MOF ZG.

Źródła finansowania	Środki EFRR w ramach alokacji ZIT Regionalnego Programu Operacyjnego Lubuskie 2020
Priorytet inwestycyjny	Priorytet inwestycyjny 9.2.: Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich
Rodzaje projektów	W ramach alokacji ZIT (procedura konkursowa): Inwestycje w infrastruktur obszarów zdegradowanych zgodnie z Lokalnymi Programami Rewitalizacji. (Projekt kluczowy) Rewitalizacja Obiektów Wojewódzkiego Ośrodka Sportu i Rekreacji w Drzonkowie.
Główni Beneficjenci	JST, stowarzyszenia i związki JST, jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną, stowarzyszenia
Wskaźniki	- powierzchnia zrewitalizowanych obszarów (ha) - liczba nowych /przebudowanych /przekształconych obiektów infrastruktury, zlokalizowanych na zrewitalizowanych obszarach (szt.)
Poziom dofinansowania (max)	85%
Termin realizacji	2014- 2022
Pomoc publiczna	Nie przewiduje się występowania pomocy publicznej
Tryb naboru	Procedura konkursowa

3. Priorytet Inwestycyjny 10.4. Inwestycje w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej

Działanie 3

Infrastruktura edukacyjna dostosowana do potrzeb rynku pracy

Tendencje demograficzne i związane z przemianami gospodarczymi na rynku pracy powodują potrzebę dostosowywania do nich systemu edukacyjnego. Zaobserwowane na rynku pracy tendencje wskazują na potrzebę wzmocnienia szkolnictwa zawodowego i przekształcanie oferty edukacyjnej takich placówek w kierunku zgodnym z zapotrzebowaniem rynku pracy. Wymaga to doposażenia szkół i rozbudowy ich infrastruktury. Działanie to dotyczy kształcenia na poziomie szkół zawodowych i średnich szkół technicznych. Głównymi ośrodkami tego typu kształcenia na obszarze funkcjonalnym są miasta Zielona Góra i Sulechów. Należy zaznaczyć, że w związku z wzrastającym udziałem osób dorosłych wśród korzystających z tego typu edukacji, wsparcie powinno dotyczyć wszystkich rodzajów szkół i poziomów kształcenia zawodowego. Wsparcie w ramach tego działania będzie powiązane z działaniami podejmowanymi w ramach Celu Priorytetowego 6. Aktywna społeczność MOF ZG finansowanymi z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Źródła finansowania	Środki EFRR w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Lubuskie 2020
Priorytet inwestycyjny	10.4. Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej
Rodzaje projektów	W ramach alokacji podstawowej RPO LUBUSKIE 2020 (bezpośredni udział gmin w konkursach RPO Lubuskie): inwestycje w infrastrukturę szkolnictwa zawodowego
Główni Beneficjenci	JST, stowarzyszenia i związki JST, jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną, organy założycielskie szkół publicznych
Poziom dofinansowania (max)	85%
Termin realizacji	2014- 2022
Pomoc publiczna	Nie przewiduje się występowania pomocy publicznej
Tryb naboru	Procedura konkursowa

Cel 6

Aktywna społeczność MOF ZG (EFS)

Uzyskanie społecznej i gospodarczej spójności obszaru funkcjonalnego wymaga prowadzenia działań zintegrowanych i wielopłaszczyznowych. Obok zróżnicowanych przedsięwzięć inwestycyjnych niezbędne są działania w sferze społecznej, które zapewnią niezbędne wsparcie społecznościom lokalnym w tak ważnych dziedzinach jak rozwój rynku pracy, zapobieganie wykluczeniu społecznemu i rozwój społeczeństwa obywatelskiego. Wyzwania w tym zakresie wynikają z dysproporcji rozwojowych występujących na obszarze funkcjonalnym. Realizacja celów strategii i uzyskanie efektu ciągłości procesów rozwojowych wymaga wyraźnego wsparcia rozwoju społecznego. W tym zakresie za najważniejsze zostały uznane działania w sferze edukacji na wszystkich poziomach kształcenia i podniesienie jej poziomu poprzez powszechne stosowanie najnowszych narzędzi w zakresie nauczania i popularyzacji wiedzy i zapobieganiu przedwczesnego kończenia nauki. W tym zakresie konieczne jest zwiększenie roli wyższych uczelni funkcjonujących na obszarze funkcjonalnym. Obecnie jest to słabo wykorzystywany czynnik rozwojowy, pomimo bardzo dużego potencjału. Kolejnym aspektem jest wpływanie na rynek pracy w formie działań popularyzujących naukę w szkołach zawodowych i kształtowanie profilu zawodowego absolwentów w zgodzie z trendami w gospodarce. To działanie wymaga również poprawy współpracy szkół zawodowych z przedsiębiorcami. Obok problemu bezrobocia ludzi młodych ważne są również inne czynniki wykluczenia społecznego. W tym zakresie powinno się uruchomić, obok działań podejmowanych przez gminy, aktywność społeczeństwa obywatelskiego i powiązać działania w sferze społecznej z innymi działaniami na obszarach zdegradowanych.

1. Priorytet inwestycyjny 10.1.: Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i średniego

Działanie 1. Wysoka jakość i dostępność edukacji na wszystkich poziomach kształcenia

Diagnoza obszaru funkcjonalnego wskazuje na zróżnicowanie dostępności i poziomu nauczania pomiędzy gminami wchodzącymi w jego skład. Najpoważniejsze różnice są pomiędzy rdzeniem MOF ZG a terenami wiejskimi. Dotyczy to dostępu do edukacji przedszkolnej oraz zróżnicowania poziomu nauczania, które uwidoczniło się podczas analizy wyników egzaminów na wszystkich poziomach edukacji. Należy podjąć działania, które będą zapobiegać dalszemu zwiększaniu się dystansu pomiędzy tymi obszarami, również poprzez upowszechnianie edukacji przedszkolnej. Kolejnym problemem jest przedwczesne kończenie edukacji. Nie wszyscy uczniowie przygotowujący się do egzaminu maturalnego przystępują do jego zdawania.

Szansą na podniesienie poziomu edukacji jest wykorzystanie istniejącego i tworzonego potencjału. Zbyt mały jest zakres współdziałania wyższych uczelni ze szkołami. Nauki przyrodnicze i ścisłe powinny być popularyzowane i należy umożliwiać młodzieży zainteresowanej poszerzeniem wiedzy w tym zakresie. Ważnym celem jest w tym przypadku również zwiększenie zainteresowania kontynuowaniem nauki na kierunkach studiów wymagających wiedzy w zakresie nauk ścisłych i przyrodniczych oraz podniesienie poziomu wiedzy młodzieży rozpoczynającej studia.

Tworzone w Zielonej Górze Centrum Nauki Keplera, Centrum Przyrodnicze oraz Astro baza im. Keplera w Świdnicy powinny stać się ośrodkami silnie oddziaływującymi na obszar funkcjonalny. Warunkiem jest rozwinięcie bardzo szerokiej współpracy ze wszystkimi placówkami edukacyjnymi na terenie MOF ZG.

Źródła finansowania	Środki EFS w ramach alokacji ZIT Regionalnego Programu Operacyjnego Lubuskie 2020
Priorytet inwestycyjny	Priorytet inwestycyjny 10.1.: Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i średniego
Rodzaje projektów	W ramach alokacji ZIT: Projekty rozwojowe w oparciu o wykorzystanie potencjału Centrum Nauki Keplera (Bezpośredni udział beneficjentów w procedurach konkursowych RPO) Projekty związane z poprawą dostępu do dobrej jakości edukacji w tym przedszkolnej.
Główni Beneficjenci	JST, stowarzyszenia i związki JST, jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną, samorządowe instytucje kultury, organy założycielskie szkół publicznych, wyższe uczelnie
Wskaźniki	Liczba uczniów objętych wsparciem w ramach programu (osoby).
Poziom dofinansowania (max)	100%
Termin realizacji	2014- 2022
Pomoc publiczna	Nie przewiduje się występowania pomocy publicznej
Tryb naboru	W ramach alokacji ZIT Lista indykatywna projektów kluczowych W ramach alokacji RPO Procedura konkursowa zgodnie wymaganiami IZ RPO LUBUSKIE 2020

2. Priorytet inwestycyjny 10.3.: Poprawa dostępności uczenia się przez całe życie, podniesienie umiejętności i kwalifikacji siły roboczej i zwiększenie dopasowania systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy

Działanie 1.

Lepszy dostęp do wysokiej jakości kształcenia zawodowego

Dostęp do wysokiej jakości kształcenia zawodowego i ustawicznego dostosowanego do oczekiwań rynku jest jednym z najpoważniejszych wyzwań związanych z kreowaniem kształtu edukacji na poziomie ponadgimnazjalnym. Należy zapewnić możliwość elastycznego dostosowywania się do zmian na rynku pracy. W przypadku wielu zawodów, takich jak technik ekonomista, technik informatyk, technik budownictwa, technik administracji, technik logistyk, technik mechanik, technik

żywienia i gospodarstwa domowego, a także sprzedawca, kucharz małej gastronomii, fryzjer, murarz, ślusarz i cukiernik bezrobocie absolwentów jest największe, a jednocześnie na tych kierunkach kształciło się najwięcej uczniów. Środki z Europejskiego Funduszu Społecznego powinny być przeznaczone zarówno na podnoszenie poziomu nauczania, jak i na tworzenie bardziej urozmaiconej i pozwalającej na dostosowanie do zmian gospodarczych oferty edukacyjnej. W tym kontekście należy zwrócić również uwagę na współdziałania szkół zawodowych z przedsiębiorcami w ramach systemów praktyk i staży. Korzystnym rozwiązaniem może być również przygotowywanie absolwentów do prowadzenia przez nich własnej działalności gospodarczej.

Źródła finansowania	Środki EFS w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Lubuskie 2020
Priorytet inwestycyjny	Priorytet inwestycyjny 10.3.: Poprawa dostępności uczenia się przez całe życie, podniesienie umiejętności i kwalifikacji siły roboczej i zwiększenie dopasowania systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy
Rodzaje projektów	W ramach alokacji podstawowej RPO LUBUSKIE 2020 (bezpośredni udział gmin w konkursach RPO Lubuskie): Rozwój szkolnictwa zawodowego, wsparcie tworzenia nowych kierunków nauczania i form kształcenia, rozwijanie współpracy szkół zawodowych z przedsiębiorcami.
Główni Beneficjenci	Szkoły i placówki (w rozumieniu ustawy o systemie oświaty) i ich organy prowadzące, jednostki samorządu terytorialnego (JST), ich związki, stowarzyszenia i porozumienia
Wskaźniki	-Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy -Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wyposażonych w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego [szt.]
Poziom dofinansowania (max)	100%
Termin realizacji	2014 - 2022
Pomoc publiczna	Nie przewiduje się występowania pomocy publicznej
Tryb naboru	Procedura konkursowa w ramach RPO Lubuskie 2020

3. Priorytet inwestycyjny 9.4.: Aktywna integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności

Działanie 1

Zapobieganie wykluczeniu społecznemu na terenach zdegradowanych i obszarach wiejskich

Diagnoza obszaru funkcjonalnego wskazuje na zróżnicowane przyczyny wykluczenia społecznego. Jedną z nich jest niski poziom wykształcenia oraz zamieszkiwanie na wsi i jest to zagrożenie występujące na obszarze funkcjonalnym. Wiąże się z tym bezrobocie i ubóstwo, które należą do głównych przyczyn ubiegania się o pomoc społeczną. W większym stopniu niż wcześniej uwidaczniają się inne przyczyny wykluczenia społecznego, takie jak: alkoholizm, bezdomność, narkomania. Zróżnicowanie przyczyn wykluczenia wymaga dobrania odpowiednich instrumentów wspierających, jednak jednym z głównych pozostaje wprowadzenie na ścieżkę edukacji i aktywności zawodowej. Oznacza to również, że w ramach działania podejmowane powinny być projekty zintegrowane i dostosowane do potrzeb konkretnych środowisk. Należy zapewnić integrację zadań w ramach działania z tymi, które będą podejmowane w Działaniach 1 i 3. Synergia tych działań powinna w istotny sposób przyczynić się do zwiększenia skuteczności interwencji w ramach celu.

Źródła finansowania	Środki EFS w ramach alokacji ZIT Regionalnego Programu Operacyjnego Lubuskie 2020
Priorytet inwestycyjny	Priorytet inwestycyjny 9.4.: Aktywna integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności
Rodzaje projektów	W ramach alokacji ZIT: Małe projekty dotyczące wykluczenia społecznego powiązane z rewitalizacją fizyczną oraz na wybranych obszarach wiejskich (tereny zielone). Bezpośredni udział beneficjentów w procedurach konkursowych RPO. Projekty związane z poprawą dostępu do dobrej jakości edukacji.
Główni Beneficjenci	JST, stowarzyszenia i związki JST, podmioty działające w obszarze rynku pracy, zajmujące się aktywizacją osób wykluczonych społecznie, zagrożonych ubóstwem itp., organizacje pozarządowe
Wskaźniki	-Liczba projektów ukierunkowanych na trwały udział kobiet w zatrudnieniu i rozwój ich kariery zawodowej [szt.] -Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie [osoby]
Poziom dofinansowania (max)	100 %
Termin realizacji	2014- 2022
Pomoc publiczna	Nie przewiduje się występowania pomocy publicznej
Tryb naboru	W ramach alokacji ZIT Procedura konkursowa W ramach alokacji RPO Procedura konkursowa zgodnie wymaganiami IZ RPO LUBUSKIE 2020

Cel 7

Rozwój sektora MŚP i innowacyjność motorami wzrostu gospodarczego obszaru funkcjonalnego

MOF ZG charakteryzuje się dość wysokim poziomem przedsiębiorczości. Od 2009 r. w każdej z gmin wchodzących w jego skład zwiększyła się ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. Są to jednak w większości podmioty zatrudniające do dziewięciu pracowników. Wśród działających przedsiębiorstw dominują powiązane z sektorem usługowo-handlowym. Odsetek firm prowadzących działalność produkcyjną jest relatywnie niewielki. Przekłada się to na potencjał innowacyjności MOF ZG. Podobnie jak cały region lubuski, pod względem nakładów na innowacyjność MOF ZG daleko odbiega od standardów nie tylko europejskich. Bardzo niekorzystnie wypada również porównanie z sąsiadującymi regionami Polski Zachodniej, w których nakłady na innowacyjność są czterokrotnie wyższe. Dotyczy to także liczby zgłaszanych patentów i niskiego wskaźnika zatrudnienia w jednostkach B+R. Nieliczne przedsiębiorstwa o znaczącym potencjale innowacyjnym znajdują się w Zielonej Górze.

W ostatnich latach rozpoczęte zostały działania mające na celu wsparcie pozytywnych zmian w tym zakresie. Dzięki współpracy gmin i Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego z Uniwersytetem Zielonogórskim powstał Lubuski Park Przemysłowo-Technologiczny. Rozwija się podstawowa baza naukowo-badawcza UZ i Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Sulechowie. Obydwie uczelnie intensyfikują swoje działania nakierowane na współpracę z przedsiębiorcami. Na terenie MOF ZG działają ważne instytucje wspierania biznesu – Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. oraz działający w jej strukturach Lubuski Fundusz Pożyczkowy, Lubuski Fundusz Poręczeń Kredytowych, Organizacja Pracodawców Ziemi Lubuskiej (OPZL). Najważniejszymi działaniami w kolejnych latach będzie: dobre wykorzystanie potencjału dla podniesienia poziomu innowacyjności obszaru funkcjonalnego oraz wsparcie rozwoju przedsiębiorstw poprzez rozwijanie instytucji wspierania biznesu oddziałujących na wszystkie gminy wchodzące w skład MOF ZG.

1. Priorytet inwestycyjny 3.1

Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz wspieranie tworzenia nowych firm, z uwzględnieniem inkubatorów przedsiębiorczości

Działanie 1.

Wsparcie dla rozwoju przedsiębiorczości

Diagnoza obszaru funkcjonalnego pokazała, że mieszkańcy tego terenu wykazują się widoczną aktywnością w sferze gospodarczej i coraz częściej są zainteresowani zakładaniem własnych firm. Wykorzystanie tego potencjału dla wsparcia gospodarki całego obszaru funkcjonalnego jest ważnym zadaniem Strategii ZIT.

Oparciem dla tworzenia systemu wspierania nowych przedsiębiorców mogą być istniejące i rozwijane inkubatory przedsiębiorczości – Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości oraz inkubator powstający na terenie Lubuskiego Parku Przemysłowo-Technologicznego. Planowane jest utworzenie nowych inkubatorów przedsiębiorczości obejmujących swoim oddziaływaniem tereny wiejskie, m.in. w gminach Świdnica i Czerwieńsk.

Źródła finansowania	Środki EFRR w ramach alokacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubuskiego
Priorytet inwestycyjny	PI 3.1 Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz wspieranie tworzenia nowych firm, z uwzględnieniem inkubatorów przedsiębiorczości
Rodzaje projektów	Bezpośredni udział beneficjentów w procedurach konkursowych RPO LUBUSKIE 2020 Rozwój i budowa Inkubatorów przedsiębiorczości i inne formy wspierania przedsiębiorczości
Główni Beneficjenci	JST, stowarzyszenia i związki JST, jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną
Poziom dofinansowania (max)	85%
Termin realizacji	2014- 2022
Pomoc publiczna	Nie przewiduje się występowania pomocy publicznej
Tryb naboru	Procedura konkursowa w ramach alokacji RPO zgodnie wymaganiami IZ RPO LUBUSKIE 2020

2. Priorytet inwestycyjny 1.2.

Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w B+I, rozwój powiązań między przedsiębiorstwami, centrami B+R i szkołami wyższymi (...), wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w dziedzinie kluczowych technologii

Działanie 2.

Rozwój innowacyjności motorem wzrostu MOF ZG

Podejmowanie działań na rzecz wzrostu gospodarki innowacyjnej jest jednym z najważniejszych wyzwań rozwojowych. W ostatnich latach na terenie MOF ZG rozpoczęte zostały zadania, w wyniku których powstają znaczące ośrodki mające na celu tworzenie i transfer innowacji do biznesu. Tworzy się znacząca baza materialna na terenie Lubuskiego Parku Naukowo-Technologicznego oraz PWSZ w Sulechowie. Istniejący potencjał dwu wyższych uczelni jest jednak w tym zakresie dotychczas słabo wykorzystywany. Głównym kierunkiem powinno być dalsze wzmocnienie i najlepsze wykorzystanie tego potencjału. Szczególną uwagę należy zwrócić na wspieranie badań technologicznych i utworzenie silnych i trwałych związków pomiędzy sektorem B+R a przedsiębiorcami.

Pomimo relatywnie małej ilości dużych firm zdolnych do kreowania innowacji wart jest zauważenia potencjał przedsiębiorstw małych i średnich, szczególnie tych, które działają w sektorze usług informatycznych. Wspomaganie rozwijania tego sektora może być jedną z szans na utworzenie inteligentnej specjalizacji MOF ZG.

Źródła finansowania	Środki EFRR w ramach alokacji Regionalnego Programu Operacyjnego Lubuskie 2020
Priorytet inwestycyjny	Priorytet inwestycyjny 1.2. Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w B+I, rozwój powiązań między przedsiębiorstwami, centrami B+R i szkołami wyższymi (...), wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w dziedzinie kluczowych technologii
Rodzaje projektów	Bezpośredni udział beneficjentów w procedurach konkursowych RPO LUBUSKIE 2020 Projekty dotyczące badań technologicznych, wdrażanie nowych technologii we współdziałaniu sektora B+R i przedsiębiorców
Główni Beneficjenci	Wyższe uczelnie, inne jednostki sektora B+R, JST, przedsiębiorcy, stowarzyszenia i związki JST, jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną
Poziom dofinansowania (max)	85%
Termin realizacji	2014- 2022
Pomoc publiczna	W przypadku wystąpienia pomocy publicznie – zgodnie z zasadami obowiązującymi w RPO
Tryb naboru	Procedura konkursowa w ramach alokacji RPO zgodnie z wymaganiami IZ RPO LUBUSKIE 2020

VI. ZGODNOŚĆ STRATEGII ZIT Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI

Strategia ZIT miejskiego obszaru funkcjonalnego Zielonej Góry wpisuje się w priorytety i cele najważniejszych unijnych, krajowych i regionalnych dokumentów strategicznych. Do dokumentów tych należą przede wszystkim:

- na poziomie europejskim – Strategia Europa 2020;
- na poziomie krajowym – Strategia Rozwoju Kraju 2020, Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 i Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030;
- na poziomie regionalnym – Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020.

VI.1. Strategia Europa 2020

Przyjęta w 2010 roku Strategia Europa 2020 określa trzy priorytety strategiczne Unii Europejskiej: rozwój inteligentny, rozwój zrównoważony i rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu. Do 2020 roku Unia Europejska powinna osiągnąć pięć nadrzędnych celów:

1. Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat powinien wynosić 75%;
2. Na inwestycje w badania i rozwój należy przeznaczać 3% PKB Unii;
3. Należy osiągnąć cele „20/20/20” w zakresie klimatu i energii (w tym ograniczenie emisji dwutlenku węgla nawet o 30%, jeśli pozwolą na to warunki);
4. Liczbę osób przedwcześnie kończących naukę szkolną należy ograniczyć do 10%, a co najmniej 40% osób z młodego pokolenia powinno zdobywać wyższe wykształcenie;
5. Liczbę osób zagrożonych ubóstwem należy zmniejszyć o 20 mln.

Realizacji priorytetów i celów służyć ma siedem projektów przewodnich (flagowych), które wymagają działań zarówno na poziomie europejskim, jak i krajowym.

Strategia ZIT MOF ZG wpisuje się w priorytety, cele i projekty przewodnie Strategii Europa 2020, co obrazuje poniższa tabela.

Tabela 15. Spójność Strategii ZIT ZG ze strategią Europa 2020

Cel Strategii ZIT	Strategia Europa 2020		
	Priorytet	Cel	Projekty flagowe
1. Wysoki poziom wewnętrznej integracji komunikacyjnej i dobre połączenia obszaru funkcjonalnego z siecią dróg krajowych	Rozwój zrównoważony	3. Ograniczenie emisji CO2 o 20%, wzrost efektywności energetycznej o 20%	„Europa efektywnie korzystająca z zasobów”
2. Zrównoważony rozwój i ochrona zasobów przyrodniczych i kulturowych	Rozwój zrównoważony		
3. Podniesienie efektywności energetycznej	Rozwój zrównoważony	3. Wzrost efektywności energetycznej o 20%	„Europa efektywnie korzystająca z zasobów”
4. Rozwój usług elektronicznych w obszarze funkcjonalnym	Rozwój inteligentny		„Europejska agenda cyfrowa”
5. Infrastruktura społeczna spełniająca oczekiwania mieszkańców	Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu	1. Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat powinien wynosić 75% 5. Liczbę osób zagrożonych ubóstwem należy zmniejszyć o 20 mln.	„Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia” „Europejski program walki z ubóstwem”
6. Aktywna społeczność MOF ZG	Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu	1. Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat powinien wynosić 75% 4. Liczbę osób przedwcześnie kończących naukę szkolną należy ograniczyć do 10%, a co najmniej 40% osób z młodego pokolenia powinno zdobywać wyższe wykształcenie	„Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia” „Młodzież w drodze”
7. Sektor MŚP i innowacyjność motorami wzrostu gospodarczego obszaru funkcjonalnego	Rozwój inteligentny	1. Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat powinien wynosić 75% 2. Na inwestycje w badania i rozwój należy przeznaczać 3% PKB Unii	„Unia innowacji” „Polityka przemysłowa w erze globalizacji”

VI.2. Strategia Rozwoju Kraju 2020

Jest to najważniejsza dla Polski strategia średniookresowa, obejmująca podobnie jak Strategia ZIT MOF ZG horyzont czasowy do 2020 roku. Została przyjęta przez rząd w 2012 roku. Stanowi główne odniesienie strategiczne dla programowania w Polsce Polityki Spójności 2014-2020. SRK jest uszczegółowiona przez dziewięć strategii zintegrowanych (sektorowych), odnoszących się do poszczególnych dziedzin rozwoju społeczno-gospodarczego.

SRK wyznacza trzy obszary strategiczne:

- I. Sprawne i efektywne państwo.
- II. Konkurencyjna gospodarka.
- III. Spójność społeczna i terytorialna.

W poszczególnych obszarach strategicznych wyszczególniono cele i kierunki interwencji, w tym cel *III.3.2 Wzmacnianie ośrodków wojewódzkich*. Strategia ZIT MOF ZG jest w pełni spójna ze Strategią Rozwoju Kraju 2020, co szczegółowo obrazuje tabela 16.

VI.3. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, miasta, obszary wiejskie ma szczególne znaczenie dla programowania rozwoju na poziomie regionalnym i lokalnym. Przyjęta została przez Radę Ministrów w lipcu 2010 roku jako pierwszy dokument w pełni wpisujący się w nowy paradygmat unijnej polityki rozwoju, zakładający wzmocnienie jej wymiaru terytorialnego. Motorami rozwoju mają być przede wszystkim miasta wojewódzkie, które są najważniejszymi obszarami strategicznej interwencji państwa. Do tych miast zaliczają się obie stolice województwa lubuskiego – Zielona Góra i Gorzów Wielkopolski.

Trzy główne cele wyznaczone w KSRR to:

1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”).
2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych („spójność”).
3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie („sprawność”).

Pierwszym kierunkiem działań w celu 1 jest: *Wzmacnianie funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich i integracja ich obszarów funkcjonalnych*. Kładzie on nacisk na wzmacnianie funkcji metropolitalnych w sferze gospodarczej, społecznej, nauki i kultury (w tym funkcji symbolicznych), tworzenie warunków dla gospodarki opartej na wiedzy oraz wspieranie rozwiązań integrujących przestrzeń funkcjonalnych obszarów miast wojewódzkich w zakresie zagospodarowania przestrzennego, transportu zbiorowego, usług komunalnych, rynku pracy. Priorytety Strategii ZIT ZG współgrają z tymi obszarami działań, wpisując się jednocześnie w niektóre inne, tematyczne cele i kierunki działań KSRR (por. tabela 16).

VI.4. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

KPZK, przyjęta przez rząd w grudniu 2011 roku, to najważniejszy krajowy dokument strategiczny dotyczący zagospodarowania przestrzennego. Kładzie ona duży nacisk na rozwój funkcji metropolitalnych oraz sieci powiązań funkcjonalnych głównych miast Polski, do których zalicza się Zielona Góra. KPZK wskazuje na konieczność rozwoju całych obszarów funkcjonalnych tych miast.

Dokument definiuje sześć celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju. Celem 1 jest: *Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności.*

Z punktu widzenia Strategii ZIT najważniejsze są dwa kierunki działań w tym celu:

- 1.1. Wspieranie rozwoju funkcji metropolitalnych głównych ośrodków miejskich,
- 1.2. Integracja obszarów funkcjonalnych głównych ośrodków miejskich.

Pozostałe cele KPZK odnoszą się m. in. do spójności wewnętrznej, dostępności, środowiska, bezpieczeństwa energetycznego i ładu przestrzennego. W tabeli 16 pokazano spójność priorytetów ZIT z celami i kierunkami działań KPZK.

Tabela 16. Spójność Strategii ZIT ze SRK, KSRR i KPZK

Cel Strategii ZIT	Cele i kierunki działań dokumentów krajowych		
	SRK 2020	KSRR 2010-2020	KPZK 2030
1. Wysoki poziom wewnętrznej integracji komunikacyjnej i dobre połączenia obszaru funkcjonalnego z siecią dróg krajowych	II.6.4. Poprawa stanu środowiska II.7.3. Udrożnienie obszarów miejskich III.3.2. Wzmacnianie ośrodków wojewódzkich	1.1. Wzmacnianie funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich i integracja ich obszarów funkcjonalnych 1.2.1. Zwiększanie dostępności komunikacyjnej wewnątrz regionów	1.3. Integracja obszarów funkcjonalnych głównych ośrodków miejskich 3.2.2. Poprawa dostępności wewnątrz obszarów funkcjonalnych z preferencją dla rozwoju transportu publicznego
2. Zrównoważony rozwój i ochrona zasobów przyrodniczych i kulturowych	I.3.2. Rozwój kapitału społecznego II.6.4. Poprawa stanu środowiska III.3.2. Wzmacnianie ośrodków wojewódzkich	1.1. Wzmacnianie funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich i integracja ich obszarów funkcjonalnych 1.3.6. Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału dziedzictwa kulturowego	1.1. Wspieranie rozwoju funkcji metropolitalnych głównych ośrodków miejskich 4.5. Wdrożenie działań mających na celu osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu i potencjału wód i związanych z nimi ekosystemów
3. Podniesienie efektywności energetycznej	II.6.2. Poprawa efektywności energetycznej	1.3.5. Dywersyfikacja źródeł i efektywne wykorzystanie energii oraz reagowanie na zagrożenia naturalne	4.6. Zmniejszenie obciążenia środowiska powodowanego emisjami zanieczyszczeń do wód, atmosfery i gleby

4. Rozwój usług elektronicznych w obszarze funkcjonalnym	I.1.3. Wprowadzenie jednolitych zasad e-gov w administracji (e-administracja) II.5.3. Zapewnienie odpowiedniej jakości treści i usług cyfrowych	1.1. Wzmacnianie funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich i integracja ich obszarów funkcjonalnych	3.3. Poprawa dostępności teleinformatycznej
5. Infrastruktura społeczna spełniająca oczekiwania mieszkańców	II.4.2. Poprawa jakości kapitału ludzkiego III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych III.3.2. Wzmacnianie ośrodków wojewódzkich	1.3.1. Rozwój kapitału intelektualnego, w tym kapitału ludzkiego i społecznego 2.3. Restrukturyzacja i rewitalizacja miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze	1.3. Integracja obszarów funkcjonalnych głównych ośrodków miejskich 2.3.2. Restrukturyzacja i rewitalizacja obszarów zdegradowanych i miast
6. Aktywna społeczność MOF ZG	II.4.2. Poprawa jakości kapitału ludzkiego III.1.1. Zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym III.3.2. Wzmacnianie ośrodków wojewódzkich	1.2.4. Efektywne wykorzystanie w procesach rozwojowych potencjału specjalizacji terytorialnej 1.3.1. Rozwój kapitału intelektualnego, w tym kapitału ludzkiego i społecznego	1.3. Integracja obszarów funkcjonalnych głównych ośrodków miejskich
7. Sektor MŚP i innowacyjność motorami wzrostu gospodarczego obszaru funkcjonalnego	II.3.4. Zwiększenie wykorzystania rozwiązań innowacyjnych II.4.1. Zwiększanie aktywności zawodowej III.3.2. Wzmacnianie ośrodków wojewódzkich	1.1. Wzmacnianie funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich i integracja ich obszarów funkcjonalnych 1.3.4. Wspieranie rozwoju instytucji otoczenia biznesu (IOB)	1.1. Wspieranie rozwoju funkcji metropolitalnych głównych ośrodków miejskich

VI.5. Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020

Strategia została przyjęta przez Sejmik Województwa Lubuskiego w listopadzie 2012 roku. Zgodnie z wymogami KSRR, dokument wyróżnia obszary strategicznej interwencji, w tym miasta wojewódzkie i ich obszary funkcjonalne (Zielona Góra i Gorzów Wlkp.). SRWL formułuje cztery cele strategiczne, które są uszczegółowione przez cele operacyjne. W kontekście ZIT bardzo istotne jest to, że jednym z celów operacyjnych jest cel 1.4. *Rozwój funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich*. Wprost odnosi się on do obszarów funkcjonalnych Zielonej Góry i Gorzowa Wielkopolskiego.

Wśród kierunków interwencji w tym celu wymienia się m. in.:

- rozwój funkcji administracyjnych, gospodarczych, edukacyjnych, naukowych, kulturowych, symbolicznych i innych usług publicznych wyższego rzędu,
- wspieranie powiązań wewnętrznych aglomeracji Gorzowa Wlkp. i Zielonej Góry,
- rozwój miejskiej i podmiejskiej komunikacji publicznej,
- wdrażanie innych przedsięwzięć w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych,
- optymalizację świadczenia podstawowych usług publicznych na obszarach funkcjonalnych Gorzowa Wlkp. i Zielonej Góry,
- rewitalizację centrów miast i zdegradowanych dzielnic.

Priorytety Strategii ZIT MOF ZG wpisują się w kierunki interwencji tego celu, jak i wybranych innych celów operacyjnych.

Tabela 17. Spójność Strategii ZIT ze Strategią Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020

Cel Strategii ZIT	Cele SRWL 2020	
	Cel strategiczny	Cel operacyjny
1. Wysoki poziom wewnętrznej integracji komunikacyjnej i dobre połączenia obszaru funkcjonalnego z siecią dróg krajowych	1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna. 2. Wysoka dostępność transportowa i teleinformatyczna	1.4. Rozwój funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich 2.1. Budowa nowej i modernizacja istniejącej infrastruktury 2.2. Usprawnienie systemu transportu publicznego
2. Zrównoważony rozwój i ochrona zasobów przyrodniczych i kulturowych	1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna 3. Społeczna i terytorialna spójność regionu	1.4. Rozwój funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich 1.6. Udoskonalenie oraz rozbudowa infrastruktury energetycznej i ochrony środowiska 1.7. Rozwój potencjału turystycznego województwa 3.3. Zapewnienie różnorodnej oferty kulturalnej i sportowej
3. Podniesienie efektywności energetycznej	1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna	1.6. Udoskonalenie oraz rozbudowa infrastruktury energetycznej i ochrony środowiska
4. Rozwój usług elektronicznych w obszarze funkcjonalnym	2. Wysoka dostępność transportowa i teleinformatyczna	2.3. Rozwój społeczeństwa informacyjnego
5. Infrastruktura społeczna spełniająca oczekiwania mieszkańców	1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna 3. Społeczna i terytorialna spójność regionu	1.4. Rozwój funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich 3.1. Wzrost dostępności i atrakcyjności kształcenia w placówkach edukacyjnych 3.4. Promocja włączenia zawodowego i społecznego
6. Aktywna społeczność MOF ZG	1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna 3. Społeczna i terytorialna spójność regionu	1.4. Rozwój funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich 3.1. Wzrost dostępności i atrakcyjności kształcenia w placówkach edukacyjnych 3.4. Promocja włączenia zawodowego i społecznego 4.3. Wzmocnienie potencjału kapitału społecznego oraz kształtowanie tożsamości regionalnej

7. Sektor MŚP i innowacyjność motorami wzrostu gospodarczego obszaru funkcjonalnego.	1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna	1.1 Rozwój sektora B+R oraz usprawnienie mechanizmów transferu innowacji 1.2 Rozwój przedsiębiorczości i zwiększenie aktywności zawodowej 1.4. Rozwój funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich
---	--	--

VI.6. Inne dokumenty strategiczne

Poza opisanymi wyżej pięcioma najważniejszymi dokumentami planistycznymi, Strategia ZIT MOF ZG wykazuje znaczną spójność z innymi dokumentami planistycznymi na różnych poziomach.

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2030 „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności” zawiera cele rozwojowe Polski w perspektywie długookresowej w trzech filarach: innowacyjności, terytorialnego równoważenia rozwoju i efektywności. Strategia ZIT MOF ZG jest zgodna z opisanymi w tych filarach wyzwaniami. Biorąc pod uwagę charakter i horyzont czasowy DSRK, nie ma potrzeby szczegółowo analizować poszczególnych priorytetów.

Założenia Krajowej Polityki Miejskiej do roku 2020

Założenia są pierwszym etapem w przygotowaniu Krajowej Polityki Miejskiej i zostały przyjęte przez Rząd w lipcu 2013 roku. W Założeniach zaproponowano następujące cele KPM:

1. Poprawa konkurencyjności i zdolności głównych ośrodków miejskich do kreowania rozwoju, wzrostu i zatrudnienia.
2. Wspomaganie rozwoju subregionalnych i lokalnych ośrodków miejskich, przede wszystkim na obszarach problemowych polityki regionalnej (w tym na niektórych obszarach wiejskich) poprzez wzmacnianie ich funkcji oraz przeciwdziałanie ich upadkowi ekonomicznemu.
3. Odbudowa zdolności do rozwoju poprzez rewitalizację zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i fizycznie obszarów miejskich.
4. Wspieranie zrównoważonego rozwoju ośrodków miejskich, w tym przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom niekontrolowanej suburbanizacji.
5. Stworzenie warunków dla skutecznego, efektywnego i partnerskiego zarządzania rozwojem na obszarach miejskich, w tym w szczególności na obszarach metropolitalnych.

Formuła współpracy gmin w celu realizacji ZIT w obszarze funkcjonalnym Zielonej Góry koreluje z celem 5 Założeń KPM, a cele priorytetowe Strategii ZIT MOF ZG wpisują się w cele 1, 3 i 4 Założeń.

Strategia Rozwoju Polski Zachodniej 2020

W lutym/marcu 2014 roku projekt Strategii był w konsultacjach społecznych i międzyresortowych. SRPZ to strategia ponadregionalna dla pięciu województw: zachodniopomorskiego, lubuskiego, dolnośląskiego, wielkopolskiego i opolskiego. Koncentruje się ona na wybranych, ponadregionalnych priorytetach, przede wszystkim w zakresie infrastruktury transportowej i energetycznej oraz gospodarki opartej na wiedzy. Spośród priorytetów ZIT MOF ZG, w największym stopniu w cele SRPZ wpisuje się P7: Sektor MŚP i innowacyjność motorami wzrostu gospodarczego obszaru funkcjonalnego.

Zmiana Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego

Przyjęty na początku 2012 roku dokument nie jest w pełni zgodny z obecną KPZK i będzie musiał być ponownie nowelizowany. W Planie brak jest delimitacji MOF obu lubuskich stolic. Plan wskazuje szereg problemów, w tym transportowych, dotyczących Zielonej Góry i otaczających ją gmin.

Dokumenty planistyczne miast i gmin MOF ZG

Wszystkie sześć gmin MOF ZG mają lokalne strategie i plany rozwoju. Horyzont czasowy tych dokumentów, w przypadku miasta Zielona Góra i gminy Sulechów, sięga roku 2022, Świdnicy – 2020, Czerwieńska – 2018 a Zaboru i gminy Zielona Góra – 2014 roku. Cele priorytetowe Strategii ZIT MOF ZG są zbieżne z szeregiem celów tych lokalnych strategii.

Strategia Rozwoju Zielonej Góry na lata 2012-2022 wyznacza aż 18 celów i zadań strategicznych. Cele priorytetowe Strategii ZIT ZG są spójne m. in. z następującymi celami strategii miasta:

- Cel 5. Rozwój komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej, budowa parkingów,
- Cel 6. Rozwój szkolnictwa ponadgimnazjalnego, w tym szczególnie zawodowego i kształcenia ustawicznego. Poprawa jakości kształcenia,
- Cel 9. Rozwój centrum Zielonej Góry – Starego Miasta,
- Cel 10. Rozwój infrastruktury otoczenia biznesu,
- Cel 13. Promocja miasta jako centrum nowoczesnego biznesu, kultury i sportu oraz tradycji winiarskich,
- Cel 14. Rozwój współpracy międzygminnej w ramach Lubuskiego Trójmiasta i Aglomeracji Zielonogórskiej,
- Cel 17. Ochrona społeczna mieszkańców.

Miasto Zielona Góra oraz gmina Sulechów posiadają **lokalne programy rewitalizacji**. Działania rewitalizacyjne w ramach celów priorytetowych 5 i 6 Strategii ZIT MOF ZG, skoncentrowane będą na obszarach wyznaczonych w tych planach.

VII. STRUKTURA ORGANIZACYJNA I ZASADY DZIAŁANIA ZIT ZIELONEJ GÓRY

VII.1. Opis struktury organizacyjnej ZIT Zielonej Góry

Na potrzeby wdrażania Programu Działań ZIT ZG zostaną powołane następujące podmioty:

➤ **Komitet Sterujący ZIT ZG (Komitet Sterujący)**

W skład Komitetu Sterującego wchodzić będą przedstawiciele gmin tworzących Miejski Obszar Funkcjonalny Zielonej Góry. Przewodniczącym Komitetu Sterującego będzie Prezydent Zielonej Góry. Uchwały Komitetu Sterującego podejmowane będą w drodze konsensusu. W przypadku braku konsensusu uchwały zapadają bezwzględną większością głosów. Wśród głosów „za” musi być głos oddany przez przedstawiciela miasta Zielona Góra.

Najważniejsze zadania Komitetu Sterującego:

- Zatwierdzanie Strategii ZIT ZG i jej zmian,
- Zatwierdzanie projektu porozumienia z Instytucją Zarządzającą RPO Województwa Lubuskiego w sprawie realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych,
- Akceptacja propozycji kryteriów wyboru operacji finansowanych w ramach ZIT Obszaru Funkcjonalnego Miasta Zielona Góra przekazywanych Komitetowi Monitorującemu Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Lubuskiego na lata 2014-2020 do zatwierdzenia,
- Zatwierdzanie propozycji projektów, które uzyskają wsparcie finansowe ze środków ZIT ZG,
- Zatwierdzanie sprawozdania rocznego z realizacji ZIT MOF ZG,
- Zatwierdzanie regulaminów podmiotów uczestniczących we wdrażaniu ZIT ZG,
- Udział przedstawicieli Komitetu Sterującego w pracach Komitetu Monitorującego RPO Województwa Lubuskiego 2014-2020,

Szczegółowy zakres zadań Komitetu Sterującego zostanie określony w jego regulaminie.

➤ **Sekretarz Komitetu Sterującego**

Sekretarz jest powoływany i odwoływany decyzją Komitetu Sterującego. Najważniejsze zadania Sekretarza:

- przedstawianie Programu Działań ZIT ZG i jego zmian przed decyzją Komitetu Sterującego,
- przedstawianie sprawozdania rocznego z realizacji ZIT ZG przed decyzją Komitetu Sterującego.
- przygotowanie porządku obrad oraz projektów uchwał na posiedzenie Komitetu Sterującego,
- nadzór nad funkcjonowaniem Biura pomiędzy kolejnymi posiedzeniami Komitetu Sterującego.

Szczegółowy zakres zadań Sekretarza zostanie określony w regulaminie Komitetu Sterującego.

➤ **Biuro ZIT ZG (Biuro)**

Biuro zostanie utworzone w strukturach Urzędu Miasta Zielona Góra. Pracodawcą dla osób zatrudnionych w biurze będzie Prezydent Zielonej Góry. W zakresie realizacji zadań Biuro będzie stosować regulaminy wewnętrzne Urzędu Miasta Zielona Góra.

Najważniejsze zadania Biura ZIT ZG

- przygotowanie projektu Programu Działań ZIT ZG oraz jego zmian,
- obsługa Komitetu Sterującego i sekretarza,
- obsługa procedur prowadzących do wyboru propozycji projektów,
- monitoring i sprawozdawczość z wdrażania ZIT ZG,
- współpraca z IZ RPO 2014-2020,
- informacja i promocja.

Szczegółowy zakres zadań Biura zostanie określony w jego regulaminie.

VII.2. Opis podstawowych procedur zarządzania ZIT

Procedura przygotowania i zatwierdzania Programu Działań ZIT ZG.

Roboczy projekt Programu Działań przygotowujący jest przez Biuro i przekazywany gminom tworzącym Miejski Obszar Funkcjonalny Zielonej Góry w celu uzgodnień. Następnie dokument poddawany jest konsultacjom społecznym oraz konsultacjom z IZ RPO Województwa Lubuskiego 2014-2020. Wynikające z konsultacji ustalenia wprowadzane są do dokumentu, który następnie przekazywany jest przez Biuro do Sekretarza ZIT ZG. Sekretarz przygotowuje projekt uchwały Komitetu Sterującego. Decyzję o zatwierdzeniu Strategii ZIT podejmuje Komitet Sterujący. Biuro przekazuje zatwierdzoną Strategię ZIT MOF ZG wraz z uchwałą Komitetu Sterującego do Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym dla Województwa Lubuskiego na lata 2014-2020. Zmiany w Strategii ZIT dokonywane są analogicznie do procedury akceptacji Strategii. Zatwierdzona Strategia ZIT i jej zmiany publikowane są na stronie internetowej Miasta Zielona Góra.

Procedura zatwierdzania propozycji kryteriów wyboru operacji w ramach ZIT ZG.

Propozycję kryteriów wyboru projektów w ramach ZIT ZG przygotowuje Biuro we współpracy z gminami tworzącymi Miejski Obszar Funkcjonalny Zielonej Góry oraz Instytucją Zarządzającą Regionalnym Programem Operacyjnym na lata 2014-2020. Projekt kryteriów przekazywany jest przez Biuro Sekretarzowi w celu rozpoczęcia procedury akceptacji przez Komitet Sterujący. Sekretarz przygotowuje projekt uchwały Komitetu Sterującego, decyzję o akceptacji propozycji kryteriów podejmuje Komitet Sterujący. Biuro przekazuje zaakceptowane propozycje kryteriów wraz z uchwałą Komitetu Sterującego do Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym dla Województwa Lubuskiego na lata 2014-2020 w celu ich zatwierdzenia przez Komitet Monitorujący RPO 2014-2020.

Procedura wyboru projektów w ZIT ZG:

Wybór projektów kluczowych

Przedstawiciel każdej gminy tworzącej ZIT ZG jest uprawniony do zgłaszania propozycji projektów kluczowych dla wdrażania ZIT ZG. Projekt kluczowy musi charakteryzować się strategicznym znaczeniem dla rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Zielonej Góry.

W przypadku kiedy propozycja projektu kluczowego zgłaszana jest na etapie przygotowywania Strategii ZIT jest ona uwzględniana w załączniku do projektu dokumentu i podlega zatwierdzeniu przez Komitet Sterujący na podstawie procedury zatwierdzania Strategii ZIT ZG. Dalszy tok postępowania jest realizowany jak dla trybu konkursowego.

Po zatwierdzeniu Strategii zgłoszenie projektu kluczowego odbywa się w odpowiedzi na nabór ogłaszany przez Biuro w zależności od możliwości finansowych i potrzeb wynikających ze Strategii. Procedura oceny i zatwierdzania propozycji projektów kluczowych jest taka sama jak w trybie konkursowym.

Tryb konkursowy

Biuro ogłasza nabór propozycji projektów, które mogą uzyskać dofinansowanie ze środków ZIT ZG. Nabór ogłaszany jest za pośrednictwem strony internetowej ZIT ZG.

Propozycje projektów mogą być zgłaszane w formie papierowej i elektronicznej. Biuro dokonuje oceny wniosków na podstawie właściwych kryteriów wyboru operacji finansowanych w ramach ZIT ZG. W trakcie oceny Biuro może korzystać z opinii ekspertów. Wynik oceny przekazywany jest przez Biuro Sekretarzowi w celu rozpoczęcia procedury utworzenia i akceptacji przez Komitet Sterujący listy rankingowej propozycji projektów. Sekretarz przygotowuje projekt uchwały Komitetu Sterującego, która zawiera listę projektów rekomendowanych do wsparcia oraz listę projektów nierekomendowanych do wsparcia uwzględniając wynik oceny Biura ZIT ZG. Sekretarz przygotowuje projekt uchwały Komitetu Sterującego, przekazując ją KS.

Na tej podstawie Komitet Sterujący tworzy i akceptuje listę rankingową propozycji projektów. Lista zaakceptowanych i odrzuconych przez Komitet Sterujący propozycji projektów przekazywana jest do Biura, które informuje o wyniku preselekcji beneficjentów w formie pisemnej oraz za pośrednictwem strony internetowej ZIT ZG. Wybrane w procedurze preselekcji projekty wraz z wymaganą pełną dokumentacją składane są do Instytucji Zarządzającej RPO Województwa Lubuskiego 2014-2020 do oceny i ostatecznego zatwierdzenia. Wnioskodawcom, którzy nie otrzymali dofinansowania przysługuje procedura odwoławcza realizowana przez Instytucję Zarządzającą RPO 2014-2020.

Procedura zatwierdzania rocznego sprawozdania z wdrażania Strategii ZIT ZG

Projekt rocznego sprawozdania z wdrażania Strategii ZIT ZG jest przygotowywany przez Biuro ZIT ZG, a następnie przekazywany Sekretarzowi celem rozpoczęcia procedury akceptacji przez Komitet Sterujący. Sekretarz przygotowuje projekt uchwały Komitetu Sterującego w sprawie zatwierdzenia rocznego sprawozdania. Po decyzji Komitetu Sterującego Biuro publikuje sprawozdanie na stronie internetowej ZIT ZG oraz przekazuje zaakceptowane sprawozdanie wraz z uchwałą Komitetu Sterującego do Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym dla Województwa Lubuskiego na lata 2014-2020.

VIII. PROJEKTY STRATEGICZNE ORAZ PROJEKTY KOMPLEMENTARNE

Lista projektów strategicznych przewidzianych do realizacji w ramach alokacji ZIT.

1. Budowa hostelu dla niepełnosprawnych w Zielonej Górze.
2. Rozbudowa Hospicjum w Zielonej Górze.
3. Rewitalizacja obiektów Wojewódzkiego Ośrodka Sportu i Rekreacji w Drzonkowie (gmina wiejska Zielona Góra).
4. Rozwój zdegradowanych terenów wiejskich poprzez rozbudowę funkcji biznesowych i rekreacyjnych obiektów Aeroklubu Ziemi Lubuskiej(gmina wiejska Zielona Góra).
5. Rozbudowa sieci dróg rowerowych na obszarze funkcjonalnym Zielonej Góry.
6. Budowa ul. Aglomeracyjna.
7. Projekty rozwojowe w oparciu o wykorzystanie potencjału Centrum Nauki Keplera.(EFS)

Lista projektów komplementarnych przewidzianych do realizacji w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020.

1. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury i taboru transportu publicznego w obszarze funkcjonalnym Zielonej Góry (Lubuskie Trójmiasto).
2. Rozbudowa sieci kanalizacji deszczowej na terenie miasta i gminy wiejskiej Zielona Góra.
3. Budowa obwodnicy południowej miasta Zielona Góra.
4. Rozbudowa sieci ciepłowniczych na terenie miasta Zielona Góra.

IX. INSTRUMENTY FINANSOWE

W ramach realizacji ZIT MOF ZG nie przewiduje się wykorzystywania instrumentów finansowych.

X. PLAN FINANSOWY Strategii w ramach alokacji ZIT

W ramach planu finansowego ujęto cele i działania finansowane w ramach alokacji ZIT MOF ZG

Tabela 18. Plan finansowy ZIT MOF ZG.

Cel / ŹRÓDŁO FINANSOWANIA	Fundusz UE	Oś prioryteto wa RPO-L 2020	Wkład UE (euro)	Współfinan sowanie krajowe ZIT (euro)	Ogółem (euro)
Cel 1: Wysoki poziom wewnętrznej integracji komunikacyjnej i dobre połączenia obszaru funkcjonalnego z siecią dróg krajowych.	EFRR				
Priorytet inwestycyjny 4.5.: Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, wspieranie zrównoważonego transportu miejskiego oraz podejmowania odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygacyjnych.	EFRR		12,130250	2,140632	14,270882
Priorytet inwestycyjny 7.2.: Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN.	EFRR		6,50	1,147058	7,647058
Cel 2: Zrównoważony rozwój i ochrona zasobów przyrodniczych i kulturowych	EFRR				
Priorytet inwestycyjny 6.4.: Ochrona i przywrócenie bioróżnorodności, ochrona i rekultywacja gleby oraz promowanie systemów ochrony ekosystemów, w tym NATURA 2000 oraz zielonej infrastruktury.	EFRR		3,544695	0,625534	4,170229
Priorytet inwestycyjny 6.3.: Ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego.	EFRR		3,255000	0,574411	3,829411

Cel 3 Efektywne gospodarowanie energią.	EFRR				
Priorytet inwestycyjny 4.3.: Wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w sektorze publicznym i mieszkaniowym	EFRR		8,026346	1,416414	9,442760
Cel 5 : Infrastruktura społeczna spełniająca oczekiwania mieszkańców	EFRR				
Priorytet inwestycyjny 9.1.: Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych.	EFRR		1,803439	0,318254	2,121693
Priorytet inwestycyjny 9.2.: Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich.	EFRR		11,585975	2,044584	13,630559
CEL 6. Aktywna społeczność MOF ZG	EFS				
Priorytet inwestycyjny 10.1.: Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i średniego	EFS		6,00	0,00	6,00
Priorytet 9.4.: Aktywna integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności.	EFS		5,50	0,00	5,50
łącznie			58,345705	8,266887	66,612592

XI. STRATEGICZNA OCENA WPŁYWU NA ŚRODOWISKO

Zgodnie ze stanowiskiem przedstawionym przez Dyрекcję Regionalną Ochrony Środowiska w Gorzowie Wlkp., decyzja co do przeprowadzenia strategicznej oceny wpływu na środowisko Strategii MOF ZG zostanie podjęta po przedstawieniu do oceny projektu dokumentu Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Gorzowie Wlkp.

XII. USPOŁECZNIE NIE STRATEGII ZIT

Opis zastosowania zasady partnerstwa na każdym etapie wdrażania Strategii ZIT

Udział partnerów społecznych wyrażane poprzez szeroki zakres konsultacji społecznych jest jednym z warunków skuteczności działań podejmowanych przez samorządy. Zasada partnerstwa powinna być realizowana na każdym etapie przygotowania i realizacji strategii ZIT.

Na etapie przygotowania i zatwierdzania Strategii ZIT ZG udział partnerów społecznych i gospodarczych zapewniony będzie poprzez:

- konsultacje społeczne Strategii, prowadzone na etapie przygotowania diagnozy MOF ZG,
- konsultacje społeczne projektu Strategii ZIT MOF ZG.

Przeprowadzone już konsultacje na etapie przygotowania diagnozy społeczno-gospodarczej miały formę warsztatów z udziałem przedstawicieli wszystkich gmin z obszaru funkcjonalnego oraz konsultacji z przedstawicielami gmin przygotowanego tekstu diagnozy. Ponadto, przy przygotowywaniu diagnozy oparto się na badaniach ankietowych prowadzonych na reprezentatywnej grupie mieszkańców obszaru funkcjonalnego. Badania dotyczyły wybranych aspektów życia społeczno-gospodarczego (usługi elektroniczne i komunikacja publiczna).

Konsultacje społeczne projektu Strategii ZIT obejmą:

- konsultacje z przedstawicielami wszystkich samorządów obszaru funkcjonalnego,
- przedstawienie projektu do konsultacji poprzez udostępnienie go na stronach internetowych miasta Zielona Góra i informowanie mieszkańców oraz partnerów społecznych o prowadzonych konsultacjach.

XIII. SPIS MAP

Mapa 1. Obszar Funkcjonalny Zielonej Góry wg kryteriów MRR	5
Mapa 2. Zasięg MOF Zielonej Góry oraz kierunki jego rozwoju	7
Mapa 3. Obwodnica południowa Zielonej Góry	53

XIV. SPIS TABEL

Tabela 1. Stopień spełnienia wskaźników MRR	6
Tabela 2. Sytuacja demograficzna MOF Zielonej Góry.....	8
Tabela 3. Średnie wyniki sprawdzianu w szkole podstawowej i egzaminu gimnazjalnego w roku 2013	11
Tabela 4. Zdawalność egzaminów maturalnych w szkołach ponadgimnazjalnych w roku 2012*	14
Tabela 5. Liczba dzieci ogółem i liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, w wieku 3-5 lat w latach 2008-2012	15
Tabela 6. Placówki ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 10 tys. ludności w roku 2012	16
Tabela 7. Liczba mieszkańców przypadających na 1 lekarza i 1 pielęgniarkę POZ w 2012 roku.....	16
Tabela 8. Ogólna sytuacja na rynku pracy MOF Zielonej Góry.....	17
Tabela 9. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane i funkcjonujące na obszarze MOF Zielonej Góry.....	19
Tabela 10. Informacje i usługi dostępne na stronach internetowych gmin.....	23
Tabela 11. Ścieżki rowerowe w latach 2011-2012	25
Tabela 12. Poziom uzbrojenia gmin MOF Zielonej Góry.	26
Tabela 13. Liczba domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic oraz odbywających się imprez w roku 2012.....	35
Tabela 14. Wskaźniki dotyczące bibliotek publicznych w roku 2012	36
Tabela 15. Spójność Strategii ZIT ZG ze strategią Europa 2020	75
Tabela 16. Spójność Strategii ZIT ze SRK, KSRR i KPZK	77
Tabela 17. Spójność Strategii ZIT ze Strategią Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020	79
Tabela 18. Plan finansowy ZIT MOF ZG.	87

XV. SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Współczynnik skolaryzacji brutto w szkołach podstawowych, w latach 2008-2012	10
Wykres 2. Współczynnik skolaryzacji brutto w szkołach gimnazjalnych, w latach 2008-2012	10
Wykres 3. Odsetek szkół wyposażonych w komputery przeznaczone do użytku uczniów, z dostępem do Internetu, w szkołach podstawowych i gimnazjach, w roku 2012.....	12
Wykres 4. Ilość uczniów przypadająca na 1 komputer przeznaczony do użytku uczniów, z dostępem do Internetu, w szkołach podstawowych i gimnazjach, w roku 2012.....	12